

Informovanost vysokoškolských studentů o hnutí fair trade

Bc. Zuzana Veselá

Diplomová práce
2012

 Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta multimediálních komunikací
Ústav marketingových komunikací
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE (PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Zuzana VESELÁ**
Osobní číslo: **K10193**
Studijní program: **N6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Řízení netržních a sociálních služeb**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Informovanost vysokoškolských studentů o hnutí fair trade**

Zásady pro vypracování:

1. Zpracujte rešerši a nastudujte odbornou literaturu k tématu.
2. Vymezte základní pojmy a teoretická východiska z oblasti lidských práv, společenské odpovědnosti firem, hnutí fair trade u nás a ve světě, následně vymezte informace o značce Fair trade, organizacích zabývajících se spravedlivým obchodem a nastiňte popis současné situace na pracovním trhu v rozvojových zemích.
3. Připravte metodiku výzkumné části.
4. Realizujte kvantitativní výzkum zaměřený na informovanost vysokoškolských studentů o fair trade.
5. Zpracujte a vyhodnoťte získaná data, včetně jejich interpretace.
6. Prezentujte výsledky výzkumu a navrhněte vlastní řešení.
7. Zpracujte projektovou část se zaměřením na marketingovou komunikaci směrem ke studentům.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

FORET, Miroslav. Marketingová komunikace. Brno : Computer Press, 2006. ISBN 80-251-1273-X.

FRANC, P., J. NEZHYBA a C.HEYDENREICH. Když se bere společenská odpovědnost vážně. Brno: Ekologický právní servis, 2006. ISBN 80-86544-08-7.

RANSOM, David. Fair trade. Brno : Doplněk, 2011. ISBN 978-80-7239-258-2.

ROLNÝ, Ivo a Lubor LACINA. Globalizace, etika, ekonomika. Boskovice : Albert, 2001. ISBN 978-80-7326-000-2.

ZADRAŽILOVÁ, Dana. Společenská odpovědnost podniků. Praha : C.H.Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-192-5.

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Pavel Opatrný

Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce:

1. října 2011

Termín odevzdání diplomové práce:

17. září 2012

Ve Zlíně dne 15. února 2012

doc. MgA. Jana Janíková, ArtD.

děkanka

Mgr. Ing. Olga Jurášková, Ph.D.

ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ/DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské/diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská/diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému a bude dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou/diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou/diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské/diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské/diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Ve Zlíně 29.2.2012

ZUZANA VESELA *Vešlá*
Jméno, příjmení, podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užití-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Diplomová práce je zaměřena na hnutí fair trade a zabývá se informovaností a znalostmi vysokoškolských studentů o tomto hnutí. Teoretická část obsahuje poznatky z oblasti lidských práv, popis současné situace v rozvojových zemích, dále je zde vymezena společenská odpovědnost firem, hnutí fair trade u nás a ve světě, značka Fair trade a organizace zabývající se spravedlivým obchodem. Praktická část je zaměřena na výzkum informovanosti a znalostí vysokoškolských studentů o hnutí fair trade, značce Fair trade a dalších souvislostech. Projektová část se věnuje marketingové komunikaci směrem ke studentům s cílem zvýšení jejich celkového povědomí o fair trade.

Klíčová slova: lidská práva, rozvojové země, rozvojová spolupráce, rozvojová pomoc, společenská odpovědnost firem, fair trade

ABSTRACT

The diploma thesis is focused on fair trade movement and deals with the awareness and knowledges of this movement by university students. The theoretical part contains findings about human rights and description of situation in underdeveloped states. Then there is defined corporate social responsibility, fair trade movement in the Czech republic and in the world, Fairtrade mark and fair trade organizations. The practical part is focused on the research on awareness and knowledges of fairtrade, Fairtrade mark and another connections. The project part is devoted to the marketing communication to the students and the target is increase in their awareness of fair trade.

Keywords: human rights, underdeveloped states, developing co-operation, developing help, corporate social responsibility, fair trade

Děkuji panu PhDr. Pavlu Opatrnému za pomoc, cenné rady a připomínky při vedení této diplomové práce.

„Lidem nepatří Země, lidé patří Zemi.“

Neznámý autor

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 LIDSKÁ PRÁVA	11
1.1 HISTORIE LIDSKÝCH PRÁV	12
1.2 VÝVOJ LIDSKÝCH PRÁV V POSLEDNÍCH DVACETI LETECH.....	14
1.3 ORGANIZACE NA OCHRANU LIDSKÝCH PRÁV	15
1.3.1 Organizace spojených národů	15
1.3.2 Rada pro lidská práva	15
1.3.3 Amnesty International.....	16
1.3.4 Severoatlantická aliance.....	16
1.3.5 Člověk v tísní	17
1.4 ANGAŽOVANOST ČR NA DODRŽOVÁNÍ LIDSKÝCH PRÁV VE SVĚTĚ.....	17
1.5 PRÁVA ŽEN	18
2 ROZVOJOVÁ POMOC A SPOLUPRÁCE.....	20
2.1 ROZVOJOVÝ SVĚT.....	20
2.1.1 Ekonomické charakteristiky rozvojových regionů.....	23
2.2 ZÁKLADNÍ INFORMACE O ROZVOJOVÉ POMOCI A SPOLUPRÁCI	24
2.3 ROZVOJOVÉ CÍLE TISÍCILETÍ.....	26
2.4 ROZVOJOVÁ SPOLUPRÁCE ČESKÉ REPUBLIKY	26
2.5 UDRŽITELNÝ ROZVOJ	28
3 SPOLEČENSKÁ ODPOVĚDNOST FIREM.....	31
3.1 OBLASTI SPOLEČENSKÉ ODPOVĚDNOSTI	33
3.2 POZITIVA PŘIJETÍ KONCEPTU SPOLEČENSKÉ ODPOVĚDNOSTI.....	34
3.3 NEGATIVA PŘIJETÍ KONCEPTU SPOLEČENSKÉ ODPOVĚDNOSTI.....	34
3.4 AKTÉŘI V KONCEPTU CSR.....	35
3.4.1 Evropská unie a CSR.....	37
3.5 AKTIVITY ORGANIZACÍ V KONCEPTU CSR.....	38
3.6 CSR V ČESKÉ REPUBLICE	39
3.6.1 Historie.....	39
3.6.2 Organizace na poli CSR.....	41
3.7 HODNOCENÍ A MĚŘENÍ CSR.....	41
4 FAIR TRADE.....	43
4.1 HISTORIE FAIR TRADU	43
4.2 PRINCIPY FAIR TRADU.....	45
4.3 FUNGOVÁNÍ FAIR TRADU A JEHO PŘÍNOSY	47
4.4 ORGANIZACE A SPOLEČNOSTI	47
4.4.1 International Fair Trade Association	47
4.4.2 European Fair Trade Association	48
4.4.3 Fairtrade Labelling Organizations International	48
4.4.4 Organizace v ČR.....	48

4.5	CERTIFIKACE A ZNÁMKA FAIRTRADE	50
4.6	VZTAH VEŘEJNÝCH ZAKÁZEK A FAIR TRADU	50
4.6.1	Politická podpora v České republice a v Evropské unii	51
4.6.2	Legislativní rámec veřejného obstarávání	52
4.7	FAIR TRADE V ROZVINITÝCH ZEMÍCH	53
4.8	BUDOUCNOST FAIR TRADU	54
II	PRAKTICKÁ ČÁST	56
5	METODOLOGIE VÝZKUMU	57
5.1	CÍL VÝZKUMU	57
5.2	VÝZKUMNÝ PROBLÉM	57
5.2.1	Hypotézy	57
5.3	PRŮBĚH VÝZKUMU	58
5.3.1	Druh výzkumu	59
5.3.2	Metody výzkumu	59
5.3.3	Výzkumný soubor	60
5.3.4	Způsob zpracování dat	62
6	INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	64
6.1	SHRNUTÍ VÝZKUMU	78
III	PROJEKTOVÁ ČÁST	80
7	MOŽNOSTI UPLATNĚNÍ FAIR TRADU NA UTB	81
7.1	PRODUKT	81
7.2	CENA	83
7.3	MÍSTO	84
7.4	PROPAGACE	85
7.4.1	Osobní prodej	85
7.4.2	Reklama	85
7.4.3	Podpora prodeje	86
7.4.4	Další působení na studenty	86
7.5	ČASOVÝ HARMONOGRAM	87
7.6	ROZPOČET	87
	ZÁVĚR	89
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	91
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	94
	SEZNAM OBRÁZKŮ	96
	SEZNAM GRAFŮ	97
	SEZNAM TABULEK	98
	SEZNAM PŘÍLOH	99

ÚVOD

Když jsem se poprvé s fair tradem setkala, tato problematika mě zaujala natolik, že jsem se o ni začala více zajímat a později jsem se rozhodla na toto téma psát diplomovou práci. Myšlenka fair tradu se mi líbí jak z ekonomického hlediska, kdy podporuje to, aby producenti v rozvojových zemích dostali spravedlivou odměnu za svoji odvedenou práci, tak i z hlediska humánního a sociálního, kdy se snaží hájit práva lidí, kterým se jich někdy nedostává. Nejde zde jen o obchod, ale také o spravedlnost, solidaritu a porozumění lidem, kteří to potřebují.

Poslední dobou se téma fair tradu stává pořád aktuálnější a začíná se o něm dozvídat více lidí. Fairtradové výrobky se už nedostávají jen do specializovaných obchodů, ale také do běžných obchodních řetězců a menších prodejen. Lidé mají čím dál tím větší šanci se s fairtradem setkat, buď prostřednictvím nakupování nebo zúčastnění se nějaké akce. Stále se ale setkávám s velkým množstvím lidí v mém okolí, kteří o tomto hnutí nic nevědí, nebo případně jen velmi málo. S tímto faktem souvisí i cíl diplomové práce.

Cílem práce bude získání co nejvíce informací o dané problematice a dále zjišťování stavu informovanosti vysokoškolských studentů o hnutí fair trade.

S tématem fair tradu je spojená také řada dalších, jako např. rozvojová pomoc a spolupráce, společenská odpovědnost firem nebo lidská a občanská práva. Těmto oblastem se proto budu věnovat v teoretické části. Fair trade jsem v teorii zařadila až na konec, protože na toto téma následně navazuje výzkumná i projektová část.

V praktické části budu provádět výzkum informovanosti studentů Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně o hnutí fair trade. Budu se snažit také zjistit, jak souvisí jejich znalosti s určitými skutečnostmi a jestli se znalosti studentů v něčem liší. Součástí výzkumné části je prezentace výsledků výzkumu a podle zjištěných údajů se bude dále odvíjet struktura a náplň projektu.

V projektové části práce budu podle výsledků výzkumu hledat možnosti a návrhy, jak řešit zlepšování a zvyšování informovanosti studentů o fair tradu prostřednictvím zvolení vhodných způsobů marketingové komunikace směrem ke studentům.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 LIDSKÁ PRÁVA

Problematika lidských práv nesmí být v práci opomenuta. Dodržování lidských práv je velmi důležité v každé společnosti a lidé se jimi zabývají již od pradávna. Lidská práva také souvisí se stěžejním tématem práce, kterým je fair trade. Tyto dvě oblasti jsou úzce propojeny, protože fair trade se přímo zaměřuje na to, aby pracovníci v rozvojových zemích dostali svého práva na spravedlivou odměnu za dobře odvedenou práci. Pomocí fair tradu se lidé snaží tato svá práva naplňovat.

Lidská práva můžeme z praktického hlediska vymezit jako záruky lidí na to, aby žili tak, jak lidé žít mají. S vývojovými stupni, kterými člověk prošel, se měnila i jeho práva. Nejdříve existovalo individuální právo, jehož projevem bylo subjektivně pocíťované právo přežít na úkor slabšího jedince, z něhož se později vyvinulo právo na život. Změna nastala v tom, že o tom, kdo může žít, již nerozhodoval jedinec, ale více či méně organizovaná společnost, i když i v takové společnosti převládalo a často stále převládá právo silnějšího. Lidská práva z konce 20. století můžeme chápat jako vyjádření postavení člověka v určité organizované společnosti. Mají rozměr vnitrostátní i mezinárodní. Podmínkou pro naplňování a uplatňování lidských práv ve státě je kvalita právního řádu a státních institucí, celkový stav společnosti, její právní vědomí, politická kultura a ochota občanů uznat si svá práva navzájem a stavět se proti jejich porušování. Ve druhé polovině 20. století byla jednou z nejdůležitějších změn ve světové politice internacionalizace lidských práv a vznik mezinárodních institucí na jejich ochranu (Člověk v tísni, 1999, s. 38).

Žijeme ve 21. století, kdy většinu států světa zasáhla globalizace lidských práv a právních předpisů, které jsou ve značné míře inspirovány západní ideologií (např. liberalismus nebo konzervatismus). Bohužel stále nacházíme výjimečné případy států, které lidská práva nectí a ani se je nesnaží prosazovat. Tímto se stále prohlubují rozdíly např. mezi Severní a Jižní Koreou, mezi Saúdskou Arábií a Spojenými státy americkými nebo mezi Zimbabwe a okolními státy. Pro implementaci, rozvoj a dodržování lidských práv musí být splněn předpoklad demokratického uspořádání společnosti, avšak více než polovina světové populace nežije v demokratickém systému (Hodač, Kotrba, 2011).

Mezi nejvýznamnější dokumenty týkající se oblasti lidských práv můžeme zařadit Všeobecnou deklaraci lidských práv, Listinu základních lidských práv a svobod, Ústavu ČR, Úmluvu o právech dítěte nebo Mezinárodní úmluvu o sociálních, ekonomických a kulturních právech.

1.1 Historie lidských práv

Již ve starověku v 7. století př. n. l. vznikala první díla zabývající se problematikou lidských práv. Co se týče athénské Řecko, lze na tomto státu dobře ukázat, jak se liší koncepce lidských práv pro obyvatele starověkého Řecka a současných zemí. Athénské Řecko bývá totiž definováno jako měřítko demokratičnosti i pro dnešní státy světa. Občan byl v řecké představě demokracie celistvou osobností, pro kterou byla politika přirozenou společenskou činností. Z politiky i veřejného života byli vyloučeni všichni cizinci, otroci a ženy. Těmto lidem bylo odepíráno občanství i občanská práva. Otrokům byla navíc upřena i základní lidská práva. Existoval zde relativně malý počet vůdců, kteří ve shromáždění pronášeli řeč. Byli to vynikající řečníci, lidé s osvědčenou pověstí a uznávaní vůdci lidu. Z těchto důvodů měli právo na slyšení (Hodač, Kotrba, 2011).

V antické společnosti nedošlo nikdy k uznání rovnosti všech lidí a tedy i k pojmu lidských práv. Práva občana mohl mít jen svobodný člen společnosti. Na počátku vývoje těchto společností neměli všichni svobodní členové stejné postavení. Obyčejní lidé na rozdíl od patricijských rodů neměli nárok podílet se jakýmkoliv způsobem na moci, až v dalším vývoji si vybojovali svůj podíl na rozhodování o státních záležitostech a společenských zájmech. Třídní rozpory ani vzpoury otroků nevykrytalizovaly ve všeobecná práva a svobodu. Názory filozofů, vedoucí k lidské důstojnosti, společné všem lidem, se politicky neprojevily a zůstaly jen v úzkých kruzích vzdělanců (Pavlíček a kol., 1991, s. 3).

Přelom 12. a 13. století přinesl velkou změnu v pojetí lidských a občanských práv. V ostrovní Anglii došlo k prvnímu písemnému potvrzení práv obyvatel království. Král Jindřich II. usiloval o vytvoření všeobecného práva a sjednocení země. V roce 1215 vznikla Magna Charta Libertatum, což byla ustanovení zaručující svobodu církve, městskou autonomii a stavěla se proti utlačování poddaných. Magna Charta Libertatum neboli Velká listina práv a svobod byl anglický právní dokument, který omezoval některé panovnickovy pravomoci a stanovoval práva jeho poddaných. Tato významná listina ovlivnila vývoj zvykového práva a mnoha ústavních dokumentů a v průběhu středověku byly články Charty renovovány, což probíhalo až do 18. století (Hodač, Kotrba, 2011).

V 16. století se v oblasti lidských práv angažoval ženevský právník Jan Kalvín. Tento kazatel prohlašoval, že vláda musí uznávat přirozená práva každého člověka na život, svobodu a majetek. Avšak když se ujal vlády v Ženevě, rozhodoval o životě, svobodě a majetku občanů sám, protože byl přesvědčen, že jen on může posoudit, zda lidé nakládají se svými

právy dobře. Významným mezníkem ve vývoji lidských práv byl 4. červenec roku 1776, kdy bývalé anglické kolonie v Americe vyhlásily nezávislost. Prohlášením nezávislosti se začaly pokládat za samozřejmost práva na život, svobodu a na hledání štěstí. Lidé si mohli ustanovit vládu, která bude mít spravedlivou moc a kdykoliv začne přirozená práva lidí omezovat, lidé mají možnost a právo ji změnit, zrušit a ustavit novou. Nebylo to tedy jen vyhlášení nezávislosti kolonií, ale hlavně všech lidí na světě na jakékoli vládě nebo síle, se kterou by nesouhlasili (Tuláček, 1992).

Na konci srpna roku 1789 členové francouzského Národního shromáždění formulovali dokument s názvem Deklarace práv člověka a občana. Tento text navždy ovlivnil vnímání lidských práv v Evropě. Hlavní myšlenka spočívala v tom, že lidská bytost si zaslouží univerzální a nezcizitelná práva právě proto, že je lidskou bytostí. V tomto dokumentu bylo také dovršeno heslo francouzské revoluce „volnost, rovnost, bratrství“ a Evropou se začaly šířit myšlenky, kterých se obávali absolutní panovníci a docházelo k tomu, že základy evropského absolutismu se začínaly pomalu hroutit (Hodač, Kotrba, 2011).

Tuláček (1992) uvádí práva člověka a občana, která uznalo a vyhlásilo Národní shromáždění ve Francii. Zde jsou některá z nich:

- Lidé se rodí a zůstávají svobodní a rovnoprávní.
- Cílem každé společnosti je zachovávání přirozených a nepromlčitelných lidských práv, kterými jsou svoboda, vlastnictví, bezpečnost a odpor proti útlaku.
- Svoboda znamená možnost konat vše, co neškodí druhému.
- Zákon je vyjádření všeobecné vůle, je stejný pro všechny a může zakázat jen činy škodlivé pro společnost.
- Zákon určuje případy a způsob obžalování, zatčení a věznění a stanovuje tresty, které jsou naprosto a veřejně nutné.
- Nikdo nesmí být stíhán pro své názory nebo náboženství, pokud jeho projev neporušuje veřejný pořádek.
- Všeobecné daně musí být rovnoměrně rozděleny na všechny občany podle jejich platebních schopností.
- Vlastnictví je nedotknutelným a svobodným právem a nikdo ho nemůže být zbaven, jen pokud by to vyžadoval veřejný zájem uvedený v zákoně a pod podmínkou spravedlivého odškodnění předem.

V 19. století a na počátku 20. století v celé Evropě sílilo dělnické hnutí a kapitalismus napomáhal rozvoji průmyslové revoluce. Probíhalo masivní stěhování lidí do měst, kde často žili a pracovali v otřesných podmínkách. V druhé polovině 19. století zkritizoval Karel Marx klasickou ekonomii a položil základy socialismu a komunismu. Právě díky dělnickému hnutí a rozvoji odborů se v této době začínají prosazovat sociální, hospodářská a kulturní práva. Tím, že se lidé organizovali v odborech, rostl tlak na vlastníky průmyslových kapacit a dynamický kapitalismus se začal přizpůsobovat důstojným lidským podmínkám. Byly položeny ideologické a později praktické základy sociálního státu (Hodač, Kotrba, 2011).

Československo, jako zakládající člen OSN, podepsalo Chartu OSN, avšak v roce 1948 se pod vlivem politické situace zdrželo hlasování týkajícího se Všeobecné deklarace lidských práv. V roce 1991 se stalo členem Rady Evropy, která mimo jiné sleduje dodržování lidských práv a svobod. V únoru stejného roku schválilo Československo Listinu základních lidských práv a svobod (Hodač, Kotrba, 2011).

1.2 Vývoj lidských práv v posledních dvaceti letech

V Severní Americe, Západní Evropě a u nás, hlavně po roce 1989, se rozvíjí kromě hospodářsko-sociálních práv také práva moderní neboli postmoderní. K těmto právům řadíme právo na příznivé životní prostředí, na mír a bezpečnost, na společenské dědictví lidstva, práva kuřáků a nekuřáků, sexuálních menšin atd. Cílem uplatňování moderních práv je ochrana skupin lidí a celého lidstva. Navzdory tomu, ale stále přetrvává problém s lidskými právy základními, protože Všeobecná deklarace lidských práv není právně vynutitelná. Je závazná pro všechny členy OSN, ale stále se objevuje její porušování. Příkladem jsou některé muslimské státy, ve kterých převládá názor, že ateisté pozbývají lidských práv, nebo americká základna Guantánamo, kde jsou drženi zajatci zadrženi při misích v Afghánistánu a Iráku (Hodač, Kotrba, 2011).

Jedním z nejdůležitějších a zároveň nezrušitelným a nezadatelným právem je právo na život. Tomuto právu však neodpovídá trest smrti stále uplatňovaný v mnoha státech světa. Od roku 1918 do roku 1989 bylo u nás popraveno 1207 lidí. Tímto způsobem zemřelo nejvíce lidí mezi lety 1945 a 1948 z důvodu kolaborace s nacisty, zrádovství a zločinů z doby německé okupace. V současnosti nelze v České republice trest smrti obnovit, avšak ve 38 státech Spojených států amerických se stále popravuje (Hodač, Kotrba, 2011).

1.3 Organizace na ochranu lidských práv

Ochranou lidských práv se zabývá mnoho světových i českých organizací. Za nejvýznamnější můžeme považovat např. OSN, Amnesty International, NATO nebo společnost Člověk v tísni.

1.3.1 Organizace spojených národů

Významnou aktivitou Organizace spojených národů bylo vytvoření souboru právních norem na ochranu lidských práv. Jedná se o univerzální a mezinárodně uznávaný kodex. Dále byla definována mezinárodně přijímaná práva včetně ekonomických, sociálních, kulturních, politických a občanských práv. Základními dokumenty souboru jsou Charta OSN a Všeobecná deklarace lidských práv, které byly přijaty Valným shromážděním v letech 1945 a 1948 a postupně dále rozšiřovány. V současnosti obsahují i ochranu žen, dětí, zdravotně postižených, migrantů a dalších ohrožených skupin lidí, které mohou uplatňovat práva chránící je před různými způsoby diskriminace. U práv byla postupně prosazena jejich všeobecná platnost, nedělitelnost a soulad s demokracií a veřejnost byla o svých nezczitelných právech informována prostřednictvím různých vzdělávacích kampaní. Činnost OSN na dodržování a ochranu lidských práv organizuje, koordinuje a podporuje vysoký komisař OSN pro lidská práva. Do určité míry se na ochraně lidských práv podílí většina orgánů a agentur OSN (Informační centrum OSN, 2012).

1.3.2 Rada pro lidská práva

V březnu roku 2005 navrhl Kofi Annan vznik rady, která by měla zefektivnit činnost na poli lidských práv a nahradit Komisi pro ochranu lidských práv. Rada by podle něj měla dát OSN příležitost pro nový začátek v lidsko-právním úsilí. 15. března 2006 tedy schválilo Valné shromáždění OSN rezoluci stanovující Radu pro lidská práva. Podle předsedy Valného shromáždění se jednalo o rozhodující moment pro lidská práva a také pro postavení OSN jako celku. Rada pro lidská práva je orgán přímo podřízený Valnému shromáždění a zasedá nejméně deset týdnů v roce. Členové jsou voleni tajnou volbou individuálně a přímo Valným shromážděním absolutní většinou hlasů. Jeden stát může být zvolen maximálně na dvě po sobě jdoucí funkční období, které je na tři roky. Poprvé rada zasedala 19. června 2006 v Ženevě. Mezi členskými státy je také Česká republika, které končí funkční období v roce 2014 (Informační centrum OSN, 2012).

1.3.3 Amnesty International

Amnesty International je dobrovolné hnutí lidí z celého světa usilující o dodržování lidských práv. Těmto lidem není lhostejné porušování práv a proto vedou kampaně, pořádají veřejné akce a zastávají se obětí bezpráví. Hnutí má nyní kolem 3,2 milionu členů a působí zde již padesát let. Amnesty International má cíle, do kterých patří zejména odstranění diskriminace, boj proti chudobě, propouštění vězňů, spravedlivé soudy pro všechny, zrušení trestu smrti, zastavení mučení a ochrana práv uprchlíků a migrantů. Hlavními principy jsou nedělitelnost a univerzalita lidských práv, nestrannost, mezinárodní solidarita, nezávislost a spolehlivý výzkum. Je to demokratická organizace v čele s volenými zástupci členů, nezávislá na vládách, politických stranách, náboženstvích, na svůj výzkum nepřijímá prostředky od vlád a má přísná pravidla pro přijímání finančních darů. V roce 1977 jí byla udělena Nobelova cena míru. V České republice byla organizace založena v roce 1991, zapojila se do mezinárodních aktivit a začala rozvíjet i práci u nás. V současné době se věnují její zaměstnanci a dobrovolníci vzdělávacím aktivitám v oblasti lidských práv na základních a středních školách, monitorují stav lidských práv, poskytují podporu azylantům, usilují o ochranu práv žen, odstranění diskriminace a o systémové změny. Důležitým úkolem je získat podporu veřejnosti, která stojí na straně lidských práv a zapojit do ochrany lidských práv i úřady. Proto je veřejnost informována o bezpráví, zveřejňují se zprávy o stavu lidských práv ve světě i v jednotlivých zemích, jsou vydávány tiskoviny a pořádány originální veřejné akce (Amnesty International, 2012).

1.3.4 Severoatlantická aliance

Po druhé světové válce se severoamerické a západoevropské země obávaly expanzionistické politiky a praxe Sovětského svazu. Zatímco západoevropské země redukovaly svou výzbroj a demobilizovaly vojska, sovětské vedení mělo v úmyslu zachovat vojsko v plném stavu. I proto bylo třeba vytvořit systém společné obrany a posílit vzájemné vztahy, aby bylo možno odolat případnému ideologickému, politickému a vojenskému ohrožení jejich bezpečnosti. V dubnu roku 1949 byla podepsána mezi deseti evropskými státy, Spojenými státy americkými a Kanadou Washingtonská smlouva o vzniku jednotné Severoatlantické aliance (NATO). Smlouva potvrzuje individuální práva a mezinárodní závazky států v souladu s Chartou OSN a ukládá všem členským státům sdílet povinnosti, rizika a výhody kolektivní bezpečnosti. Posláním Severoatlantické aliance je chránit svobodu a bezpečnost členských států politickými i vojenskými prostředky. Aliance usiluje o vytvoření

spravedlivého a trvalého mírového pořádku v Evropě, založeného na demokracii, dodržování lidských práv a právního státu. Funkčním principem NATO je společný závazek ke spolupráci mezi svrchovanými státy a nedělitelnost bezpečnosti jejích členů. Solidarita Aliance spočívá v tom, že žádný členský stát se nebude muset spoléhat jen na sebe při řešení bezpečnostních úkolů. Česká republika vstoupila do NATO v březnu 1999 (Ministerstvo obrany České republiky, 2012).

1.3.5 Člověk v tísní

Společnost Člověk v tísní vznikla v roce 1992 v okruhu zahraničních válečných novinářů a zpravodajů, kteří se rozhodli nejen přinášet informace ze světa, ale také začít nějakým způsobem poskytovat pomoc. Postupně se vyvinula jako profesionální humanitární organizace s cílem pomoci v krizových oblastech a podpory dodržování lidských práv ve světě. Za období svého působení se z ní stala jedna z největších neziskových organizací střední Evropy a v současnosti se zaměřuje na čtyři základní oblasti pomoci. Jsou jimi humanitární pomoc a rozvojová spolupráce, podpora lidských práv, sociální integrace, vzdělávací a informační programy. Humanitární pomoc je poskytována lidem postiženým přírodními katastrofami, ve válkách, lidem žijícím v chudobě a nepříznivých životních podmínkách. Organizace dále realizuje rozvojové programy na lepší přístup ke vzdělání, zdravotní péči, pitné vodě nebo hygieně. V oblasti lidských práv jde zejména o pomoc disidentům a podporu občanské společnosti v nesvobodných zemích, kde probíhá demokratická transformace. V současnosti je podpora lidských práv realizována hlavně na Kubě, v Barmě, Rusku nebo Ukrajině. Lidem, kteří významně přispěli k podpoře demokracie a prosazování lidských práv, je udělována cena Homo Homini a dále se každoročně pořádá Mezinárodní festival dokumentárních filmů o lidských právech Jeden svět (Člověk v tísní, 2012).

1.4 Angažovanost ČR na dodržování lidských práv ve světě

Česká republika se do jisté míry podílí na dodržování lidských práv už jenom proto, že je členem téměř všech významných mezinárodních organizací, které dodržování lidských práv monitorují a případně vyvíjejí tlak na země, kde jsou práva porušována. Jsou to Organizace spojených národů, Rada Evropy, Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě a NATO. U země v euroatlantickém prostoru má ČR řadu možností, jak aktivně vystupovat proti porušování lidských práv. Dále má naše země samozřejmě možnost aktivně se angažovat v boji za lidská práva i mimo mezinárodní organizace, zejména prostřednictvím

svých ambasad. Zároveň si musíme uvědomovat, že i v ČR je situace lidských práv problémem a že rozvíjet aktivní zahraniční politiku v oblasti lidských práv není možné bez úsilí o nápravu porušování práv u nás. I když je naše země svobodným demokratickým státem, je občas západními zeměmi vnímána jako ne zcela fungující právní stát. Nejvíce je mezinárodními institucemi kritizováno chování většinové populace k cizincům a Romům. Za lidská práva však nemůže bojovat jen vláda a jiné státní instituce, ale také občanské iniciativy, samozřejmě za aktivní podpory od vládních institucí. Boj za demokratické hodnoty je právem a zároveň povinností naší republiky. Vstupem do NATO dostala naše země právo na ochranu, ale také se zavázala aktivně bránit ostatní členy aliance. Jde zde tedy o nedělitelnost bezpečnosti, která je založena na společných hodnotách, mezi nimiž mají lidská práva významnou roli (Člověk v tísni, 1999, s. 22 - 25).

1.5 Práva žen

Ve světě mají dosud ženy druhořadé postavení, a proto se jim naskytují mnohem omezenější možnosti, jak se bránit proti týrání a diskriminaci. Pokud se staly obětí násilí spáchaného ve jménu tradice nebo zvyklostí, je pro ně ve značné části světa velice obtížné dosáhnout zadostiučinění. Bohužel se často do porušování lidských práv žen zaplétají samotné vlády. A přitom jsou státy povinny zajistit ženám ochranu před zákonem a odstranit podmínky, díky nimž se ženy stávají cílem pohlavní diskriminace. Bezbrannost žen vůči násilí a sexuální diskriminaci ještě zvyšuje fakt, že ani zdaleka nepociťují dostatek ekonomické a sociální jistoty. Největší překážkou, která ženám brání zlepšit své společenské a ekonomické postavení, je nedostatečný přístup k politické moci a neexistence rovnoprávnosti (Člověk v tísni, 1999, s. 67).

Celosvětovému hnutí za lidská práva žen se podařilo dosáhnout významných vítězství. V roce 1993 přijala komise OSN rezoluci vyzývající k zařazení práv žen do mechanismu lidských práv Spojených národů a později téhož roku vydaly vlády prohlášení, ve kterém bylo stvrzeno, že lidská práva žen a dívek tvoří nedělitelnou a nezpochybnitelnou součást lidských práv a dále, že prvořadým cílem mezinárodního společenství je odstranění všech forem diskriminace, násilí a vykořisťování na základě pohlaví a plná a rovnoprávná účast žen na občanském, politickém, kulturním a společenském životě. Avšak i přes tuto deklaraci nechtěly vlády na celém světě po dlouhou dobu uznat, že i ženy mají právo těžit se ze svých základních lidských práv. Dalším významným krokem v prosinci roku 1993 bylo

přijetí deklarace o násilí páchaném na ženách. Členské státy OSN deklaraci přijaly a vyzývaly vlády, aby se této problematice věnovaly (Člověk v tísni, 1999, s. 70 - 71).

2 ROZVOJOVÁ POMOC A SPOLUPRÁCE

Druhá kapitola je zaměřena na rozvojový svět, jeho ekonomickou situaci a na spolupráci a pomoc od světa vyspělejšího. Rozvojové země se potýkají s mnoha problémy ekonomického, environmentálního i společenského charakteru, jejichž původ mnohdy pramení právě ve vyspělých zemích. Bez účinné pomoci a spolupráce by docházelo jen ke zhoršování jejich situace. V těchto zemích se v mnohem větší míře vyskytuje chudoba, hladomor, nemoci, porušování lidských práv, diskriminace a mnoho dalších sociálně patologických jevů, a proto je třeba těmto zemím věnovat pozornost a pomáhat jim, jak je to jen možné.

2.1 Rozvojový svět

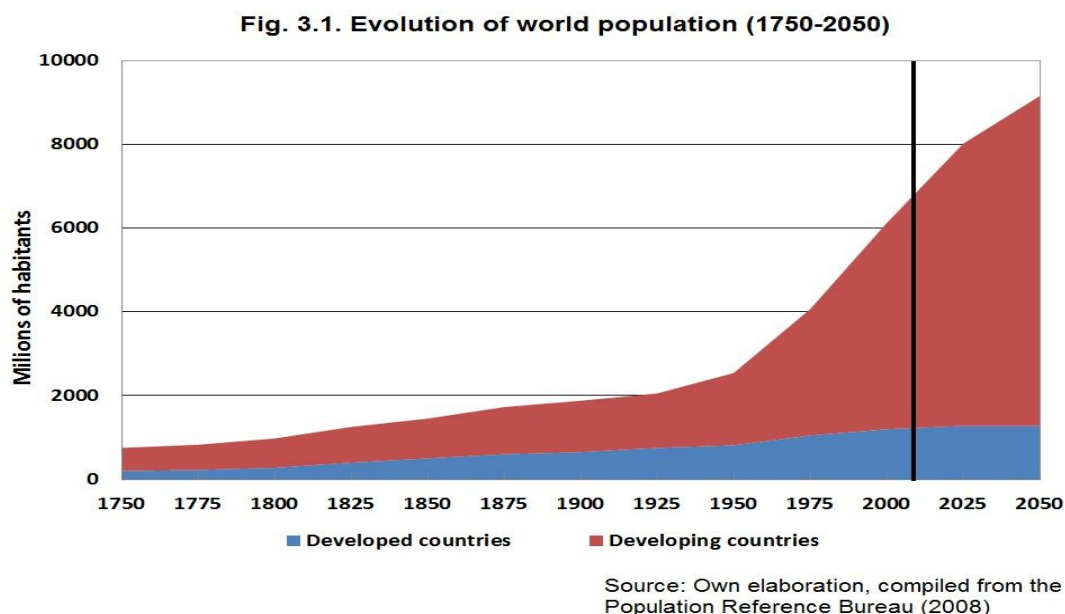
Na rozvojové ekonomiky má dopad hlavně proces globalizace a světový obchod. Globalizace zahrnuje procesy obsahující ekonomické, politické, kulturní, technologické a sociální aspekty, které vedou ke stále větší propojenosti a interdependenci národních ekonomik. Tyto procesy ovlivňují světové hospodářství a projevují se přímo nebo nepřímo ve všech oblastech života společnosti (Majerová, 2008, s. 28).

Globalizační proces je postaven na třech základních pilířích, kterými jsou liberalizace mezinárodního obchodu, liberalizace kapitálových toků a vědeckotechnický pokrok. Liberalizace mezinárodního obchodu spočívá v postupném odstraňování bariér omezujících volný pohyb zboží a služeb, pracovní síly a kapitálu. S globalizací je také spojováno mnoho negativních dopadů na rozvojové země a jejich ekonomiky. V rozvojových zemích dochází ke zhoršování životního prostředí, protože výroba, která ho zatěžuje, se přesouvá z hospodářsky vyspělých zemí do těchto rozvojových států, kde je ekologická legislativa méně přísná. Dochází také k poklesu významu skupiny rozvojových zemí, především v Africe, které se nejsou schopny zapojit do světové ekonomiky v podmínkách globalizace. V rozvojových zemích se prohlubuje nerovnoměrnost růstu životní úrovně, roste chudoba a lidé, kteří se zapojili do tržní ekonomiky, si často nemohou vydělat na zajištění základních potravin. V méně rozvinutých státech často neexistují pravidla pro podniky, která by je nutila chovat se odpovědně vůči pracovní síle, místním komunitám a životnímu prostředí. Obyvatelé rozvojových ekonomik tvoří většinu na naší planetě, spotřebovávají nepatrnou část světových zdrojů a jejich životní úroveň je nízká. Proto se zde vyskytují politické, sociální i ekologické problémy, které situaci ještě zhoršují a jsou příčinou migrace (Majerová, 2008, s. 31).

Světový obchod a jeho systém je nejstarší a nejrozšířenější formou mezinárodních ekonomických vztahů a patří k nejdynamičtější se vyvíjejícím prvkům globalizované ekonomiky. Zahraniční obchod je rozhodujícím faktorem, který ovlivňuje ekonomický růst a rozvoj národní i světové ekonomiky. Světový obchod upravují dohody uzavřené v rámci Světové obchodní organizace (World Trade Organization) a na regionální úrovni existují dohody, jako například Severoamerická dohoda o volném obchodu (NAFTA), Středoamerická dohoda o volném obchodu (CAFTA), jihoamerický MERCOSUR, asijský ASEAN a další. Největší podíl na světovém obchodu mají rozvinuté státy obchodující mezi sebou za velmi otevřených podmínek a od zemí rozvojových požadují také uvolnění obchodních hranic. Rozvinuté země často podmiňují finanční pomoc méně rozvinutým a rozvojovým zemím otevřením trhů a liberalizací obchodních podmínek. Rozvojové země však požadují ochranu vlastních trhů a obyvatel a stanovení rovnocenných podmínek pro obchod, protože rozvinuté státy většinou chrání část svého trhu různými bariérami a kvótami, které ostatní vyspělé státy neomezují, neboť obchodují s více komoditami a druhy výrobků. Kdežto rozvojové země jsou často závislé na jedné plodině nebo surovině, jejichž hodnotu určují světové burzy a často dochází k tomu, že ceny komodit, s kterými rozvojové státy obchodují, kolísají nebo dokonce klesají (Majerová, 2008, s. 35).

Barták a kol. (2005, s. 27) uvádí, že jedním z nejzávažnějších problémů rozvojového světa je velký populační přírůstek. Zatímco v afrických zemích dochází v průměru k téměř 2,5% přírůstku, v Evropě obyvatelstva ubývá. I mezi jednotlivými regiony v rozvojových zemích existují v charakteru přirozené reprodukce rozdíly, které souvisejí s úrovní jejich ekonomického rozvoje. V Jižní Americe, Jihovýchodní a Východní Asii již došlo ke zlepšení úmrtnostních poměrů, postupně klesá i porodnost, a proto je přirozený přírůstek pouze mírně nad celosvětovým průměrem. Nejproblematictější je však situace v Subsaharské Africe, kde se ženám rodí v průměru přes 5 dětí. Populační vývoj souvisí s ekonomickými, politickými, sociálními i environmentálními problémy a nedílnou součástí řešení těchto problémů je jeho regulace.

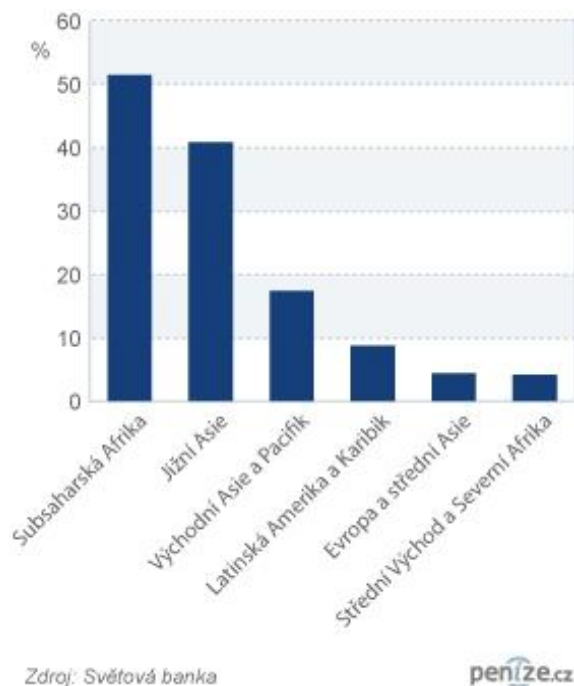
Dřívější a budoucí vývoj světové populace je naznačen na obrázku 1 níže. Červeně je vyznačena populace v rozvojových zemích a modře v zemích rozvinutých.

Obrázek 1 – Vývoj světové populace v letech 1750 – 2050

(Zdroj: http://www.desenvolupamentsostenible.org/index.php?option=com_content&view=article&id=51&Itemid=121&lang=en)

Dalším problémem je chudoba. Nejčastěji se příjmová chudoba měří pomocí tzv. hranice chudoby, která vyjadřuje minimální výši příjmu potřebnou k uspokojení základních životních potřeb. Novějším konceptem je relativní chudoba, na kterou je nutno nahlížet jako na stav relativní deprivace jedince ve vztahu k ostatním jedincům v dané společnosti. Za dimenze chudoby dnes považujeme zdraví, vzdělání, přístup ke službám, infrastrukturu, bezpečnost a sociální vyloučení. Nejen ekonomická situace jedince, ale také vzdělání může významně ovlivnit jeho postavení ve společnosti. Vzdělaný člověk může chápat život v širších souvislostech, lépe si uvědomuje své svobody i odpovědnost za ně. Vzdělání také jednotlivcům umožňuje aktivnější účast v občanském i politickém životě a mohou tak více ovlivňovat své okolí a svůj vlastní osud. V rozvojových zemích je při rozšiřování vzdělání velkou překážkou nedostatek financí ve státním rozpočtu a v rozpočtech většiny rodin. Mnoho těchto zemí je zadlužených a vydávají velkou část příjmů na zbrojení. Málo peněz na vzdělání také způsobuje, že platy učitelů jsou nízké, jejich vzdělávání je nekvalitní a podmínky pro práci nejsou adekvátní. Mnoho rodin v rozvojových zemích si nemůže dovolit posílat své děti do školy, protože tyto děti musí tvrdě pracovat v zemědělství nebo ve službách, aby vůbec přežily (Barták a kol., 2005, s. 31 - 37).

Obrázek 2 – Chudoba ve světě v roce 2007

(Zdroj: Světová banka. Dostupné z: <http://www.penize.cz/hdp/54135-jak-chudy-bohaty-je-chudy-cech>)

2.1.1 Ekonomické charakteristiky rozvojových regionů

Kromě toho, že rozvojovým zemím se nedaří jednat ve prospěch společných zájmů, liší se také ekonomická a sociální úroveň jednotlivých rozvojových regionů, kterými jsou Afrika, Asie a Latinská Amerika. Rozdíly jsou úzce spjaty s dobou trvání jejich politické nezávislosti. Nejzaostalejší Afrika získala samostatnost až v průběhu 60. a 70. let, Asie o dvacet let dříve a Latinská Amerika dokonce už v 19. Století (Majerová, 2008, s. 81).

Více než dvě třetiny nejméně vyspělých států leží v Africe. Růstovými potenciály afrického regionu jsou materiální vybavenost, jako počet obyvatel, nerostné bohatství, rozloha, ale na druhé straně jsou tyto faktory brzdou ekonomického rozvoje. Zaostalost je totiž dále prohlubována velkou populační explozí, nedostatečným technologickým vybavením a klimatickými podmínkami souvisejícími s ekologickými problémy. Diferenciace se v tomto regionu projevuje ve dvou geografických oblastech. V severní arabské části je rozvoj založen na těžbě ropy a v Subsaharské Africe se vyskytuje bída, hlad, zadluženost a politická nestabilita. Severní Afrika má kulturně blízko ke střednímu a blízkému východu, a proto se obecné charakteristice Afriky vymyká. Subsaharskou Afriku dělíme na další čtyři regiony

– západní, střední, východní a jižní Afriku. Vnější zadlužení afrických zemí činí zhruba 65% jejich hrubého domácího produktu, který činí pouze 5% světového produktu (Majerová, 2008, s. 81 - 82).

Asie je nejlidnatějším kontinentem s různorodými ekonomikami, které se liší velikostí, počtem obyvatel, ekonomickou silou nebo úrovní, náboženskými, kulturními a sociálními zvyklostmi. V letech 1960 - 2000 rostla populace vysokým tempem a jen v jižní, východní a jihovýchodní Asii se v 90. letech podařilo tempo růstu snížit. Od 70. let docházelo k pozitivním jevům jako byl růst investic, úspor, ekonomický růst nebo redukce chudoby. Jedná se však jen o výsledky v globále a u jednotlivých sub regionů se vyskytují značné rozdíly. Pozitivně se vyvíjí zapojení asijského regionu do mezinárodního obchodu, kdy export, import a reálný HDP roste. Největší podíl na růstu exportu má spotřební elektronika, hlavně mobilní telefony a displeje, které jsou vyváženy do USA a Japonska. Dobrou zprávou je, že předpověď budoucího vývoje asijského regionu je spíše příznivá (Majerová, 2008, s. 95 – 99).

Třetím velkým rozvojovým regionem je Latinská Amerika a oblast Karibiku. Středoamerické státy mají menší rozlohu, neexistují tam výrazně dominující ekonomiky, vyznačují se také etnickou příbuzností a na druhé straně malou politickou stabilitou se střídáním vlád. V karibské oblasti najdeme také malé ekonomiky s nízkou rozvinutostí. Latinská Amerika je charakteristická rozdílností jednotlivých ekonomik. Ještě v 70. letech na tom byly všechny země podobně, ale v 80. letech se už některé začaly vyvíjet dynamičtěji a staly se rozvinutějšími (např. Argentina a Chile). V letech 2000 – 2005 zaznamenal růst HDP v Latinské Americe kolísající trend, příliv zahraničních investic v letech 2000 – 2003 klesal a růst začal až od roku 2004. Ačkoliv tempo růstu HDP je vyšší než ve vyspělých ekonomikách, přesto nedosahuje hodnot ostatních rozvojových zemí. I tento region je velmi diferenciovaný. Například v jižní a střední Americe vykazovaly v roce 2006 některé země nadprůměrné tempo růstu a nejvyšší tempa byla dosažena v některých zemích Karibiku (Majerová, 2008, s. 113 - 115).

2.2 Základní informace o rozvojové pomoci a spolupráci

Rozvojový svět ekonomicky zaostává za vyspělými ekonomikami a provází ho chudoba, vysoké tempo růstu populace, negramotnost, podvýživa a ničení životního prostředí, což vyžaduje stále větší potřebu zahraniční rozvojové pomoci, která by měla vést k trvale udržitelnému rozvoji, zpomalení růstu populace a vyšší účasti obyvatelstva na rozhodování.

Realita bohužel mnohdy taková není, rozvojové projekty ve fázi realizace selhávají a finanční prostředky často zmizí v rukou politických představitelů těchto zemí. Proto nám vyvstává i otázka, zda je poskytování rozvojové pomoci efektivní (Majerová, 2008, s. 138).

Rozvojovou pomoc můžeme vymezit jako souhrn politických kroků vůči zemím zaostávajícím, z důvodů např. politických, geografických nebo historických, za vývojem států rozvinutých. Zaměřuje se na zlepšení ekonomických a sociálních podmínek a na přiblížení se úrovni vyspělých států. Vznik rozvojové spolupráce souvisí s trendem globalizace, kdy se jednotlivé země a světadíly propojují a dochází k nárůstu povědomí obyvatel ve vyspělých zemích o životě v méně vyspělých částech světa. Typickými spojeními vyspělých a rozvojových ekonomik jsou Severoamerická dohoda o volném obchodu NAFTA a Jihotichomořská dohoda o regionálním obchodu a ekonomické spolupráci SPARTECA. Velký podíl na rozvojové spolupráci mají také mezinárodní instituce. Jedná ze zejména o OSN, Světovou banku, Mezinárodní měnový fond a Světovou obchodní organizaci. Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) se také zabývá politikou rozvojové spolupráce, která dostala název ODA a od počátku vzniku OECD existuje Výbor pro rozvojovou pomoc. Cílem ODA v oblasti rozvojové spolupráce je co nejlepší koordinace, zefektivnění a zvýšení rozvojového úsilí zemí OECD. Výbor vede dialog mezi jednotlivými dárci o nejlepších způsobech realizace rozvojové pomoci. Dialog je veden i s dalšími mezinárodními organizacemi a samotnými rozvojovými zeměmi. Také Evropská unie má zájem bránit chudobě, nestabilitě a konfliktům ve světě, a proto je její důležitou politikou rozvojová pomoc třetím zemím realizovaná prostřednictvím programů financovaných z rozpočtu EU nebo z Evropského rozvojového fondu (Majerová, 2008, s. 139 - 148).

Základními tématy rozvojové spolupráce jsou populační exploze, ekonomická nerovnováha, životní prostředí a energetické zdroje. V praxi jsou realizována jako boj s bezprostřední chudobou, podpora vzdělávání a zdravotnictví, rozvoj podnikání, infrastruktury nebo ochrana životního prostředí. Rozvojová spolupráce může mít v konkrétních zemích různou podobu a jednotlivé státy poskytují rozvojovou pomoc několika způsoby. Mohou financovat dvoustranné rozvojové projekty nebo přispívají formou mnohostranné pomoci do agentur OSN, Světové banky, Mezinárodního měnového fondu a dalších institucí. Rozvojové projekty se dělí do čtyř skupin. Nejviditelnější jsou velké strukturální rozvojové projekty zaměřené na chudé země, jejichž vládám nadnárodní instituce poskytují půjčky na restrukturalizaci domácí ekonomiky. Rozsáhlé rozvojové programy probíhají také mezi rozvojo-

vými agenturami vyspělých zemí a vládami rozvojových států. Vedle toho probíhají menší rozvojové projekty realizované nevládními organizacemi a malé projekty zaměřující se na konkrétní a objemově omezenou práci s menšími skupinkami lidí. Nutné je, aby se tyto metody a druhy rozvojových projektů kombinovaly (Barták a kol., 2005, 104 - 105).

2.3 Rozvojové cíle tisíciletí

Rozvojové cíle tisíciletí (Millenium Development Goals) představují program snížení chudoby sestavený ze závazků přijatých na mezinárodních summitech a konferencích během devadesátých let. V září 2000 v New Yorku na Summitu tisíciletí se všech 191 členských států OSN zavázalo splnit Miléniovou deklaraci, která vymezuje konkrétní cíle v oblasti rozvoje a odstraňování chudoby. Cíle by měly být splněny do roku 2015 a zahrnují osm základních cílů, osmnáct dílčích úkolů a více než čtyřicet ukazatelů. Prvních sedm cílů je zaměřených na rozvojové země a poslední cíl se týká i vyspělé části světa, která by měla usilovat o vybudování globálního partnerství v oblasti rozvojové spolupráce. Rozvojové cíle tisíciletí mají vést k boji s nedostatečnými příjmy, hladem, diskriminací žen, se zhoršováním životního prostředí a nedostatkem vzdělání, dále k poskytování zdravotní péče a dostatku nezávadné vody, ke snížení dluhu, zvýšení rozvojové pomoci, k přínosům z obchodu a přenosu technologií pro chudé země. Základními cíli tedy jsou:

1. Odstranit extrémní chudobu a hlad.
2. Dosáhnout základního vzdělání pro všechny.
3. Prosazovat rovnost pohlaví a posílit roli žen ve společnosti.
4. Snížit dětskou úmrtnost.
5. Zlepšit zdraví matek.
6. Bojovat s HIV/AIDS, malárií a dalšími nemocemi.
7. Zajistit udržitelný stav životního prostředí.
8. Budovat světové partnerství pro rozvoj (Barták a kol., 2005, s. 109 - 111).

2.4 Rozvojová spolupráce České republiky

Česká republika patří v dnešní době mezi třicet nejbohatších zemí světa a přijímá svůj díl odpovědnosti za zmírňování chudoby v rozvojových zemích. Spolu s ostatními vyspělými státy se snaží hledat způsoby, jak by bylo možné poskytnutou pomoc co nejefektivněji využít, aby vedla k vyrovnání rozdílů mezi tzv. bohatým severem a chudým jihem. Aby ČR dostála svým mezinárodním závazkům, bude stále narůstat objem finančních prostředků

vynaložených na zahraniční rozvojovou spolupráci. Pomoci chudší části světa se však naše země věnuje i ve vlastním zájmu. Rozvojovou spoluprací přispíváme nejen k omezování chudoby v globálním měřítku, ale i k prosazování našich zahraničněpolitických a ekonomických cílů a k bezpečnosti našich občanů. Naše zahraniční rozvojová spolupráce již dosáhla konkrétních výsledků pod vedením Ministerstva zahraničních věcí České republiky a za přispění dalších ministerstev, soukromých firem, vysokých škol a nevládních organizací (Adamcová a kol., 2006, s. 3).

Rozvojovou spoluprací charakterizuje mnoho nestátních i státních aktérů. Nejdůležitější vztahy mezi aktéry rozvojové konstituce jsou hierarchické. Ministerstvo zahraničních věcí navrhuje koncepce a rozdělení financí mezi odpovědné resorty, které ve stavu před transformací systému vypisují výběrová řízení nebo udělují dotace na projekty. Projekty provádějí státní nebo nestátní aktéři v ČR nebo v zahraničí zejména v oblasti rozvojové výchovy a zvyšování povědomí o ní. Po transformaci nahrazuje resorty Česká rozvojová agentura (Horký, 2010, s. 64).

Hlavním ukazatelem objemu poskytované rozvojové pomoci je tzv. ODA (official development assistance) skládající se z dvoustranné a mnohostranné spolupráce. Objem pomoci není sám o sobě zásadním faktorem v příspěvku ke snižování chudoby. Mnohem důležitější jsou cíle, motivy, principy, struktura zahraniční rozvojové spolupráce a formy pomoci. Pokud však roste objem pomoci, dodržují se tím mezinárodní závazky a i v naší zemi se mezi veřejností a politiky postupně zvyšuje povědomí o rozvojové agendě. Naopak snižování objemů pomoci nepůsobí pozitivně dovnitř, ani navenek. V roce 2004 bylo Vládou ČR schváleno usnesení o sektorových a teritoriálních prioritách zahraniční rozvojové spolupráce a bylo vybráno osm zemí. Mezi tyto prioritní země patřily Angola, Vietnam, Zambie, Mongolsko, Jemen, Moldavsko, Bosna a Hercegovina, Srbsko a Černá Hora plus dvě střednědobé prioritní země - Afghánistán a Irák. Pro všechny prioritní země byly vytvořeny komplexní programy rozvojové spolupráce (Patočka a kol., 2009, s. 26 - 28).

V květnu 2010 byla vládou schválena nová koncepce zahraniční rozvojové spolupráce ČR na období 2010 - 2017. Koncepce mění teritoriální a sektorové priority české zahraniční rozvojové spolupráce a zohledňuje transformaci systému, která probíhala do roku 2007. Do skupiny programových zemí bylo zařazeno pět států a bez programu spolupráce je devět zemí. Země byly vybírány podle těchto čtyř kritérií: existence vztahů s ČR, potřeba rozvojové spolupráce, připravenost na příjem pomoci a koordinace s ostatními dárci. Programovými zeměmi jsou Afghánistán, Bosna a Hercegovina, Etiopie, Mongolsko, Moldavsko a

mezi tzv. projektové země patří Kambodža, Gruzie, Kosovo, Srbsko a Palestinská autonomní území. Součástí české zahraniční spolupráce tvoří i tzv. Program transformační spolupráce zaměřující se na podporu demokracie, hájení lidských práv, vytváření a posilování demokratických institucí a občanské společnosti v zemích, které prochází procesem společenské transformace i v nedemokratických zemích. Tento program má své vlastní prioritní země, do kterých patří Gruzie, Bělorusko, Moldavsko, Ukrajina, Bosna a Hercegovina, Srbsko, Kosovo, Irák, Kuba a Barma (České fórum pro rozvojovou spolupráci, 2011).

2.5 Udržitelný rozvoj

V souvislosti s obavami, jaký dopad má a do budoucna bude mít náš způsob života na životní prostředí, se v průběhu 80. let vyvinul koncept udržitelnosti. Různí autoři, akademici a environmentalisté začali upozorňovat na problémy, které způsobuje rychlý hospodářský růst. Jednalo se o znečištění ovzduší, vody a půdy, vyčerpání neobnovitelných zdrojů nebo ztenčování ozónové vrstvy. Světová komise pro životní prostředí a rozvoj při OSN definovala v roce 1987 udržitelný rozvoj jako: „*rozvoj, uspokojující naše dnešní potřeby takovým způsobem, který neohrožuje šance budoucích generací uspokojovat své potřeby*“. Tato definice vešla do povědomí a koncept získal velký vliv. Od primárního zaměření na životní prostředí se jeho pojetí posunulo k důrazu na vyvážení sociální, ekonomické a environmentální složky. Aby byly uspokojeny naše současné i budoucí potřeby, musí být tyto tři složky v rovnováze (Barták a kol., 2005, s. 97).

Obrázek 3 – Udržitelný rozvoj

(Zdroj: <http://www.vzdelavanipedagogu.cz/site/projekt.html>)

I Evropská unie se již řadu let zabývá otázkami udržitelného rozvoje. Od roku 1992 je udržitelný rozvoj jedním z cílů EU a k jeho dosažení přijala v roce 2001 na zasedání

v Göteborgu vlastní strategii udržitelného rozvoje. Česká republika také přijala na počátku 90. let definici trvale udržitelného rozvoje, kterou vydala Světová komise pro životní prostředí a rozvoj. Ministerstvo životního prostředí v roce 2004 vydalo Strategii udržitelného rozvoje ČR, podle které má být dosaženo tří cílů. Společnost má být rozvíjena způsobem, který bude zohledňovat a respektovat potřeby všech občanů, dále je třeba účinně chránit životní prostředí, využívat přírodní zdroje udržitelným způsobem a zachovávat trvalý a vysoký standard ekonomického růstu a zaměstnanosti. Tato strategie vychází z cílů strategie udržitelného rozvoje EU (Kunz, 2012, s. 47 - 48).

Výraz trvale udržitelný rozvoj dominuje v poslední době na řadě konferencí, přednášek a také se stále častěji objevuje v odborné literatuře či v legislativní praxi jednotlivých zemí. Základní myšlenkou udržitelnosti je dosahování harmonického vztahu životního prostředí, sociálního prostředí a ekonomického rozvoje s důrazem na rozvoj lidské osobnosti v podmínkách demokracie. Světová komise pro životní prostředí a rozvoj v dokumentu „Naše společná budoucnost“ specifikovala hlavní principy zajištění udržitelného rozvoje. Jsou jimi hospodářský růst, změna kvality růstu, uchování a obohacování přírodních zdrojů, zajištění udržitelné úrovně populace, nová orientace techniky a odstraňování jejích rizik, posilování mezinárodní spolupráce, integrace ekonomických a ekologických aspektů rozhodování a reforma mezinárodních hospodářských vztahů (Kunz, 2012, s. 46).

Poslední dobou se objevují diskuse o vztahu udržitelného rozvoje a společenské odpovědnosti firem. Podle mého názoru spolu tyto dvě oblasti souvisí, mají některé podobné cíle a zájmy. U obou koncepcí jde především o ochranu životního prostředí, správné fungování společnosti a spokojenost organizací i veřejnosti.

V závěrečné části kapitoly o rozvojové pomoci a spolupráci budou ještě uvedeny některé negativní dopady zahraniční pomoci. Tato skutečnost mne zaujala a zároveň překvapila.

Všeobecně převažuje názor, že za zaostalost dnešních rozvojových ekonomik má zodpovědnost především kolonialismus a nerovnoprávné postavení těchto zemí v mezinárodní dělbě práce a je proto nutné, aby pomoc přicházela od dřívějších koloniálních metropolí. Taková rozvojová pomoc však nemusí být efektivní, protože je prokázáno, že země, které obdržely nejvíce hospodářské pomoci, jsou stále mezi nejchudšími zeměmi světa. Negativem rozvojové pomoci je také skutečnost, že poskytování finančních prostředků udržuje obyvatele v daných zemích v iluzi, že vymanění se z bídy je závislé na objemu poskytnutých prostředků ze zahraničí. Rozvojová zahraniční pomoc může také oslabovat konkuren-

ceschopnost domácích výrobců, protože zahrnuje nejen finanční prostředky, ale také do-
dávky léků, potravin zadarmo, což činí domácí potravinářský a farmaceutický průmysl
nekonkurenceschopným. Proto stále častěji převažuje názor, že by se měly rozvojové země
přestat spoléhat na pomoc od ostatních a převzít vlastní zodpovědnost za svůj ekonomický
rozvoj (Majerová, 2008, s. 139).

Je však také nutné zdůraznit, že dosavadní rozvojová spolupráce zahrnuje velké množství
úspěšných projektů. Globální rozvojová spolupráce zmírnila ve velké části světa pocit izo-
lace, umožnila lidem přístup ke vzdělání a zdravotní péči. Mezinárodní tlak na vlády nej-
rozvinutějších zemí přiměl odpustit některým nejzaostalejším zemím obrovské dluhy.
V devadesátých letech byly Světovou bankou financovány zavlažovací projekty na Filipí-
nách, které zvýšily příjmy některých zemědělců. V některých afrických a asijských zemích
pomohly projekty zamezit nebo alespoň zmírnit šíření a dopady viru HIV. I když nelze
všechny rozvojové projekty považovat za úspěšné a dlouhodobě udržitelné, rozvojová spo-
lupráce má v dnešním globálním světě smysl a odůvodnění a měla by být jednou z nejdů-
ležitějších součástí zahraniční politiky vyspělých zemí (Barták a kol., 2005, s. 107).

3 SPOLEČENSKÁ ODPOVĚDNOST FIREM

Dodržování společenské odpovědnosti je významné pro celý svět z environmentálního, společenského i ekonomického hlediska. Je důležité, aby organizace a firmy měly informace o této problematice a snažily se jít cestou společensky odpovědného jednání, chování i rozvoje. Pokud by k tomu nedocházelo, dále by se objevovaly negativní důsledky působící nejen na lidstvo, ale i na celou planetu.

Naštěstí se od druhé poloviny 20. století postupně mění náhled společnosti na chování podnikatelských subjektů a očekává se od nich, že budou využívat své prostředky k ovlivnění kvality života kolem sebe. Společensky odpovědné firmy usilují o naplnění ekonomických, sociálních a environmentálních cílů zvláště tím, že si stanovují etické standardy, vyhýbají se korupci, snaží se co nejvíce snížit negativní dopady na životní prostředí, usilují o pověst dobrého zaměstnavatele a podporují regiony, ve kterých se nachází. Snaží se také co nejlépe naplňovat svou ekonomickou efektivnost, environmentální zodpovědnost a společenskou angažovanost. Původně byla společenská odpovědnost soustředěována a spojována s obchodními organizacemi, ale dnes už víme, že je důležité věnovat pozornost společenské odpovědnosti a sociální vnímavosti všech organizací. Společenská odpovědnost organizací neboli Corporate Social Responsibility (CSR) je důležitým prostředkem k udržení konkurenceschopnosti firem a zejména k úspěšnému rozvoji okolních komunit a společnosti. Pro pojem „Corporate Social Responsibility“ neexistuje v současnosti jednotná celosvětová definice, což je způsobeno zejména tím, že společenská odpovědnost firem je založena na dobrovolnosti, nemá striktní hranice a dává tak prostor k široké diskusi, chápání a interpretaci tohoto konceptu zájmovými skupinami (Kunz, 2012, s. 11).

Poslední dobou je vymezení společenské odpovědnosti věnována poměrně velká pozornost a zde budou uvedeny pouze některé z mnoha definic, které jsou podle mne jedny z nejnvýstižnějších.

Trnková In Kunz (2012, s. 16) definuje společenskou odpovědnost firem jako: „*koncept, kterým se podniky otevřeně přiznávají ke své spoluodpovědnosti za stav a chod společnosti a který vyžaduje posun pohledu na vlastní společenskou roli z úrovně „profit only“ k širšímu pohledu v kontextu tří P (people, planet, profit).*“

Další definici uvádí Putnová In Kunz (2012, s. 16): „*Společenská odpovědnost je takové chování firem, kdy zohledňují potřeby svého vnitřního i vnějšího prostředí, aby obecně*

napomáhaly celkovému zlepšování stavu společnosti v rámci a nad rámec svého komerčního působení.“

Petříková In Kunz (2012, s. 16) uvádí, že společenská odpovědnost firem zahrnuje aktivity, které jsou nad rámec maximálně legitimních požadavků a skrze které organizace usiluje o pochopení a uspokojování očekávání zainteresovaných stran ve společnosti.

Evropská komise v Zelené knize definuje společenskou odpovědnost firem jako: „*dobrovolné integrování sociálních a ekologických aspektů do každodenních firemních operací a interakcí s firemními stakeholders.*“ (Kunz, 2012, s.16)

Bussard In Kunz (2012, s. 17) uvádí základní **charakteristické znaky konceptu CSR**, kterými jsou především:

1. Princip dobrovolnosti – firmy dobrovolně vyvíjejí aktivity, které jsou nad rámcem jejich povinností vymezených legislativním ustanovením a vychází z jejich vnitřního přesvědčení.
2. Aktivní spolupráce a otevřený dialog se všemi zainteresovanými skupinami – tento závazek se vztahuje na všechny stakeholdery i na zaměstnance, zákazníky, dodavatele, místní komunity a důležitá je také spolupráce s vládou a neziskovým sektorem.
3. Angažovanost firem – subjekt, který se zasadil o realizaci určitého druhu společenské odpovědnosti, působí na komerční bázi a uplatňuje proaktivní politiku v této oblasti.
4. Systematičnost a dlouhodobý časový horizont – CSR je dlouhodobou záležitostí a mělo by se stát součástí strategického plánování, kontroly a hodnocení firem. Společensky odpovědným firmám nejde pouze o krátkodobé cíle a zisky, ale hlavně o cíle dlouhodobé a dlouhodobou udržitelnost.
5. Důvěryhodnost – obava z věrohodnosti a opravdovosti se může objevit na straně médií, zákazníků i široké veřejnosti, která se může domnívat, že firmy poskytují pouze některé a často zkreslené informace o svém společensky odpovědném chování.
6. Fungování firmy s ohledem na tři oblasti společenské odpovědnosti – ekonomickou, environmentální a sociální.
7. Odpovědnost vůči společnosti a přispívání k rozvoji kvality života – CSR je etickým imperativem pracovat ve prospěch společnosti a firmy by měly projevovat zá-

jem o dění v okolí a snažit se o minimalizaci sociálních, environmentálních a etických rizik.

3.1 Oblasti společenské odpovědnosti

Společenská odpovědnost firem je moderní koncept postavený na třech pilířích - ekonomickém (profit), sociálním (people) a environmentálním (planet). Firma přijímající koncept CSR se snaží dosahovat zisk, zároveň bere ohled na všechny tzv. 3P (people, planet, profit) a dobrovolně nad rámec legislativních povinností uplatňuje některé principy v ekonomické, sociální a environmentální oblasti. Cílem každého podnikání je dosažení zisku, což dovoluje firmám následně financovat své společensky odpovědné aktivity. Do ekonomické oblasti můžeme v pojetí CSR zařadit například to, že organizace a její zaměstnanci se vyhýbají korupci a chovají se eticky, organizace přijaly a uplatňují principy dobrého řízení, jsou věrohodné a ochotné poskytovat o sobě informace všem svým stakeholderům, dlouhodobě budují vztahy se zákazníky a dodavateli a sledují zájmy svých vlastníků a dalších investorů (Kunz, 2012, s. 20 - 21).

Sociální oblast souvisí zejména s péčí firmy o své zaměstnance a s pracovními podmínkami, které pro ně vytváří. Spokojení a motivovaní zaměstnanci jsou klíčovým faktorem k úspěšnému fungování a odpovědný přístup k nim může firmám přinést řadu benefitů. Do sociální oblasti společenské odpovědnosti tedy zahrnujeme vytváření podmínek ke sladění pracovního a osobního života zaměstnanců, vytváření podmínek k dalšímu zvyšování jejich kvalifikace a následné možnosti kariérního postupu. Dále se firma stará o zajištění rekvalifikace propuštěných zaměstnanců, jejich další uplatnění a nabízí jim další pomoc. Jejím úkolem v této oblasti je také zajišťování přiměřené mzdy, poskytování sociálních a jiných zaměstnaneckých výhod, respektování principu rovných pracovních příležitostí, péče o zdraví a bezpečnost zaměstnanců, vytváření zdravé podnikové kultury a otevřeného přátelského podnikového klimatu, respektování a dodržování lidských práv na pracovišti, zaměstnávání minoritních a ohrožených skupin obyvatelstva a zákaz dětské práce (Kunz, 2008, s. 22 – 23).

Oblast životního prostředí je stále diskutovanějším tématem a mnoho aktivit firem vzniklo jako reakce na vládní nařízení a regulace. Odpovědnost firmy v této oblasti je třeba uplatňovat uvnitř i vzhledem k vnějšmu prostředí, které firma vždy nějakým způsobem ovlivňuje. Měla by se snažit nepříznivé dopady na okolí co nejvíce eliminovat a v případě jakýchkoliv problémů vždy pravdivě informovat širokou veřejnost. Environmentální oblast

je zaměřena především na omezování negativních dopadů na životní prostředí, vytvoření ekologické politiky firmy, investice do ekologických technologií, monitorování vlivu na životní prostředí a na ochranu přírodních zdrojů. Dále je důležité dodržování bezpečnostních zásad při manipulaci s rizikovými látkami, vytváření podmínek k minimalizaci dopravní zátěže a také zahrnutí environmentálních principů do procesu výběru dodavatele nebo subdodavatele (Kunz, 2012, s. 23 - 25).

3.2 Pozitiva přijetí konceptu společenské odpovědnosti

Argumentů schvalujících a prosazujících společenskou odpovědnost firem je mnohem více než argumentů proti ní. Je to způsobené řadou faktorů, z nichž nejvýznamnějšími jsou sílící globalizace a rostoucí počet nadnárodních firem, větší informovanost a sofistikovanost zákazníků, vzrůstající tlak na společensky odpovědné chování ze strany všech stakeholderů, rostoucí potřeba vytvářet stabilní prostředí bez lží, korupce, podvodů a rostoucí tlak stakeholderů na společensky odpovědné chování firem v celém hodnotovém řetězci. Společensky odpovědné chování firem má společenský přínos a také přináší mnoho výhod firmám samotným. Většinou se jedná o výhody nefinanční podoby a jejich účinek se projevuje až po nějaké době, ale za to je dlouhodobý. Nejdůležitější přínosy pro firmy zavádějící myšlenky konceptu CSR ve své praxi jsou následující:

- přispívání k vytváření dobrého podnikového klimatu,
- zpřístupnění kapitálu a větší přitažlivost pro investory,
- získání pozitivního obrazu v očích veřejnosti a zlepšení reputace,
- ocenění u obchodních partnerů a možnost přilákání dalších partnerů,
- odlišení se od konkurence,
- nárůst zisku,
- zvýšení efektivity provozu a snížení provozních nákladů (Kunz, 2012, s. 32 - 37).

3.3 Negativa přijetí konceptu společenské odpovědnosti

Koncept společenské odpovědnosti firem má mnoho odpůrců, kteří jsou ohledně této strategie skeptičtí. V tomto směru je potřeba CSR ve firmě hlavně dobře komunikovat a uvědomovat si, že by měla být nástrojem a ne cílem. Jedním z velkých kritiků konceptu CSR byl americký ekonom Milton Friedman, který v roce 1970 prohlásil, že jedinou společen-

skou odpovědností podniku je zvyšovat zisk a označil tento koncept za „zásadně podvratné učení“ ve společnosti, kde je cílem využívat zdroje a zapojovat se do činností vedoucích ke zvýšení zisků. Friedman se opíral o základní pilíř CSR, kterým jsou stakeholders. Primárním stakeholderem je jednatel společnosti, který se podle jeho názoru musí chovat v souladu s ostatními stakeholders. Pokud jedná v rámci společenské odpovědnosti ve veřejném zájmu, snižuje tak výnosy akcionářů nebo utrácí peníze svých zákazníků. Dále podle Friedmana CSR omezuje svobodu společnosti, snižuje ekonomickou svobodu, přebírá na sebe závazky a tím deformuje pluralistické střetávání zájmů (Kuldová, 2010, s. 95).

Blowfield a Murray In Kuldová (2010, s. 95) uvádí následující negativní stránky konceptu CSR:

- potlačuje primární účel podnikání a v důsledku tak omezuje volné fungování trhu,
- upřednostňuje podnikatelské zájmy nad zájmy vyplývající ze zákona,
- je specializovaná na určitý okruh a nezabývá se klíčovými otázkami podnikání,
- konceptu CSR se nedaří dosáhnout cílů a k úspěchu musí akceptovat nové potupy.

3.4 Aktéři v konceptu CSR

V této kapitole budou představeni aktéři, kteří ovlivňují koncept společenské odpovědnosti ve smyslu zaměření a celkového zasazení do společensko-podnikatelského prostředí země. Jedná se o soukromé firmy, investory, veřejný sektor (státy), organizace občanského sektoru, ratingové agentury, Evropskou unii a další mezinárodní subjekty (Pavlík a kol., 2010, s. 37).

Soukromé firmy jsou klíčoví aktéři v konceptu CSR, protože jsou zároveň jeho poskytovateli nebo realizátory a často využívají CSR hlavně jako marketingově-propagační nástroj pro zlepšení své reputace. Investorská komunita je v makroekonomice státu velmi významným faktorem. Pohyby investic v korporacích ovlivňují hodnotu určité organizace. Zařazování sociálních a environmentálních aktivit do praxe korporace často přináší v krátkodobém období náklady a v dlouhodobém snížení zisků i rizik. Takže investoři většinou nechtějí, aby se managementy společností zapojovaly do těchto záležitostí. Na druhou stranu si dlouhodobí investoři začínají všimnout, že zohlednění sociálních a environmentálních aspektů zmírňuje rizika a v dlouhodobém horizontu pomáhá zvýšit tržby pro ně samotné, pro vlastníky kapitálu, korporaci i společnost. Proto se k investiční politice, která zahrnuje sociální a environmentální aspekty, začíná přiklánět stále více investorů. Co se

týče veřejného sektoru, státy a jejich vlády mohou působit na to, zda vůbec a do jaké míry se organizace soukromého sektoru chovají společensky zodpovědně. Výhodu mají státy s dlouhodobě fungující demokracií a tržním hospodářstvím, protože v oblasti CSR mají vůči postkomunistickým zemím střední a východní Evropy náskok. Státy mohou ovlivňovat chování organizací soukromého sektoru pomocí právních předpisů týkajících se aktivit firem a v případě jejich porušení mohou ukládat sankce a různé tresty. Stát tedy reguluje činnosti společností týkající se daňové oblasti, environmentální, pracovně-právní oblasti, kapitálového trhu a stanovuje pomocí právních předpisů standardy chování (Pavlík a kol., 2010, s. 37 - 40).

Organizace občanského sektoru mají na aktivity soukromých společností rozdílné pohledy a také se odlišují jejich cíle a způsoby, jakými jich chtějí dosahovat. Na jedné straně jsou občanské společnosti, které nejsou spokojeny s přístupem některých soukromých firem k ekologii a dále mohou mít ve svém poli ochranu práv zaměstnanců, úroveň produktů a služeb, které se dostávají ke spotřebitelům. Poukazují na odpovědnost korporací za některé negativní aspekty světa. Tyto občanské společnosti se nazývají „watchdogové“ organizace a plní kontrolní funkci všude tam, kde veřejná správa nedostatečně plní svou úlohu nebo selhává při hájení veřejných zájmů. Watchdogové organizace jsou zřizovány pro neziskové účely a jsou zacíleny na ochranu životního prostředí, zaměstnanecká práva, rovné příležitosti mužů a žen, lidská práva, sociální, hospodářská, kulturní práva a právo na spravedlivý (férový) rozvoj. Na druhé straně se na našem trhu nachází občanské společnosti, které mají k soukromým firmám blízko, jsou jimi přímo založené nebo jsou orientované na business. Označují se pojmem BINGO (Business-oriented international Non-Governmental Organization) a bývají často personálně propojeny s představiteli soukromého sektoru nebo zřízeny samotnými podniky za účelem plnění různých výdělečných činností (Pavlík a kol., 2010, s. 40).

Mezi další organizace občanského sektoru patří odborové organizace, různé nadace a nadační fondy. Odbory zastupují své členy (zaměstnance) při obhajobě a ochraně jejich pracovních, ekonomických, sociálních a dalších práv a zájmů vůči zaměstnavatelům. Mohou také využívat nástrojů společenské odpovědnosti, protože jsou jedním z klíčových stakeholderů zejména u velkých firem, kde jsou v každodenním styku s vedením. Do hlavních aktivit odborových organizací patří kolektivní vyjednávání, pomocí kterého se snaží zajistit práva svých členů a vyjednat další možná zvýhodnění, k nimž se firma v rámci své politiky společenské odpovědnosti veřejně zavázala. Nadace a nadační fondy využívají finančních

prostředků poskytnutých nebo jim svěřených korporacemi k naplňování veřejně prospěšných účelů a napomáhají tak rozvoji aktivit nevládních organizací. Fungují buď jako nezávislé subjekty pečující a přerozdělující prostředky ze soukromých i veřejných zdrojů, nebo jako subjekty vytvořené korporacemi za účelem redistribuce finančních prostředků podniku (Pavlík a kol., 2010, s. 41 - 43).

3.4.1 Evropská unie a CSR

Evropská unie se oblastí společenské odpovědnosti organizací začala zabývat v 2. polovině devadesátých let minulého století. V roce 1995 inicioval Jacques Delors založení expertní centrály CSR Europe, což je orgán zabývající se problematikou společenské odpovědnosti organizací a sdružuje podniky i partnerské společnosti. Posunem Evropské unie v oblasti CSR byla tzv. Lisabonská strategie, kdy byl na Summitu EU stanoven cíl, aby se EU do roku 2010 rozvinula v nejkonkurenceschopnější a nejdynamičtější znalostní ekonomiku s udržitelným růstem, lepšími pracovními místy a s lepší sociální soudržností. V této strategii poprvé EU oficiálně vyzývala společnosti k angažovanosti v sociální odpovědnosti. Dalším důležitým mezníkem byla Zelená kniha z roku 2001, jejímž účelem bylo otevření debaty o konceptu společenské odpovědnosti a položení základů strategie rozvoje CSR v Evropské unii (Pavlík a kol., 2010, s. 44).

V roce 2002 vydala Evropská komise sdělení, které vycházelo ze Zelené knihy, nastolilo základní politiku EU v oblasti CSR a zdůraznilo potřebu začleňování sociálních a environmentálních aspektů do rozhodování podniků. Bohužel v současnosti sdělení EU nepřikládá důležitost pohledům všech stakeholderů, ale odráží spíše jen pohled podnikatelského sektoru. Dále nedoceňuje význam transparentnosti a nezávislého monitorování jako důležitých nástrojů pro důvěryhodnost CSR. EU se zaměřila na zvyšování povědomí a výměnu zkušeností, ale nevyužila dosavadních zkušeností a neobohatila koncept CSR o právní rámec pro chování korporací (Pavlík a kol., 2010, s. 45).

Další významnou iniciativou Evropské komise bylo v březnu roku 2006 založení Evropské aliance pro CSR. Záměrem aliance bylo přispění k širšímu přijímání společenské odpovědnosti mezi evropskými podniky a podpoření inovačního potenciálu a budoucí konkurenceschopnosti Evropy. Mezi prioritní oblasti pro činnosti aliance patří zvyšování povědomí o CSR, představení a výměna nejlepších postupů, podpora iniciativ dalších zainteresovaných stran, poskytování více informací spotřebitelům nebo podpora výzkumu a vzdělávání (Kunz, 2012, s. 63).

V říjnu 2010 otevřela CSR Europe projekt „Enterprise 2020“ vycházející ze zásad aliance. Podporuje ho síť firemních členů a národních partnerů CSR Europe, Evropská komise a stále rostoucí počet vlád evropských zemí. Projekt se snaží reflektovat celosvětové trendy, podporovat rozšiřování CSR do praxe podniků a zapojovat různé partnerské subjekty do dalšího rozvoje CSR. Hlavními cíly projektu Enterprise 2020 se stalo podporování firem při budování dlouhodobě udržitelné konkurenceschopnosti poskytnutím platformy pro inovace a výměnu informací, podpora úzké spolupráce mezi firmami a jejich partnerskými subjekty a posílení celosvětové vedoucí pozice Evropy v oblasti CSR (Kunz, 2012, s. 63 - 64).

3.5 Aktivity organizací v konceptu CSR

Organizace jsou aktivní v oblasti CSR zejména prostřednictvím dárcovství a sponzorství, sociálního marketingu, nadací a podnikových nadačních fondů, reportování společenské odpovědnosti nebo jiných dalších forem podpory. Sponzorství a dárcovství se věnuje stále více velkým nadnárodním, ale i malých a středních společností. Podniky nabízejí sponzorství za účelem naplnění marketingových cílů. Za poskytnuté prostředky získá totiž podnik možnost umístění reklamy. Naopak dárci nevyžadují od obdarovaného žádnou protislužbu. Sponzorství a dárcovství jsou jedny z mnoha aktivit společenské odpovědnosti, ale zároveň si musíme uvědomovat, že CSR není o množství darovaných prostředků, ale o přístupu, kterým je organizace řízena (Pavlík a kol., 2010, s. 45)

Do oblasti podpory společnosti ze strany soukromých organizací můžeme zařadit také sociální marketing. Pokud podnik pomůže neziskové organizaci nebo jistému veřejně prospěšnému projektu, může mu to přinést zvýšení tržeb, zisků a také přilákat nové zákazníky. Příkladem sociálního marketingu jsou reklamní kampaně soukromých společností, které darují malou částku z každého prodaného výrobku ve prospěch nějaké organizace nebo charitativní akce. Tímto si podniky budují dobrou pověst u veřejnosti. I když se jedná o podporu nějakého společenského jevu, nemusí se skutečně naplňovat společenská odpovědnost. CSR vyžaduje od korporací odpovědné chování hlavně při běžných každodenních rozhodováních a tvorbě jejich politiky vůči zainteresovaným skupinám (Pavlík a kol., 2010, s. 46).

Pořád se více společností přiklání k tomu, že část prostředků určených na filantropii svěří do rukou nadace nebo nadačního fondu, tedy subjektům, které mají v oblasti podpory veřejně prospěšných projektů zkušenosti. Nadace potom ze svěřených financí podporuje pro-

jekty, které nejlépe vystihují potřeby zainteresovaných skupin ucházejících se o financování svých záměrů. Velké globální korporace se zase zapojují do reportování společenské odpovědnosti. Zpracovávají různé reporty a zprávy o tom, jak se ve společenské odpovědnosti angažují. Reporty a zprávy se připravují nad rámec výročních zpráv a vypovídají o přístupu korporace k životnímu prostředí, k odpovědnosti za trvalou udržitelnost nebo jsou zaměřené na naplňování společenských závazků přijatých firmou v rámci konceptu CSR. Reporty obsahují základní informace o korporaci, o vztahu firmy k zaměstnancům, životnímu prostředí a okolní komunitě, o environmentálních dopadech a možných rizicích spojených s provozem a o konkrétních zrealizovaných a plánovaných aktivitách a projektech. Mezi další formy podpory konceptu CSR řadíme aktivity jako poskytování nepeněžních darů, nabídka školení nebo odborné pomoci. Poslední dobou se rozrůstá forma kombinace firemní podpory a účasti zaměstnanců, kdy firma z vlastních prostředků zvyšuje finanční částky vybrané mezi zaměstnanci. Také samotní zaměstnanci se mohou rozhodnout uspořádat mezi sebou sbírku nebo se zúčastnit dobrovolnické práce ve prospěch místních komunit zejména v sociálních službách a vzdělávání (Pavlík a kol., 2010, s. 46 - 48).

3.6 CSR v České republice

Poslední dobou se u nás začíná problematice společenské odpovědnosti organizací věnovat stále větší pozornost a hledají se způsoby jejího dalšího rozšiřování. Tato kapitola je zaměřena v první části na historii CSR u nás a významné filantropické osobnosti a dále na organizace zabývající se společenskou odpovědností firem.

3.6.1 Historie

Kořeny společenské odpovědnosti a filantropie u nás můžeme hledat již na počátku 19. století, kdy žil významný mecenáš vědy a umění podnikatel hrabě **Hugo František Salm** (1776–1836), který byl velmi vzdělaný a měl znalosti z mnoha oborů. Zabýval se vědeckými výzkumy a hovořil několika jazyky, což mu také umožnilo cestovat a poznávat nové moderní technologie. Poznatky poté využíval ve svém podnikání a stal se průkopníkem moderního průmyslu u nás. Založil několik strojírenských továren, postavil cukrovar a byl jedním ze zakladatelů Moravsko-slezského Františkova muzea v Brně, které podpořil finančně i darováním svých soukromých sbírek. Byl také významným buditelem, vlastencem, přítelem mnoha obrozeneckých myslitelů, umělců a vědců, které přímo podporoval. Dalším významným filantropem byl podnikatel **Jindřich Waldes** (1876-1941), který již

jako velmi mladý založil firmu na výrobu kovové galanterie. Kromě podnikání byl velkým mecenášem i sběratelem umění a založil vlastní muzeum knoflíků a šatních spínadel. Velmi si vážil svých zaměstnanců a významnou roli v jeho firmách hrála sociální složka. Založil podpůrný fond, z něhož se platily příspěvky při narození dítěte, v mateřství, při úmrtí v rodině, při stěhování nebo za věrnost firmě a zlepšovací návrhy. Pozornost věnoval také dalšímu vzdělávání svých zaměstnanců, kteří měli možnost studovat na některé ze šesti škol, kterými jeho koncern disponoval. Nabízel jim kromě studia i zahraniční stáže a absolventi mohli přecházet i do ostatních evropských poboček firmy (Kunz, 2012, s. 66 – 67).

Jedním z nejvýznamnějších českých filantropů byl také architekt, stavitel a mecenáš vědy a umění **Josef Hlávka** (1831-1908). Mezi jeho největší stavební projekty můžeme zařadit komplex staveb biskupské rezidence řeckokatolického pravoslavného biskupa v Černovicích, Dvorní operu a kostel Lazaritů ve Vídni nebo pražskou Zemskou porodnici. Za svůj život věnoval téměř jeden a půl milionu tehdejších korun na podporu vzdělanosti, vědy a kultury, založil Nadaci Josefa, Marie a Zdenky Hlávkových, kterou také ustanovil univerzálním dědicem svého majetku (Kunz, 2012, s. 67 - 69).

S uplatňováním principů společensky odpovědného podnikání bývá také často spojována osobnost **Tomáše Bati** (1876-1932). Svým podnikáním přispěl nejen k budování jména města Zlína, ale také k rozvoji celého regionu. Principy společensky odpovědného podnikání byly nedílnou součástí vize firmy Baťa a odrážely se v jejích základních hodnotách. Mezi hlavní hodnoty firmy patřila úcta k zaměstnancům, dále respekt k obchodním partnerům, dodržování právních a etických norem, ochrana životního prostředí, vážnost k úřadům a podnikání zde bylo pojímáno jako veřejná služba. Společenská odpovědnost firmy Baťa byla postavena také na ekonomickém, sociálním a environmentálním pilíři a dá se říct, že byla řazena k hlavním charakteristickým znakům firmy. I po smrti Tomáše Bati pokračovala firma ve své úspěšné činnosti a společensky odpovědném přístupu. Tomáš Jan Baťa byl stejně jako jeho otec velmi pokrokový ve svém jednání a tvrdil, že samotnou podstatou podniku je služba a že ekonomický výkon je sice důležitý, ale není jedinou firemní odpovědností. V roce 1997 založil Nadaci Tomáše Bati a za svého života věnoval mnoho prostředků dobročinným organizacím (Kunz, 2012, 70 - 73).

3.6.2 Organizace na poli CSR

Podpoře rozvoje filantropie v ČR se věnuje **Fórum dárců** založené v roce 1999, které rozvinulo spolupráci s řadou podnikatelských subjektů, z nichž některé se staly členy prestižního klubu firemních dárců DONATOR. Fórum dárců spolupracuje také například s Mezinárodní asociací podporovatelů grantových organizací, Evropským nadačním centrem nebo střeoevropskou a východoevropskou sítí pro zodpovědné podnikání. Ve spolupráci s Czech TOP 100 vyhlašuje každoročně soutěž TOP firemní filantrop, která oceňuje největší firemní dárcy v ČR. Fórum dárců také usiluje o posílení pozice nadací a nadačních fondů. V roce 1999 byla založena Asociace nadací Fóra dárců, která prosazuje a hájí nadační zájmy a přispívá ke kultivaci nadačního prostředí. V roce 2003 vznikla i Asociace nadačních fondů Fóra dárců sdružující více než dvacet nadačních fondů. Další významnou aktivitou Fóra dárců je také provozování systému tzv. dárcovských SMS (DMS – Donors Message Service) (Kunz, 2012, s. 74 – 75).

V roce 1992 vzniklo sdružení mezinárodních a českých společností a firem **Business Leaders Forum** (BLF), které prosazuje myšlenku společensky odpovědného podnikání a dodržování etických principů v podnikatelské praxi. Od roku 2002 je BLF jedním z národních partnerů bruselské organizace CSR Europe, který se snaží systematicky seznamovat podnikatelskou veřejnost v ČR s principy CSR a pomáhat propagaci a rozšíření společensky odpovědného podnikání u nás. Každoročně vyhlašuje BLF také soutěž „Cena zdraví a bezpečného životního prostředí“, kde mají šanci uspět subjekty, které se svými projekty zasloužily o zlepšení životního prostředí, bezpečnosti práce a zdraví zaměstnanců nebo lidí žijících v jejich okolí (Kunz, 2012, s. 76).

3.7 Hodnocení a měření CSR

Pro hodnocení společenské odpovědnosti lze použít dva způsoby. Prvním způsobem je měření „pozice“ organizace v oblasti společenské odpovědnosti, tedy pořadí vůči jiným subjektům. Druhý způsob spočívá v měření přínosů a výkonnosti podniku v oblasti společenské odpovědnosti. Používají se k tomu indikátory kvalitativního i kvantitativního charakteru a může se jednat o měkká nebo tvrdá data. Existuje velké množství standardů společenské odpovědnosti lišících se šířkou svého záběru a účelem, pro který byly vytvořeny a také řada ratingových agentur, které vytvořily komplexní metodiku měření CSR. Agentury si vyvinuly vlastní indexy měřící a sledující výkonnost organizací, které se chovají společensky odpovědně. Agentury si také stanovily kritéria společensky odpovědného chování,

kteřá musí organizace splňovat, aby mohly být do těchto indexů zařazeny. Nejvýznamnějšími indexy jsou například *Dow Jones Sustainability Index* (DJSI) vyvinutý společností Dow Jones ve Švýcarsku, *FTSE4Good Index* vyvinutý ve Velké Británii nebo *Ethibel Index* od společnosti Ethibel z Belgie. Indexy získávají údaje pro svá měření úrovně CSR nejčastěji z výročních zpráv firem. Problém je ovšem v subjektivitě výročních zpráv, které publikují samotné podniky (Zadrazilová a kol., 2010, s. 73 - 76).

Kuldová (2010, s. 83 - 84) uvádí některé vybrané standardy (normy) určené k hodnocení a reportování společenské odpovědnosti organizací a firem. Jedním z nejkomplexnějších standardů je instituce OECD Guidelines for Multinational Enterprises. Směrnice OECD obsahuje soubor pravidel a doporučení týkajících se odpovědného chování nadnárodních společností. Komise navrhuje, aby firmy zakládaly svou strategii na dobrovolnosti, transparentnosti a důvěryhodnosti, soustředily se na činnosti, ve kterých tvoří přidanou hodnotu a braly ohled na životní prostředí. Dále komise navrhuje, aby korporace zveřejňovaly informace o výsledcích hospodaření firmy, plánech, cílech, vlastnických vztazích, hlasovacích právech, seznamech členů správní rady a výkonného managementu, rizikových faktorech, vztazích k zaměstnancům a ostatním stakeholderům, struktuře řízení a politice firmy. Vše je však založené na dobrovolnosti.

Další organizací označující se za průkopníka ve výkaznictví CSR je Global Reporting Initiative (GRI). Jedná se o nezávislou mezinárodní organizaci sídlící v Amsterdamu a stanovující zásady a indikátory, které mohou organizace na celém světě využívat k měření a hodnocení jejich ekonomické, sociální a environmentální výkonnosti. Vytvořila standard Sustainable Reporting Guidelines, který obsahuje 24 sociálních, 16 environmentálních a 10 ekonomických indikátorů. Účelem směrnice je ukázat organizacím jistý rámec při podávání co nejobjektivnějších zpráv o jejich výkonnosti (Kuldová, 2010, s. 85).

4 FAIR TRADE

Poslední a zároveň nejdůležitější kapitola teoretické části se již zabývá hnutím fair trade, značkou Fairtrade, fairtradovými organizacemi a dalšími souvisejícími tématy. Jelikož se jedná o poměrně nové téma, v práci je nejprve věnována pozornost základním a obecným informacím a až v dalších částech se přechází ke konkrétnějším věcem týkajících se fair tradu.

Na začátku bude uvedeno pár definic, které nám objasňují, co to vlastně fair trade je. Organizace Fairtrade Česká republika (2012) uvádí tuto definici: „*Fair trade je obchodní partnerství založené na dialogu, transparentnosti a respektu, které usiluje o větší rovnost v mezinárodním obchodě. Přispívá k udržitelnému rozvoji tím, že zabezpečuje práva drobných a znevýhodněných zemědělců a řemeslníků z rozvojových zemí a zajišťuje jim lepší obchodní podmínky.*“

Společnost NaZemi (2011) uvádí: „*Fair trade je způsob obchodu, který účinně podporuje chudé zemědělce a řemeslníky v rozvojových zemích a nabízí jim možnost užít se vlastní prací za důstojných podmínek.*“

Dále uvádí společnost NaZemi (2010) na svých webových stránkách rozšířenou definici: „*Spravedlivý obchod neboli fair trade je způsob obchodu, který dává příležitost pěstitelům, řemeslníkům a zaměstnancům v zemích Afriky, Asie a Latinské Ameriky, aby se uživilí vlastní prací za důstojných podmínek. Fair trade je založen na partnerství mezi výrobcem na straně jedné a spotřebitelem na straně druhé.*“

Hnutí Duha (2008) definuje fair trade takto: „*Fair Trade - spravedlivý obchod je jednou z cest, jak pomoci chudým lidem v rozvojových zemích. Respektuje sociální potřeby a kulturní tradice dané země. Snaží se vytvářet dlouhodobé obchodní vztahy a klade důraz na ekologickou šetrnost výroby a obchodu.*“

4.1 Historie fair tradu

O počátcích hnutí fair trade se dá mluvit již v poválečném období, kdy se ve 40. a 50. letech začala projevovat solidarita s rozvojovým světem. V Evropě i USA začaly církevní organizace dovážet řemeslné výrobky od výrobců z rozvojových zemí. Ve Spojených státech se těchto aktivit ve 40. letech ujaly protestantské církve a za první fairtradové organizace můžeme považovat Ten Thousand Villages a SERRV. V Evropě se jako první fairtradová iniciativa považuje pomoc Řecku po válce od britské organizace Oxfam UK a dále

činnost nizozemské katolické mládeže seskupené v organizaci S.O.S. Wereldhandel, která se také zabývala prodejem výrobků z rozvojových zemí. V 60. a 70. letech se objevovaly další rozvojové iniciativy. V roce 1964 vznikla první institucionální podpora pro fair trade, když se OSN přihlásila k novému náhledu na rozvojovou pomoc. Pod heslem „Trade not aid“ („Obchod místo pomoci“) upřednostňovala rozvojová tržní řešení před jednorázovými pomocemi. První obchod, ve kterém byly prodávány výrobky přímo od výrobců z rozvojových zemí, vznikl v Holandsku v roce 1969 a v následujících letech začaly vznikat postupně po Evropě další. V 70. letech se angažovaly organizace tzv. „alternativního obchodu“ a představovaly výrobky ze zemí Afriky a Latinské Ameriky. Avšak již na konci 70. let přišla krize tohoto alternativního obchodu a organizace začaly přicházet na to, že bude potřeba vyjít vstříc potřebám zákazníků a začít využívat marketing zboží (NaZemi, 2010).

V polovině 80. let prudce klesly ceny komodit a to znamenalo pro mnoho pěstitelů v rozvojových zemích zoufalou situaci. V roce 1986 oslovili mexičtí farmáři nizozemskou nevládní organizaci Solidaridad s prosbou o podporu při prodeji jejich kávy. Reakcí byl nový přístup spočívající v označování výrobků. První fair trade značka s názvem Max Havelaar vznikla v roce 1988 v Nizozemí. Postupně se začaly připojovat další země, které buď zůstávaly u označení Max Havelaar nebo si vytvořily své vlastní jako např. Transfair nebo Fairtrade Mark. Začala se takto označovat nejen káva, ale i např. banány, čaj, kakao, cukr nebo čokoláda. Na přelomu 80. a 90. let vzrůstal úspěch a obrat výrobků označovaných logem Fairtrade a vznikala zde potřeba mezinárodní spolupráce a institucionalizace. V roce 1989 vznikla IFAT (International Fair Trade Association), později přejmenovaná na WFTO (World Fair Trade Organization) (NaZemi, 2010).

V České republice se koncept fair trade začal objevovat v první polovině 90. let. Jeden svět byl první společností, která se tomuto alternativnímu obchodu začala věnovat, když založila v roce 1994 charitativní obchůdek. Po přelomu století se postupně objevují další organizace, které se již fair tradu a jeho propagaci věnují naplno. V roce 2003 vznikla Společnost pro Fair Trade, přejmenovaná v roce 2011 na společnost NaZemi. O rok později se organizace sdružily do Asociace pro fair trade a do České republiky byly dovezeny první fair trade potraviny. V roce 2009 se Fairtrade Česká republika (bývalá Asociace pro fair trade) začlenila do mezinárodních struktur a stala se členem Světové fairtradové organizace. V roce 2011 byla zahájena kampaň Fairtradová města, kterými se jako první staly Litoměřice a Vsetín (NaZemi, 2010).

4.2 Principy fair tradu

Fair trade Česká republika (2012) uvádí těchto 10 principů hnutí fair trade:

1. Fair trade vytváří příležitosti pro ekonomicky znevýhodněné producenty.
2. Odpovědnost a transparentnost.
3. Férové obchodní podmínky.
4. Vyplácení férové ceny.
5. Žádná dětská a nucená práce.
6. Nediskriminace, rovnost a svoboda shromažďování.
7. Zajištění dobrých pracovních podmínek.
8. Pozitivní dopad na celou komunitu.
9. Propagace fair trade.
10. Ochrana životního prostředí.

Ransom (2011, s. 25 - 26) uvádí obecné principy fair tradu, kterými jsou:

- Demokratická organizace – výrobci musí vše kontrolovat na základě vlastnického práva a obdělávání půdy, spolčování do družstev, demokratických sdružení nebo dalších uskupení v závislosti na konkrétních podmínkách.
- Právo na odbory – pokud půdu vlastní jiný subjekt, pracovníci ve fair tradu musejí mít zaručeno právo na sdružování a vyjednávání pomocí nezávislých odborů.
- Zákaz dětské práce.
- Dobré pracovní podmínky.
- Udržitelnost vůči životnímu prostředí – v této oblasti fair trade prosperuje i částečně proto, že ceny za „zelenější“ výrobky (jako bio potraviny) jsou vyšší a také proto, že jim dávají přednost i samotní pěstitelé.
- Cena pokrývající produkční náklady – to se týká zejména záruky na minimální cenu bez ohledu na ceny komodit ve světě.
- Sociální prémie za účelem zlepšení podmínek – jedná se o prémii vyplácenou organizacím a komunitám výrobců, aby se mohla následně využít na financování společných projektů.
- Dlouhodobé vztahy mezi pěstiteli, výrobcí a fairtradovými odběrateli.

Fairtradové principy lze aplikovat i přesto, pokud není možné vypěstovat produkt ekologického zemědělství a zase naopak ekologické zemědělství se může provozovat i tam, kde nebylo dosud dosaženo principů fair tradu. Pokud zkombinujeme fair trade a ekologické zemědělství, přestává se ekologická produkce výhradně zajímat jen o osobní zájmy spotřebitelů a fair trade dokáže respektovat životní prostředí (Ransom, 2011, s. 87).

Podle Jurčíka (2011, s. 7) je fair trade také účinným nástrojem rozvojové spolupráce, který zaručuje:

- a) dodržování lidských práv,
- b) větší šetrnost k životnímu prostředí,
- c) udržitelný rozvoj místních komunit,
- d) spravedlivou odměnu za vykonanou práci producentům v rozvojových zemích,
- e) garanci minimální výkupní ceny a možnosti předfinancování.

Evropský parlament vyjádřil podporu fair tradu a schválil fairtradové principy definované hlavními fairtradovými organizacemi, které jsou aktivně zapojeny v podpoře výrobců, zvyšování povědomí a podpoře kampaní za změny v pravidlech a praktikách mezinárodního obchodu. Principy definované Evropským parlamentem jsou:

- spravedlivá výrobní cena zaručující spravedlivou odměnu za práci pokrývající náklady na udržitelnou výrobu a živobytí,
- možnost uskutečnění plateb předem, pokud to výrobce žádá,
- dlouhodobé stabilní vztahy s výrobcí,
- transparentnost dodavatelského řetězce,
- výrobní podmínky dodržující osm základních úmluv mezinárodní organizace práce,
- respekt k životnímu prostředí, ochrana lidských práv,
- posilování postavení výrobců a pracovníků v rozvojových zemích,
- podpora výroby a přístupu na trh pro organizace výrobců,
- zvyšování povědomí o výrobě, poslání a cílech v rámci spravedlivého obchodu,
- pravidelná hodnocení důsledků spravedlivého obchodu (Jurčík, 2011, s. 9 - 10).

4.3 Fungování fair tradu a jeho přínosy

V současnosti více než 1,2 milionu výrobců z 63 rozvojových zemí světa těží z přínosů certifikace Fairtrade. Mezi největší přínosy patří zlepšování životních podmínek pěstitelů, řemeslníků a zaměstnanců v rozvojových zemích prostřednictvím alternativního obchodu, nepřipouštění dětské práce a nadměrného zatěžování životního prostředí, zaručení důstojných pracovních podmínek nebo zákazů diskriminace. Výrobci jsou nejčastěji pěstitelé kávy, banánů, kakaa, čaje, květin nebo bavlny žijící v zemích Afriky, Latinské Ameriky a Asie. Tito lidé pracují společně s ostatními v rámci družstva, které jim ulehčuje přístup na světový trh a navyšuje jejich konkurenceschopnost a vyjednávací sílu (NaZemi, 2011).

Fairtradoví obchodníci dále vykupují suroviny nebo výrobky přímo od producentů a předávají je dále buď k dalšímu zpracování, nebo je uvádí přímo na trh pro spotřebitele. Obchodníci mají certifikaci podle standardů Fairtrade International a jsou pod kontrolou auditorů FLO-Cert, což zaručuje férové obchodní podmínky. Spotřebitelé mají pak při nákupu fairtradových produktů jistotu, že pěstitelé a výrobci dostali zaplacenou cenu pokrývající náklady na produkci a dobré živobytí a že pracovali za důstojných lidských a pracovních podmínek s ohledem na životní prostředí. Dobrou zprávou je, že poptávka po fairtradových výrobcích stále stoupá ve světě i v České republice. U nás se vyšplhal v roce 2010 obrat výrobců na 68,5 milionu Kč (NaZemi, 2011).

4.4 Organizace a společnosti

Většina fairtradových organizací ve světě se hlásí k dvěma zastřešujícím koncepcím (FLO a IFAT). Fair Trade Labelling Organization (FLO) je certifikační a kontrolní organizace se sídlem v německém Bonnu, která slučuje rostoucí počet fairtradových značek a rozvíjí vztahy s výrobci. Mezinárodní federace pro alternativní obchod (IFAT – International Federation for Alternative Trade) sídlí v Nizozemí, je kontrolována svými členy a je globální sítí sto šedesáti organizací, z nichž velké množství reprezentuje samotné výrobce ve více než padesáti zemích. Tyto dvě organizace mají rozdílné role a proto i mírně odlišné normy, které nemusí všichni členové kompletně dodržovat (Ransom, 2011, s. 25).

4.4.1 International Fair Trade Association

International Fair Trade Association byla založena v roce 1989 a je globální asociací tří set organizací v šedesáti zemích. Členové jsou výrobní družstva a asociace, marketingové společnosti, dovozci, maloobchodní prodejci, celostátní a regionální fairtradové sítě a další

organizace podporující fair trade. Okolo 65% členů má sídlo na Jihu v Asii, Africe a Latinské Americe a zbytek pochází z Evropy, Severní Ameriky, Japonska, Austrálie a Nového Zélandu. Posláním asociace je vylepšit živobytí a prospívání znevýhodněných producentů propojováním a prosazováním fairtradových organizací a bojem za větší spravedlnost ve světovém obchodu. Hlavní aktivity asociace jsou rozvíjení trhu pro fair trade, budování důvěry ve fair trade, prosazování fair tradu, poskytování příležitostí pomocí organizování globálních a regionálních konferencí a zapojování regionů (Krier, 2005, s. 24).

4.4.2 European Fair Trade Association

European Fair Trade Association je asociací jedenácti organizací v devíti evropských zemích a byla založena roku 1987. Zaměřuje se na podporu práce členských organizací a jejich povzbuzování ve spolupráci. Ulehčuje výměnu informací, umožňuje dělbu práce a rozvíjí společné projekty. To se děje prostřednictvím organizování setkávání členů a šíření informací mezi nimi. Asociace má kancelář v Bruselu, která zodpovídá za uskutečňování „Fair Procura“ projektu spolufinancovaného Evropskou komisí. Posláním tohoto projektu je učinit veřejné autority a kupce místně aktivními v rámci dlouhodobě udržitelného rozvoje (Krier, 2005, s. 25).

4.4.3 Fairtrade Labelling Organizations International

FLO je síť dvaceti národních označovacích iniciativ a byla založena roku 1997. Fairtradové označovací organizace existují v patnácti Evropských zemích stejně jako v Kanadě, Spojených státech, Mexiku, Japonsku, Austrálii a na Novém Zélandě. Je to jedna z největších mezinárodních certifikačních organizací, která se zaměřuje na sociální a environmentální otázky. Pravidelně provádí inspekci a osvědčuje okolo 420 výrobních organizací v zemích Afriky, Asie a Latinské Ameriky zahrnujících přibližně 800 000 rodin farmářů a pracovníků (Krier, 2005, s. 25).

4.4.4 Organizace v ČR

Nejvýznamnější asociací u nás je Fairtrade Česká republika. Jedná se o zájmové sdružení právnických osob zabývajících se spravedlivým obchodem v ČR. Posláním organizace je podporovat fair trade a dohlížet na využívání ochranné známky Fairtrade. V roce 2004 vznikla Asociace pro fair trade jako základna pro setkávání neziskových organizací zabývajících se obchodováním s produkty v rámci fair trade. Členové jsou zejména organizace aktivně zapojené do osvěty a propagování fair trade. V květnu 2012 byla Asociace pro fair

trade přejmenována na Fairtrade Česká republika. V roce 2010 bylo otevřeno členství i organizacím, které nemají obchod s fair trade a jeho podporu jako hlavní činnost, ale také se jím mimo jiné zabývají. Fairtrade ČR je sítí sedmi organizací, které se zabývají dovozem fair trade produktů k nám, jejich prodejem a osvětovou činností. Řádnými členy jsou Arcidiecézní charita Praha, Ekumenická akademie Praha o.s., Fairově s.r.o., Fair Trade Centrum s.r.o., Jeden svět o.p.s., Mamacoffee s.r.o. a NaZemi – společnost pro fair trade (Fairtrade Česká republika, 2012).

Obrázek 4 – Logo Fairtrade ČR

(Zdroj: <http://www.fairtrade-asociace.cz/>)

NaZemi je nevládní neziskovou organizací, která usiluje o to, aby se lidé v rozvojových zemích dokázali pomocí vlastních sil vymanit z chudoby. Zaměřuje se na souvislost našeho spotřebního chování s problémy v rozvojových zemích a motivuje nás přijmout za tyto problémy odpovědnost. Byla založena roku 2003 a na začátku se rozvíjela jen díky práci dobrovolníků a členů. Od roku 2005 se na práci dále podílí také rostoucí počet zaměstnanců. Působí v rámci vnitrostátních i evropských struktur a funguje jako občanské sdružení, jehož činnost je financována z různých grantů, prostředků dárců a z výnosů vlastní činnosti, do které patří hlavně provoz specializovaných fairtradových obchodů. Dále se společnost soustřeďuje zejména na prosazování odpovědnosti firem, podporu fair trade a propagaci globálního rozvojového vzdělávání (NaZemi, 2012).

Obrázek 5 – Logo společnosti NaZemi

(Zdroj: <http://www.nazemi.cz/>)

4.5 Certifikace a známka Fairtrade

Fairtrade je na světě nejrozšířenějším a nejznámějším systémem sociální certifikace. Mezinárodní certifikační známka Fairtrade je vlastnictvím Fairtrade International a spotřebitelům u výrobků zaručuje nejvyšší sociální, ekonomické a environmentální standardy stanovené touto organizací. Základními kritérii pro udělení certifikace jsou stabilní a existenci zajišťující minimální ceny, fairtradové prémie umožňující investovat do rozvoje komunit, zákaz dětské práce, dlouhodobé obchodní vztahy, předfinancování sklizně a ochrana životního prostředí pomocí udržitelných způsobů pěstování. Znamku Fairtrade mohou dostat jen konkrétní výrobky a ne celé společnosti nebo organizace, které tyto výrobky prodávají. V České republice je tato ochranná obchodní známka registrována u Úřadu průmyslového vlastnictví a její správou je úředně pověřena Fairtrade Česká republika. Všechny výrobky označené známkou musí být certifikovány na všech úrovních obchodního řetězce. Pokud je obchodníkovi vydáno povolení, může nakupovat a prodávat výrobky označené známkou Fairtrade. Po půl roce je u něho proveden audit, evaluace auditorské zprávy a až poté je mu vydán certifikát. Audit se opakuje každý rok a po každých třech letech je prováděn fyzický audit. U malých podniků je certifikační systém méně finančně a administrativně náročný. Aby podniky získaly certifikát, musí se stát licenčním partnerem, zpracovávat nebo balit produkty s certifikací Fairtrade, s producenty nesmí být v přímém obchodním vztahu, jejich celkový roční obrát nesmí přesáhnout 2 miliony eur a roční objemy prodeje Fairtrade produktů nebudou překračovat stanovené limity (Fairtrade Česká republika, 2012).

Obrázek 6 – Ochranná známka Fairtrade

(Zdroj: <http://www.fairtrade.cz/29-jak-se-pozna-fair-trade/>)

4.6 Vztah veřejných zakázek a fair tradu

Veřejné zakázky nabízejí potenciál využitelný nejen k nákupu produktů nebo služeb, ale také k naplňování širších společenských cílů. Při využití přidané hodnoty lze podpořit udržitelný rozvoj, sociální podnikání nebo ochranu životního prostředí. Existují možnosti, jak

využívat kritéria fair trade ve vypisovaných veřejných zakázkách a proto je také důležité informovat veřejné zadavatele, jak lze nakupovat produkty vyrobené za spravedlivých pracovních podmínek a s ohledem k životnímu prostředí. Veřejné instituce mohou totiž změnou své spotřební a nákupní politiky zamezit nadměrnému ničení životního prostředí, nešetřnému hospodaření se zdroji a energiemi, dětské práci nebo zneužívání pracovníků v rozvojových zemích. Fairtradové zadávání je efektivní cestou k naplňování mezinárodních závazků podpory udržitelného rozvoje (Jurčík, 2011, s. 4).

Ke konci první dekády 21. století se začal v legislativě prosazovat koncept společensky odpovědného neboli udržitelného zadávání, který souvisí s moderními trendy spočívajícími v podpoře a prosazování lidsko-právních a společensko-odpovědnostních principů. Do oblasti společensky odpovědných veřejných zakázek patří vedle fairtradového zadávání také oblast ekologického zadávání, podpora malých a středních podnikatelů a udržitelného rozvoje a hlavně důraz na sociální aspekty jako podpora znevýhodněných osob, zdravotně postižených nebo sociálního podnikání (Jurčík, 2011, s. 6).

4.6.1 Politická podpora v České republice a v Evropské unii

V českých i mezinárodních dokumentech jsou deklarované veřejné politické cíle v oblasti udržitelného rozvoje, které veřejní zadavatelé podporou fair trade naplňují. Evropská unie uznává fair trade jako nástroj dosahování udržitelného rozvoje a snižování chudoby. Evropský parlament potvrdil podporu fairtradovému zadávání v roce 2010 přijetím Zprávy o novém vývoji v oblasti veřejných zakázek a ukázal, že stojí za využíváním kritéria fair trade ve vypisovaných veřejných zakázkách. Evropská komise má za úkol vydávat příručky řešící případné potíže a zároveň má řešit obtížnost povolování certifikátů a zabránění porušení zákazu diskriminace vytvořením kritérií a databází s kritérii vztahujícími se na konkrétní produkt. Vláda České republiky také zahrnuje do svých vizí a úkolů zvažování sociálních kritérií ve veřejných zakázkách a při jejich zadávání podporuje uplatňování environmentálních a sociálních požadavků s ohledem na ekonomickou návratnost. Významným poradním orgánem pro strategie v oblasti udržitelného rozvoje je u nás Rada vlády pro udržitelný rozvoj. Existují také strategické dokumenty, které jsou v souladu s myšlenkou fair trade a vyjadřují podporu udržitelnému rozvoji a odpovědné spotřebě. Ke stanovení priorit slouží dokument Rámec programů udržitelné spotřeby a výroby (Jurčík, 2011, s. 8 - 10).

4.6.2 Legislativní rámec veřejného obstarávání

Veřejná zakázka je situace, kdy se zadavatel rozhodne určitou činnost nerealizovat ve své vlastní režii, ale vstoupí do vztahu s externím subjektem, který požadovaný statek za úplatu zajistí. Veřejné obstarávání je regulováno normami a mezi nejdůležitější patří některé směrnice Evropského parlamentu a Rady, zákon o veřejných zakázkách a koncesní zákon. Veřejnou zakázku vymezujeme jako zakázku na dodávky, stavební práce nebo služby realizovanou na základě písemně uzavřené smlouvy jedním nebo více zadavateli a jedním nebo více zhotoviteli, dodavateli nebo poskytovateli služeb. Zadavatel se musí vždy řídit zákonem o veřejných zakázkách a z ekonomického hlediska považujeme za zadavatele subjekt veřejného sektoru (Jurčík, 2011, s. 11).

V české legislativě bychom mohli najít tři skupiny zadavatelů, kterými jsou zadavatelé veřejní, dotovaní a sektoroví (odvětvoví). Veřejní zadavatelé jsou klasické subjekty veřejného sektoru fungující na netržním principu a vynakládající část prostředků na nákup statků. Dotovaný zadavatel již není součástí veřejného sektoru, ale obdržel dotaci z veřejných rozpočtů, kterou využívá na nákup dodávek, stavebních prací a služeb. Sektoroví zadavatelé jsou organizace, které mohou být ovládány veřejným sektorem a podnikají v jistých oborech na základě speciálního oprávnění. Jedná se zejména o vodní hospodářství, energetiku, dopravu a poštovní služby (Jurčík, 2011, s. 11).

Pokud chceme využít institut veřejného obstarávání ke sledování sociálně zaměřených cílů jako např. fair trade, je nutné upozornit na další normy. Zákon o veřejných zakázkách totiž řeší pouze procesní stránku zadávání a nevěnuje se otázce správného vymezení předmětu plnění, nastavení kvalifikačních kritérií nebo volby struktury dílčích hodnotících kritérií. Veřejná zakázka je vydávání veřejných prostředků a proto se na ni vztahují další normy jako zákon o rozpočtových pravidlech, zákon o majetku České republiky a jejím vystopování v právních vztazích, zákon o finanční kontrole ve veřejné správě, zákony o krajích, obcích a hlavním městě Praze a zákon o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů (Jurčík, 2011, s. 12).

Při zvýhodňování fair trade a jiných sociálních kritérií realizovaných v rámci veřejných zakázek je důležité zajistit respektování principu nediskriminace, hospodárnosti a účelnosti. Jedná se o to, že nesmí dojít k porušení práv dodavatelů v rámci realizovaných zadávacích řízení a je nutné prokázat fakt, že nedošlo k plýtvání veřejnými prostředky. Veřejný zadavatel musí prokázat účelnost upřednostnění určitého statku a že zaplacená vyšší cena

nebyla nevhodným vynaložením veřejných prostředků. Při aplikaci konceptu „fair trade“ je ve veřejných zakázkách vhodné konzultovat přidávání fairtradových požadavků s právníky na tematiku veřejných zakázek, vypracovat soubor metodik zajišťujících zadavatelům, aby se nedostávali do kolize s principem nediskriminace, zahrnout možnosti společensky odpovědného zadávání do interních směrnic zadavatelů a vydat program nebo dokument opravňující zadavatele upřednostňovat fair trade. Dobrou zprávou je, že význam sociálních aspektů při zadávání veřejných zakázek roste a stejně je tomu u prosazování principů fair trade v oblasti veřejných zakázek, kde lze očekávat jejich rozšíření do oblasti veřejné správy. Ochota veřejné správy upřednostňovat fairtradové produkty poroste s vědomím, jakými formami to lze dělat (Jurčík, 2011, s. 13 - 16).

4.7 Fair trade v rozvinutých zemích

Ve své konečné fázi se fair trade dostává ke spotřebitelům v rozvinutých zemích, kde zůstává průměrně 90 a více procent jeho hodnoty. Alternativní obchodní organizace sice vytvářejí odlišné maloobchodní systémy jako charitativní obchůdky a sítě přímého prodeje, například britské organizace Traidcraft nebo americké Equal Exchange, avšak pokud má spravedlivý obchod být spolehlivou možností pro producenty, musí se stále více výrobků dostávat do supermarketů. Poté nastává nutnost uchýlení se k marketingovým kampaním a zvyšování povědomí o značce, s čímž se fairtradoví obchodníci pomalu smiřují (Ransom, 2011, s. 102).

V Londýně působí organizace Twin Trading, která se snaží pomoci drobným farmářům v jejich přístupu na trh. Simon Wright se v Twin Tradingu zaměřuje na obchod s kakaem a čokoládou. Popisuje, jakou cestou se kakao dostává na trh. Veškeré kakao projde nizozemským přístavem Rotterdam a v Nizozemsku se také zpracovává na kakaovou hmotu, máslo nebo prášek. Jedná se o hlavní přísadu čokolády vyráběné na různých místech Evropy, přičemž fairtradová čokoláda se vyrábí ve Švýcarsku a Německu. Zájem o kvalitní a zdravé jídlo je nyní v anglosaském světě aktuální a proto může být nejlepší alternativou pro fair trade výroba prvotřídní čokolády za použití vysokého množství kakaa, která zaručí zemědělci slušnou cenu a umožní označovat dané výrobky s důrazem na kvalitu, zdraví a spravedlnost obchodování. S produkcí kvalitní čokolády úzce souvisejí snahy o zavedení principů férovosti do mezinárodního obchodu. V čele jsou zemědělská družstva, fairtradoví obchodníci (např. Twin Tradig), fairtradoví výrobci (např. Divine) a další zejména v kontinentální Evropě. V Kanadě a USA lze koupit čokoládu Mascao z bolivijského ka-

kaa, v Austrálii čokoládu Force 10 ze samojského kakaa a na Novém Zélandu čokoládu Trade Aid, avšak lepší cena za kakao je stále na konci seznamu priorit čokoládoven. Proto je potřeba na velké čokoládovny vyvíjet tlak a vznikají aliance odborů, producentů, fairtradových obchodníků, ekologů a jiných aktivistů v této oblasti v Evropě, Brazílii a Ghaně (Ransom, 2011, 104 - 105).

4.8 Budoucnost fair tradu

Fair trade sice představuje jen malý fragment celkového světového obchodu, ale neustále roste a jeho růst se zrychluje. Hnutí fair trade doposud rostlo mnohem rychleji než se předpokládalo hlavně ze dvou důvodů. Prvním je hnutí za globální spravedlnost, které tento systém obchodování vepsal do povědomí veřejnosti. Druhým důvodem je pestrost, kvalita a dostupnost fairtradových výrobků, pomocí nichž může téměř každý vystupovat proti ne-spravedlnosti. Obojí napomohlo vytvoření malého, ale stále rostoucího prostoru uvnitř trhu a zároveň proti němu a rovněž přispělo k vzájemnému rozšíření možností a posílení hnutí fair trade (Ransom, 2011, s. 116).

Fairtradový obchod je sice spravedlivější než obchod konvenční, ale není spravedlivý ve všech ohledech. Snadno může dojít k tomu, že hnutí fair trade bude podporovat stále větší množství ne úplně čistého obchodování a tím pádem by mohlo dojít i ke ztrátě posledních rozdílů. Pokud budou certifikační organizace i nadále pokračovat stejnou cestou, ztratí zřejmou vazbu na to, co fair trade činí odlišným. Certifikovány jsou totiž například společnosti jako Tesco, Starbucks nebo Dole, v jejichž prodejnách fairtradové produkty tvoří jen malou část sortimentu. Také tato skutečnost může ohrožovat důvěru ve fair trade (Ransom, 2011, s. 119).

Avšak nejedná se pouze o získání důvěry spotřebitelů, ale také výrobci musí být přesvědčeni o významu fair tradu. Děje se to prostřednictvím ukazování rozdílů mezi fair tradem a nefér obchodem, zavedením dlouhodobých a spolehlivých vztahů a ukázkami, že lze opravdu vytvořit fungující alternativu, která není jen okrajovou záležitostí v rámci systému. Fair trade není jen obchodní značkou s pasivními spotřebiteli, ale hnutím aktivních příznivců, kteří uznávají vztah vzájemné důvěry a solidarity. Spoléhá se na komplexní síť a záleží i na rozsáhlejších hnutích ovlivňujících fungování obchodu. Silné vazby jsou například mezi obchodem a životním prostředím a všechno hovoří pro to, aby se slovo „férový“ stalo synonymem pro „zelený“, ať už se jedná o potraviny, oblečení, energii nebo cokoliv dalšího. Zásadním rysem dosavadního vývoje fair tradu bylo hledání alternativ a růz-

ných způsobů, jak dělat věci odlišně, což platí i do budoucna. Potenciál farmářských trhů, alternativních obchodních sítí a jiných maloobchodních odbytí je však potřeba ještě plně prozkoumat (Ransom, 2011, 119 - 123).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 METODOLOGIE VÝZKUMU

V teoretické části jsem se zabývala spravedlivým obchodem z pohledu teorie a praktická část je zaměřena na výzkum informovanosti vysokoškolských studentů o tomto způsobu obchodování, o hnutí fair trade a dalších souvisejících otázkách.

5.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu bylo zjistit, jaká je úroveň informovanosti a znalostí vysokoškolských studentů o hnutí fair trade.

5.2 Výzkumný problém

Výzkumný problém byl stanoven v podobě otázky takto: „**Jaká je úroveň znalostí studentů UTB ve Zlíně o problematice fair tradu?**“

5.2.1 Hypotézy

Gavora In Chráska (2007, s. 17) uvádí, že hypotéza je tvrzení vyjádřené oznamovací větou, vyjadřuje vztah mezi dvěma proměnnými a je formulována jako tvrzení o rozdílech, vztazích nebo následcích. Hypotézu musí být možno empiricky ověřovat a proměnné musí být měřitelné.

Výzkumem bych chtěla zjistit, zda existují statisticky významné rozdíly ve znalostech studentů UTB o hnutí fair trade podle typu studovaného oboru. Předpokládám, že studenti ekonomických oborů mají lepší znalosti o hnutí fair trade, jelikož se jedná o způsob obchodu a světový obchod je součástí makroekonomie, která je na ekonomických fakultách vyučována. K sestavení této hypotézy také přispěl fakt, že u Fakulty managementu a ekonomiky byla poslední dva roky pořádána akce v rámci „Týdne pro fair trade“ a studenti z této fakulty se tak mohli s fair tradem setkat.

Hypotéza H₁

Studenti ekonomických oborů mají lepší znalosti o fair trade než studenti ostatních oborů.

Dále bych chtěla prověřit, zda existují statisticky významné rozdíly mezi muži a ženami, tedy souvislost znalostí studentů o fair trade s jejich pohlavím. Budu předpokládat, že lepší znalosti budou mít ženy, protože bývají obecně ve studiu svědomitější. Na webových stránkách Ústavu pro informace ve vzdělávání byla zveřejněna statistika, kde výsledky

naznačují, že za akademický rok 2011/2012 podaly více přihlášek ke studiu na vysoké školy ženy než muži. Úspěšnost mužů byla u přijetí sice o 10% lepší, ale ke studiu podalo přihlášku 201 690 žen a jen 128 373 mužů.

Hypotéza H₂

Studentky mají lepší znalosti o hnutí fair trade než studenti.

Rozhodla jsem se výzkumem také ověřit, zda existují statisticky významné rozdíly ve znalostech vysokoškolských studentů o hnutí fair trade podle místa bydliště. Budou porovnávány výsledky v testu u studentů, kteří bydlí ve městě a u studentů žijících na vesnici. Předpokládám, že ve městech mají studenti více možností a příležitostí setkat se s fair tradem než na vesnicích. Ve městech se mohou pořádat různé kampaně, jako např. „fairtradová snídaně“ nebo mohou studenti ve vybraných městech přímo navštívit některý z fairtradových obchodů.

Hypotéza H₃

Studenti žijící ve městě mají všeobecně lepší znalosti o hnutí fair trade než studenti žijící na vesnici.

5.3 Průběh výzkumu

Na úvod bych zde ráda objasnila, proč jsem se rozhodla realizovat výzkum o hnutí fair trade mezi vysokoškolskými studenty. Asi před rokem jsem se spolužačkou navštívila studentský bufet v jedné z budov Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Zaujalo mne, že v nabídce měli mimo jiné i různé druhy fairtradového čaje. Tento čaj jsem si objednala, ale přiznám se, že v té době jsem spíše jen tušila, v čem fair trade spočívá. Tato skutečnost mě přiměla se o fair trade začít zajímat a později jsem se rozhodla psát o této problematice diplomovou práci. Výzkum jsem se rozhodla provádět mezi vysokoškolskými studenty na UTB, protože mě zajímalo, zda o fair tradu něco vědí.

Před zahájením samotného výzkumu jsem se snažila zjistit, zda už byl někdy podobný výzkum uskutečněn. Našla jsem několik bakalářských a diplomových prací zabývajících se fair tradem a případně povědomím lidí o hnutí fair trade. Například na vysoké škole ekonomické v Praze obhájoval Pavel Chmelař bakalářskou práci s názvem „Fair Trade – jeho charakteristika a význam“. Simona Šipošová studovala na Univerzitě Palackého v Olomouci a zpracovala bakalářskou práci s názvem „Historie a současnost Fair Trade ve světě a jeho perspektivy v ČR“. Na Fakultě multimediálních komunikací univerzity Tomá-

še Bati ve Zlíně zpracovávala Bc. Jiřina Zelenková diplomovou práci „Fair Trade v prostředí českých spotřebitelů“.

Výzkum, který by přímo zkoumal informovanost nebo znalosti vysokoškolských studentů o fair tradu jsem nenašla. Zjistila jsem jen, že někteří studenti se zapojují do spolupráce se společnostmi NaZemi prostřednictvím provádění výzkumů, které jsou součástí jejich závěrečných prací. Někteří studenti se účastní různých osvětových akcí a kampaní v různých městech po České republice, které mají přilákat veřejnost a zvýšit její povědomí o fair trade.

Studenti UTB se také zapojili do osvěty a v květnu 2011 i 2012 pořádali u Fakulty managementu a ekonomiky „fairtradovou snídani“. Jednalo se o akci nejen pro studenty, ale také pro širokou veřejnost.

5.3.1 Druh výzkumu

Jako druh výzkumu jsem zvolila kvantitativní výzkum, který je pro dané téma práce vhodnější než výzkum kvalitativní. Pro tento typ výzkumu je třeba větší množství respondentů, aby bylo možné problém zkoumat do šířky a následně zobecňovat výsledky.

Kvantitativní výzkum spočívá v numerickém a co nejpřesnějším měření specifických aspektů určitého jevu. Tento výzkumný přístup je velmi strukturovaný a opírá se o vymezení měřitelných proměnných. Kvantitativní výzkum se opírá o jistou vědeckou teorii, která je východiskem řešení výzkumného problému. Dochází při něm k definování proměnných a ověřování hypotéz (Maňák, Švec, 2004, s. 41).

Ve Slovníku pedagogické metodologie uvádí Maňák a Švec (2005, s. 56), že u kvantitativního výzkumu má být zdrojem poznání pouze objektivní a co možná nejpřesnější zkoumání reality. Cílem je objasňování jevů na základě vědecké teorie, ověřování z ní odvozených hypotéz a formulování zákonitostí.

Švec a Hrbáčková (2007, s. 25) vymezují kvantitativní výzkum jako jeden ze základních druhů pedagogického výzkumu, jehož smyslem je získat data, která je možné zpracovat kvantitativními postupy.

5.3.2 Metody výzkumu

Pro sběr dat byla zvolena metoda testování a pomocí nestandardizovaného didaktického testu jsem se snažila získat data od co nejvíce respondentů. Didaktický test se mi jeví jako

vhodný nástroj pro zkoumání informovanosti a znalostí vysokoškolských studentů o fair tradu.

Podle Chráska (2007, s. 184) je didaktický test považován za zkoušku orientující se na objektivní zjišťování úrovně zvládnutí učiva u určité skupiny lidí. Od běžné zkoušky se didaktický test liší v tom, že je sestavován, ověřován, hodnocen a interpretován podle určitých pravidel.

Byčkovský In Chráska (2007, s. 184) definuje didaktický test jako: „*nástroj systematického zjišťování (měření) výsledků výuky*“.

Testy byly studentům rozdávány osobně, prostřednictvím dalších studentů a známých nebo pomocí e-mailu a facebooku. Při osobním setkání vyplňovali respondenti test rovnou, nebo si ho vzali domů a později mi ho přinesli. Celkem bylo rozdáno i rozesláno 200 testů, 104 osobně nebo přes další studenty a 96 elektronicky. Vrátilo se jich 154, což je 77% úspěšnost návratnosti.

Test obsahuje 14 otázek, z toho 12 uzavřených s výběrem odpovědí a 2 otevřené, zjišťující znalosti o hnutí fair trade. V uzavřených otázkách měli studenti na výběr z několika možností, z nichž vždy jen jedna byla správná. Za každou správnou odpověď byl udělen 1 bod a u otevřených otázek č. 1 a č. 14 byly uděleny 2 body. Celkem tedy mohli studenti dosáhnout 16 bodů. Průměrný počet bodů, kterého studenti dosahovali byl 6,8. Minimálně dosáhli studenti 2 bodů a maximálně 13.

5.3.3 Výzkumný soubor

Soubor pro provedení výzkumného šetření tedy tvořilo 154 respondentů, kteří museli být studenty na vysoké škole. Základním souborem jsou tedy studenti vysokých škol a výběrovým souborem studenti Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně.

Chráska (2007, s. 20) popisuje základní soubor jako všechny prvky patřící do skupiny, kterou zkoumáme. Výběrový soubor je jen určitá část prvků vybraná ze základního souboru, která základní soubor reprezentuje.

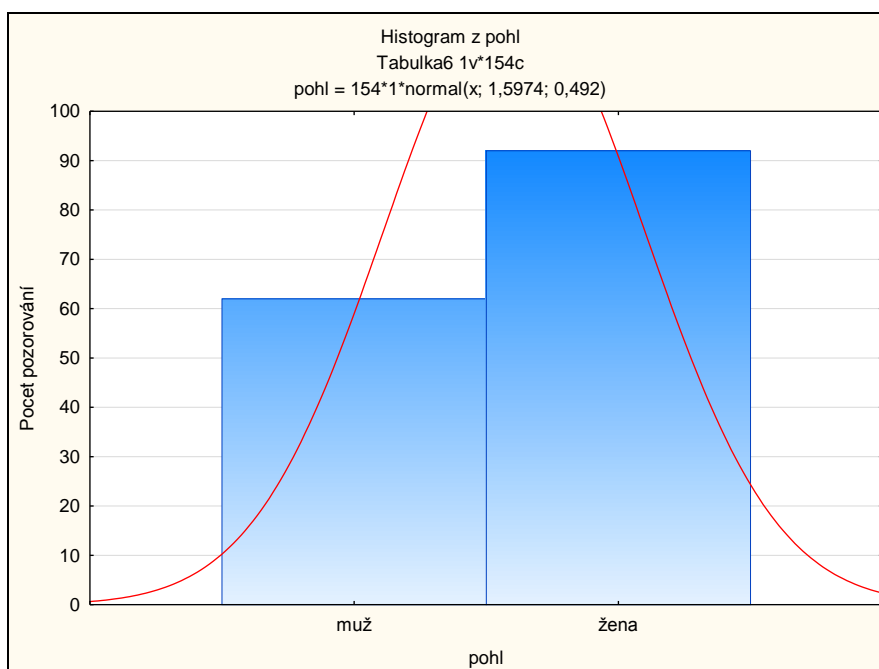
Důležité bylo, aby se ve výzkumném souboru objevovali jak studenti ekonomických, tak i různých dalších oborů, které lze na UTB studovat. Také bylo třeba, aby mezi respondenty byli muži i ženy a studenti, kteří bydlí buď ve městě nebo na vesnici.

Za respondenty jsem zvolila studenty UTB z toho důvodu, že na škole již pátým rokem studuji a samotnou mě zajímalo, jak jsou ostatní studenti o této problematice informováni.

Každému z respondentů byl buď osobně nebo elektronicky předán didaktický test, ke kterému byly vždy sděleny instrukce. Zdůrazněno bylo, že se jedná o výzkum a že by studenti neměli podvádět a aby vyplňovali testy opravdu samostatně a bez použití internetu nebo dalších zdrojů. Všichni studenti souhlasili a chápali, že mají být svědomití, protože jinak by výzkum ztrácel na kvalitě a objektivnosti.

Nyní zde budou uvedeny grafy, na kterých jsou zaznamenány počty respondentů podle pohlaví, věku a bydliště. V grafech jsou zaznačeny také Gaussovy křivky ověřující rozložení dat.

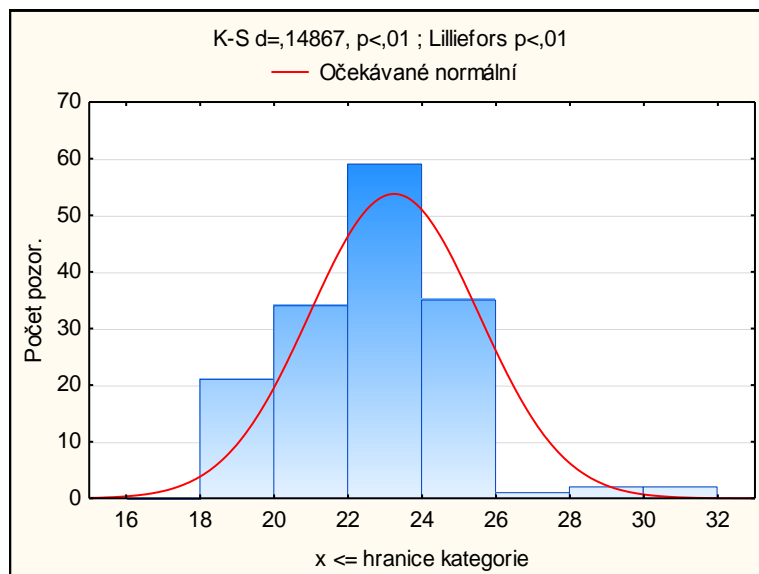
Níže na grafu 1 je znázorněno rozložení pohlaví respondentů. Výzkumný soubor tvořilo 62 mužů a 92 žen.

Graf 1 – Pohlaví respondentů

(Zdroj: vlastní zpracování v programu Statistica)

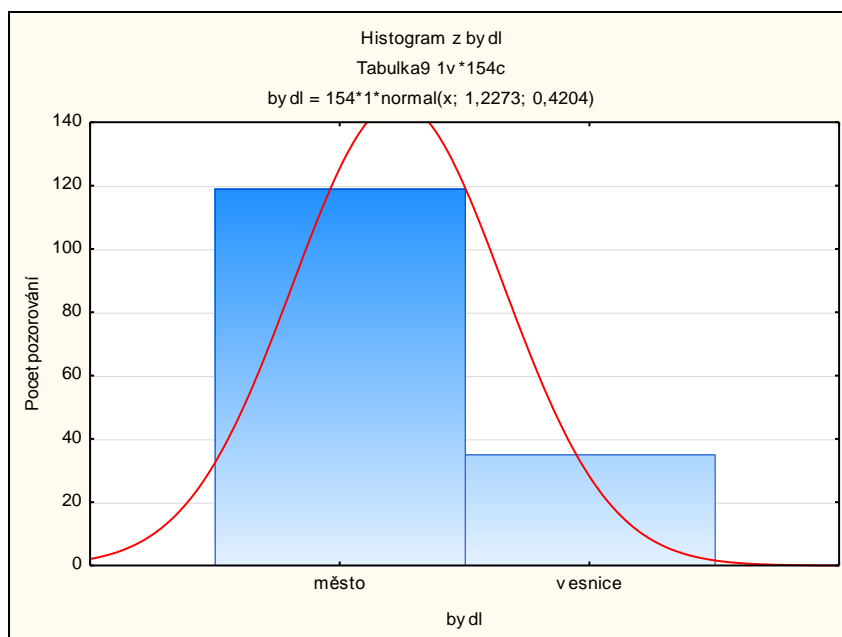
Na Grafu 2 je zaznamenán věk respondentů. Nejmladší respondent měl 19 let, nejstarší 32 a průměrný věk byl 23,2 let.

Graf 2 – Věk respondentů

(Zdroj: vlastní zpracování v programu Statistica)

Graf 3 ukazuje bydliště respondentů. 119 respondentů bydlí ve městě a 35 na vesnici.

Graf 3 – Bydliště respondentů

(Zdroj: vlastní zpracování v programu Statistica)

5.3.4 Způsob zpracování dat

Didaktické testy byly vyhodnoceny a obodovány. Poté byla vytvořena datová matice, pomocí které byla získaná data zpracována v programu STATISTICA CZ 9.

Všechny tři hypotézy budou testovány pomocí nástroje T-test.

Chráška (2007, s. 122) uvádí, že T-test je jedním z nejznámějších statistických testů významnosti. Pomocí tohoto testu lze rozhodnout, jestli dva soubory dat získané měřením ve dvou různých skupinách objektů mají stejný aritmetický průměr. T-test je parametrickým testem významnosti a má-li být jeho použití oprávněné, je zapotřebí splnění některých podmínek. Výzkumný soubor musí být normálně rozložen a data musí být intervalová nebo poměrová. Další podmínkou je, že rozptyl hodnot musí být u obou skupin přibližně stejný. Tato podmínka se zjišťuje pomocí F-testu.

U obou těchto testů existují tabulky kritických hodnot a s těmito hodnotami se při samotné interpretaci porovnávají vypočítané hodnoty. Pokud je vypočítaná hodnota t menší než hodnota kritická, přijímáme nulovou hypotézu a zamítáme hypotézu alternativní. Když je u F-testu hodnota F menší než kritická hodnota, znamená to, že data jsou normálně rozptýlena a můžeme pokračovat v interpretaci T-testu.

Podle Chráska (2007, s. 70) má rozhodování ve statistických testech významnosti vždy pravděpodobnostní charakter, protože nikdy si nejsme rozhodnutím jisti. Pravděpodobnost, že neoprávněně odmítneme nulovou hypotézu a tedy nesprávně přijmeme hypotézu alternativní, se nazývá hladina významnosti.

U testování byla zvolena hladina významnosti $p = 0,05$, což je 5%. Tato hodnota hladiny významnosti bývá obecně používána při výzkumech v sociálních vědách. Znamená to, že je tímto povoleno maximálně pětiprocentní riziko, že nesprávně zamítneme nulovou hypotézu. Pracuje se tedy s pravděpodobností 95%.

6 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

V následující části práce budou testovány a ověřovány stanovené hypotézy a následně interpretovány výsledky. Při ověřování všech tří hypotéz se budou hledat rozdíly mezi dvěma populacemi, proto bude vždy k testování využít nástroj T-test. Výzkum je testován na hladině významnosti $p = 0,05$, čímž je stanovena možnost 5% chyby v měření.

První testovaná hypotéza:

Je předpokládáno, že existují statisticky významné rozdíly ve znalostech vysokoškolských studentů podle typu studovaného oboru.

H₁ - Studenti ekonomických oborů mají lepší znalosti o fair trade než studenti ostatních oborů.

K testování této hypotézy byl použit nástroj T-test. Tento nástroj vyžaduje, aby byla data parametricky rozložena, což lze zjistit z histogramu podle Gaussovy křivky. Tento požadavek byl splněn o obou proměnných. Nejprve byl proveden rozklad, ve kterém se ukázalo, že lepší průměr v počtech bodů mají studenti ekonomických oborů. To ale ještě neznamená, že rozdíl je statisticky významný. Proto ho musíme ověřit T-testem.

Studijní obor	Počet bodů - průměr	N - počet	Směr.odch.	Rozptyl
ekonomický	7,342857	35	2,141232	4,584874
ostatní	6,605042	119	2,464041	6,071500
Vš.skup.	6,772727	154	2,407838	5,797683

Tab. č.1 – Rozkladová tabulka popisných statistik

(Zdroj: vlastní zpracování v programu Statistica)

(pozn.: směr. odch. = směrodatná odchylka)

Další podmínkou T-testu je F-test, při kterém vyšlo $F = 1,3$ a $p = 0,35$ (F je menší než kritická hodnota 1,68), což naznačuje, že data jsou normálně rozptýlena a můžeme pokračovat v interpretaci T-testu. V tabulce č. 2 vidíme, že $t = -1,602$ a $p = 0,11$. Vypočítaná hodnota t je menší než kritická hodnota 1,977 zjištěná z tabulky kritických hodnot testového kritéria t . Přijímáme tedy nulovou hypotézu. Vzhledem ke stanovení hladiny významnosti $p = 0,05$, lze konstatovat, že mezi úrovní znalostí studentů o hnutí fair trade a typem studovaného oboru není statisticky významný rozdíl. Tímto se nepotvrzuje hypotéza H₁, že by studenti ekonomických oborů měli lepší znalosti než studenti ostatních oborů.

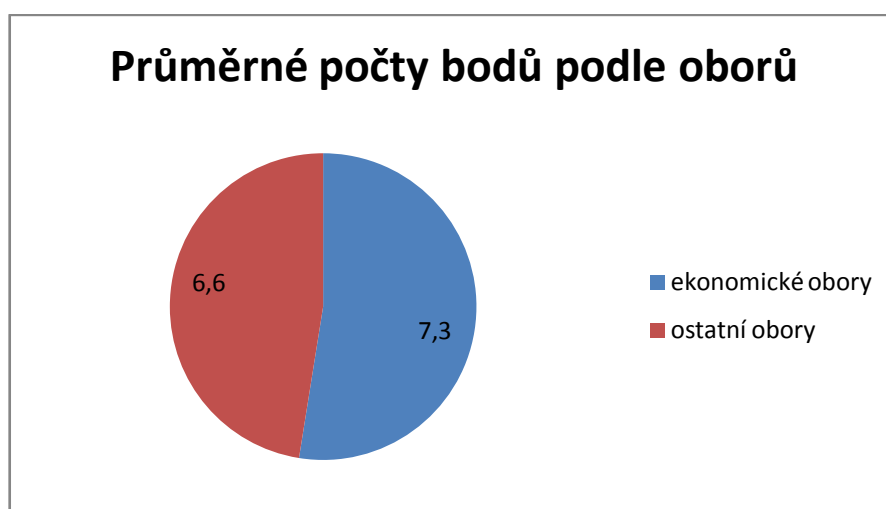

	Průměr - ostatní	Průměr - ekonomický	t	p	Poč.plat - ostatní	Poč.plat. - ekonomický	Směr.odch. - ostatní	Směr.odch. - ekonomický	F-poměr - Rozptyly	p - Rozptyly
pb	6,61	7,34	-1,60169	0,111301	119	35	2,464041	2,141232	1,324246	0,347836

Tab. č. 2 – Výsledky T-testu

(Zdroj: vlastní zpracování v programu Statistica)

(pozn.: pb = počet bodů, poč. plat. = počet platných)

Graf 4 – Průměrné počty bodů podle typu studovaného oboru

(Zdroj: vlastní)

Druhá testovaná hypotéza:

Předpokládá se, že existují statisticky významné rozdíly v úrovni znalostí studentů o fair tradu podle pohlaví.

H₂ – Studentky mají lepší znalosti o fair tradu než studenti.

Zde jsou testovány dvě populace, muži a ženy, proto bude k testování druhé hypotézy použit také nástroj T-test. Podle Gaussovy křivky (graf 1) bylo ověřeno, zda jsou data normálně rozložena. Dále musí být potvrzena normalita dat a poté můžeme přistoupit k samotné interpretaci T-testu. Již z tabulky č. 3 lze vyčíst, že průměrné počty bodů u žen a mužů se nejspíš nijak zásadně lišit nebudou.

pohlaví	Počet bodů - průměr	N - počet	Směr.odch.
žena	6,782609	92	2,435209
muž	6,758065	62	2,386337
Vš.skup.	6,772727	154	2,407838

Tab. č. 3 – Rozkladová tabulka popisných statistik 2

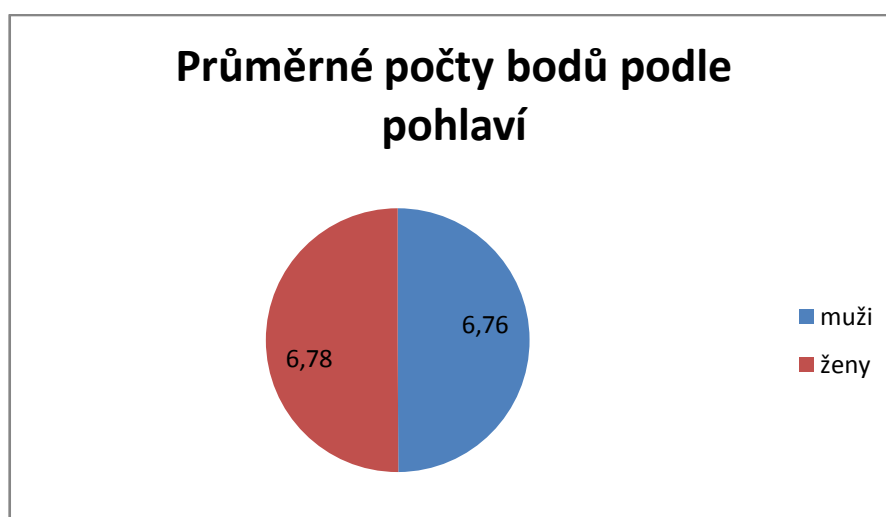
(Zdroj: vlastní zpracování v programu Statistica)

V F-testu vyšlo, že $F = 1,04$ (F je menší než kritická hodnota 1,47 → rozptyl v obou skupinách je stejně velký) a $p = 0,88$, z čehož můžeme usuzovat, že data jsou normálně rozptýlena. V tabulce č. 4 je zaznamenáno, že $t = 0,062$, což je menší než kritická hodnota 1,977 a musíme přijmout nulovou hypotézu. Hodnota $p = 0,95$, což je větší než 0,05, a proto bylo zjištěno, že mezi úrovní znalostí vysokoškolských studentů o hnutí fair trade a jejich pohlavím není statisticky významný rozdíl. Nepotvrdila se nám tedy ani druhá hypotéza, že studentky mají lepší znalosti o hnutí fair trade než studenti.

	Průměr - žena	Průměr - muž	t	p	Poč.plat - žena	Poč.plat. - muž	Směr.odch. - žena	Směr.odch. h. - muž	F-poměr - Rozptyly	p - Rozptyly
pb	6,782609	6,758065	0,061835	0,950776	92	62	2,435209	2,386337	1,041379	0,875231

Tab. č. 4 – Výsledky T-testu 2

(Zdroj: vlastní zpracování v programu Statistica)

Graf 5 – Průměrné počty bodů podle pohlaví

(Zdroj: vlastní)

Třetí testovaná hypotéza:

Předpokládá se, že existují statisticky významné rozdíly v úrovni znalostí vysokoškolských studentů o hnutí fair trade podle místa bydliště.

H₃ - Studenti žijící ve městě mají všeobecně lepší znalosti o hnutí fair trade než studenti žijící na vesnici.

Opět byl k testování hypotézy použit nástroj T-test a podle Gaussovy křivky (graf 3) bylo zjištěno, že data jsou normálně rozložena. Tabulka č. 5 ukazuje, že průměrné počty bodů u studentů žijících ve městě a u studentů žijících na vesnici se zásadně neliší.

bydliště	Počet bodů - průměr	N - počet	Směr.odch.
město	6,747899	119	2,304081
vesnice	6,857143	35	2,766851
Vš.skup.	6,772727	154	2,407838

Tab. č. 5 – Rozkladová tabulka popisných statistik 3

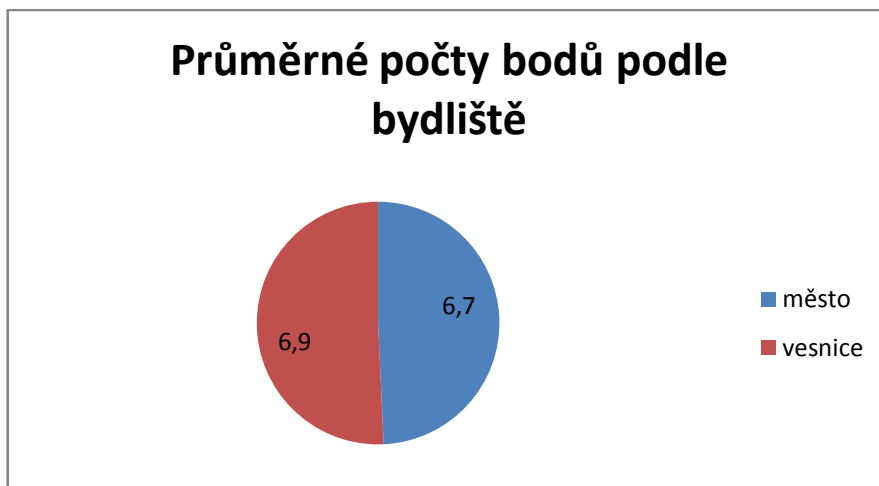
(Zdroj: vlastní zpracování v programu Statistica)

U třetí testované hypotézy vyšlo v F-testu $F = 1,4$ (F je menší než kritická hodnota 1,47) a $p = 0,16$ a data jsou tedy normálně rozptýlena. Dále v tabulce č. 6 vidíme, že $t = -0,235$ (t je menší než kritická hodnota 1,977) a $p = 0,81$. Z výsledků T-testu můžeme tedy usoudit, že opravdu mezi úrovněmi znalostí studentů o hnutí fair trade žijících ve městě nebo na vesnici není statisticky významný rozdíl. Zamítáme tedy také hypotézu, že studenti žijící ve městě mají lepší znalosti o hnutí fair trade než studenti žijící na vesnici.

	Průměr - město	Průměr - vesnice	t	p	Poč.plat - město	Poč.plat. - vesnice	Směr.odch. - město	Směr.odch. - vesnice	F-poměr - Rozptyly	p - Rozptyly
pb	6,747899	6,857143	-0,235218	0,814356	119	35	2,304081	2,766851	1,442036	0,155991

Tab. č. 6 – Výsledky T-testu 3

(Zdroj: vlastní zpracování v programu Statistica)

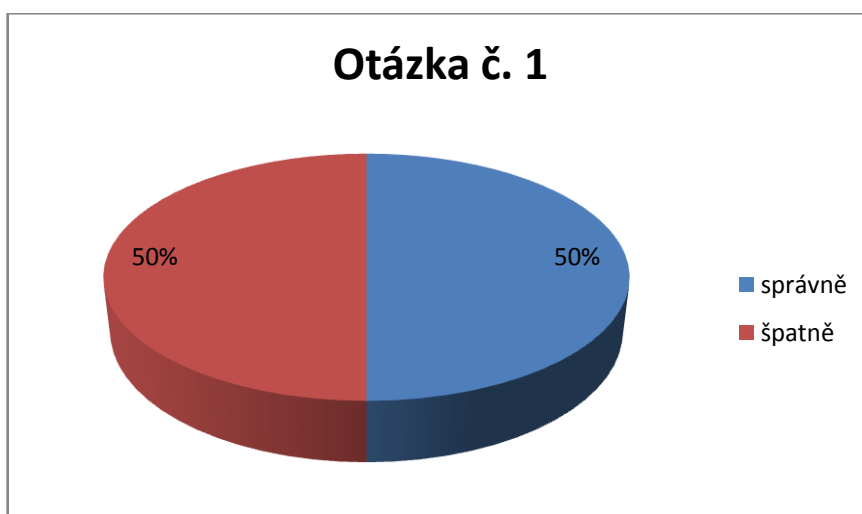
Graf 6 – Průměrné počty bodů podle místa bydliště

(Zdroj: vlastní)

Nyní zde bude uvedeno, jak studenti odpovídali na konkrétní otázky v testu. Ke každé otázce je zpracován graf, ve kterém je zaznačeno, kolik studentů odpovědělo na danou otázku správně a kolik špatně.

Otázka č. 1 - Uveďte, co znamená výraz „fair trade“.

Na první otázku odpovědělo správně 77 studentů, což je přesně polovina. Druhá polovina studentů nevěděla, co výraz „fair trade“ znamená nebo uvedli špatnou odpověď.

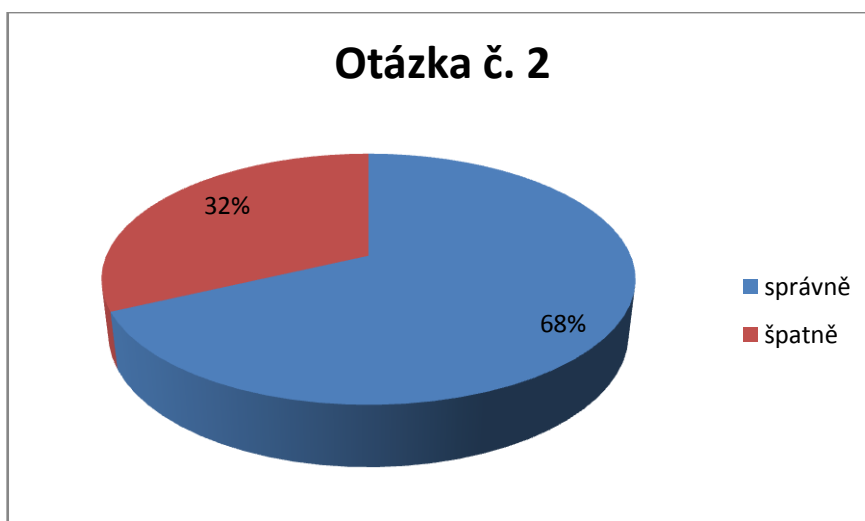
Graf 7 – Odpovědi na otázku č. 1

(Zdroj: vlastní)

Otázka č. 2 – Vyber tvrzení, které považuješ za správné.

- a) Fair trade je obchodování, které se řídí heslem: „Dostat co nejvíce výrobků za co nejméně peněz.“
- b) Fair trade je způsob obchodu, který účinně podporuje chudé zemědělce a řemeslníky v rozvojových zemích a nabízí jim možnost užít se vlastní prací za důstojných podmínek.
- c) Fair trade je hnutí, které nabízí chudým zemědělcům práci.
- d) Fair trade se snaží o začlenění pěstitelů a řemeslníků z rozvojových zemí do volného mezinárodního obchodu.

Na tuto otázku odpovědělo 104 (68%) respondentů správně a 50 (32%) špatně.

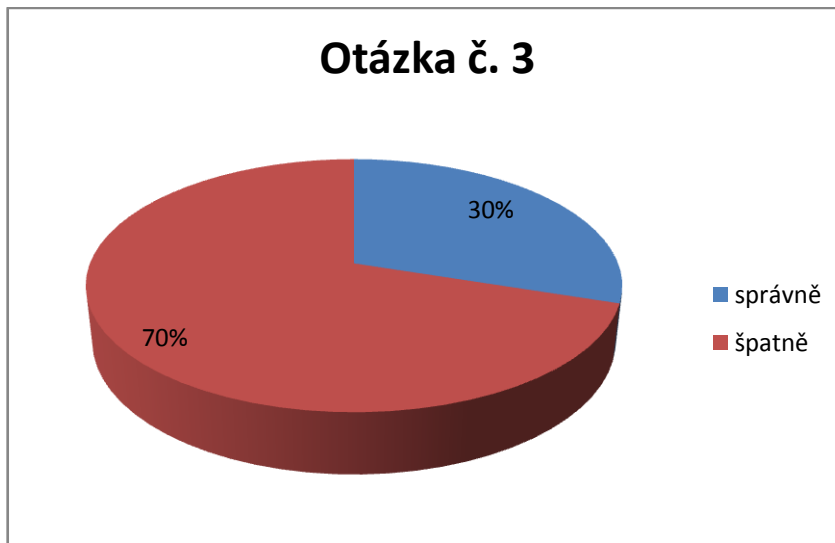
Graf 8 – Odpovědi na otázku č. 2

(Zdroj: vlastní)

Otázka č. 3 – Které 3 roviny charakterizují fair trade?

- a) označení produktů – hnutí – bio potraviny
- b) ekologické zemědělství – hnutí – systém pravidel
- c) hnutí – označení produktů – systém pravidel
- d) označení produktů – alternativní obchod – bio potraviny

Správnou odpověď uvedlo 46 studentů a špatnou 108. Na tuto otázku tedy znalo odpověď 30% studentů.

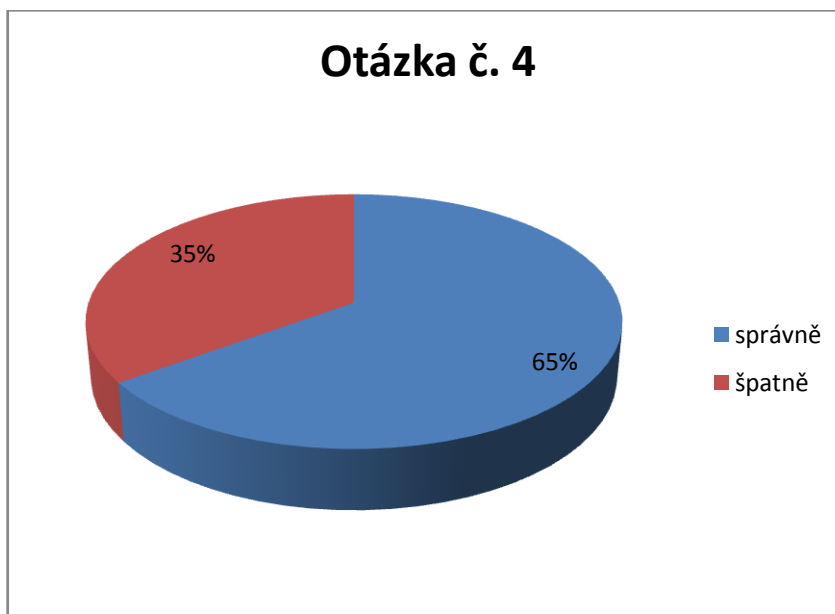
Graf 9 – Odpovědi na otázku č. 3

(Zdroj: vlastní)

Otázka č. 4 – Co je cílem fair tradu?

- a) podporovat drobné producenty v rozvojových zemích
- b) zapojit do alternativního obchodování všechny obchodní řetězce
- c) podporovat volný obchod
- d) podporovat obchod mezi vyspělými státy

Cíl fair tradu znalo 100 (65%) studentů, ostatních 54 (35%) studentů odpovědělo špatně.

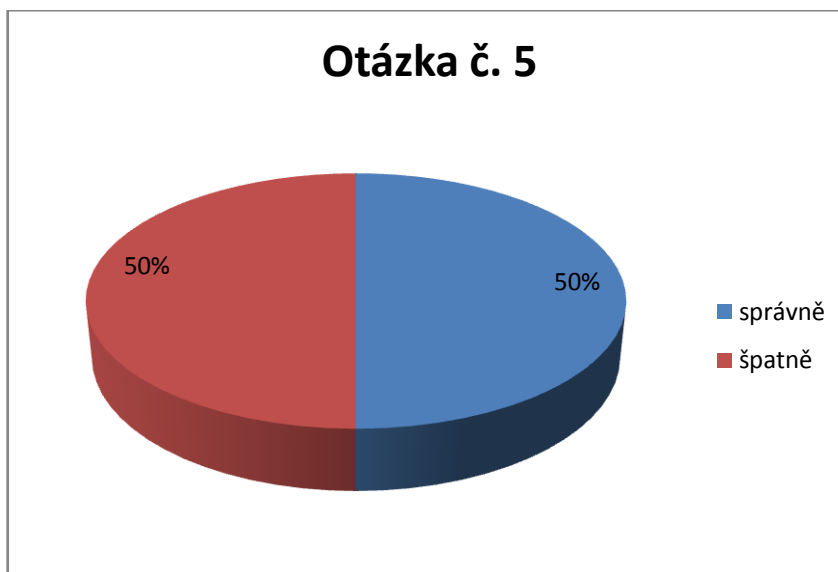
Graf 10 – Odpovědi na otázku č. 4

(Zdroj: vlastní)

Otázka č. 5 – Do kterého období můžeme datovat počátky vzniku fair tradu?

- a) meziválečné období
- b) období po 2. světové válce po rozpadu koloniálního systému
- c) během 2. světové války
- d) období posledních deseti let

Na pátou otázku znalo odpověď 77 respondentů, což je opět přesně polovina.

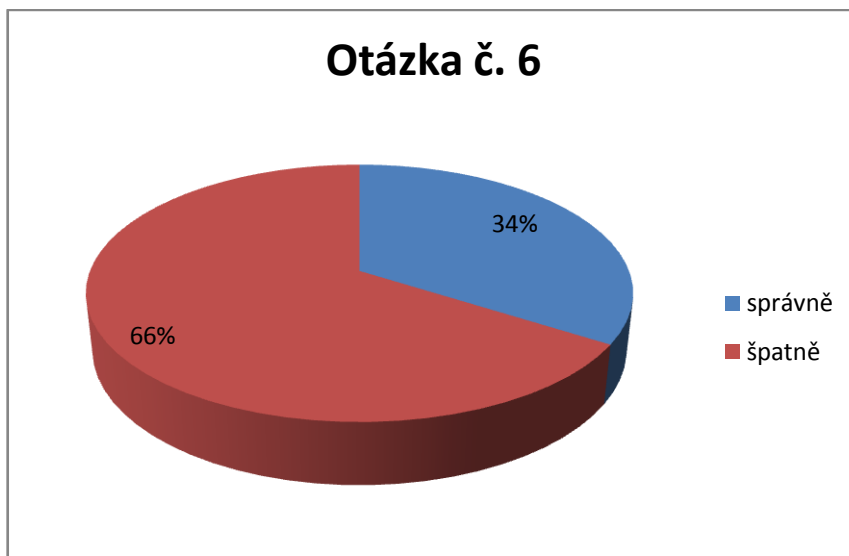
Graf 11 – Odpovědi na otázku č. 5

(Zdroj: vlastní)

Otázka č. 6 – Kdy se objevil fair trade v České republice?

- a) po 2. světové válce
- b) v 90. letech 20. století
- c) v roce 2000
- d) po roce 2005

Tuto otázku zodpovědělo správně 53 studentů, což je 34%.

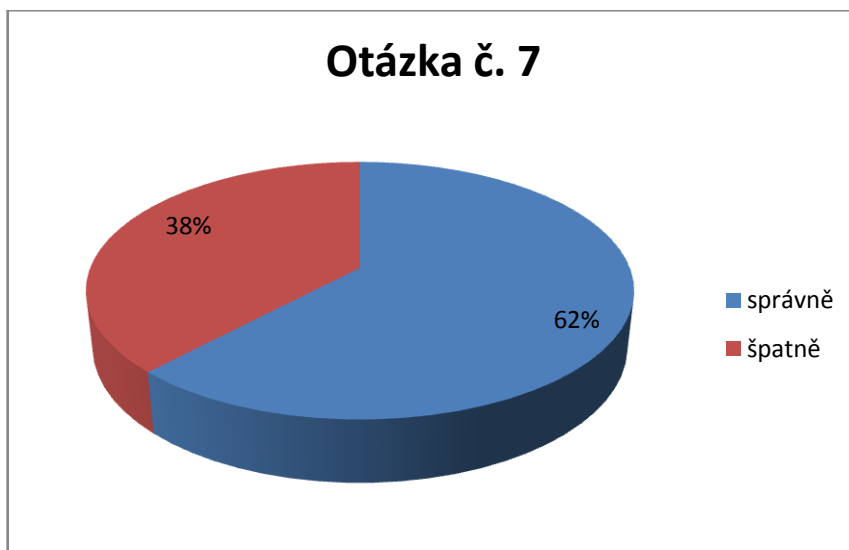
Graf 12 – Odpovědi na otázku č. 6

(Zdroj: vlastní)

Otázka č. 7 – S kterými plodinami a výrobky se nejčastěji pomocí fairtrade obchoduje?

- a) káva, čaj, hračky, elektronika, banány
- b) banány, čaj, kakao, rýže, mléko, květiny
- c) čokoláda, banány, luštěniny, rýže, káva
- d) káva, čaj, kakao, banány, bavlna, květiny

Na tuto otázku umělo odpovědět správně 62% studentů. 95 respondentů uvedlo správnou odpověď a 59 špatnou.

Graf 13 – Odpovědi na otázku č. 7

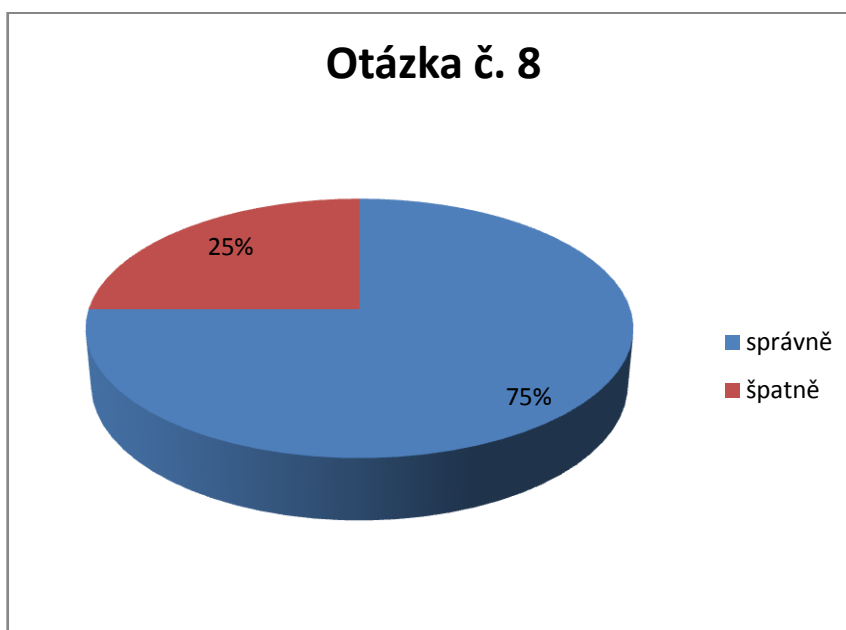

(Zdroj: vlastní)

Otázka č. 8 – Ve kterých oblastech se obchodování pomocí fair tradu nejvíce uplatňuje?

- a) Afrika, Asie, Austrálie
- b) Latinská Amerika, Afrika, Asie
- c) Asie, Afrika, Severní Amerika
- d) Asie, Austrálie, Latinská Amerika

Oblasti, ve kterých se fair trade nejvíce uplatňuje, znalo 115 studentů, což je 75%.

Graf 14 – Odpovědi na otázku č. 8

(Zdroj: vlastní)

Otázka č. 9 – Zakroužkujte obchodní řetězce, které u nás zařazují do sortimentu zboží fairtradové výrobky.

Makro, Tesco, Interspar, Kaufland, Billa, Albert, Lidl

Devátá otázka dělala studentům největší potíže. Správně odpověděli jen 3 respondenti, tedy 2%.

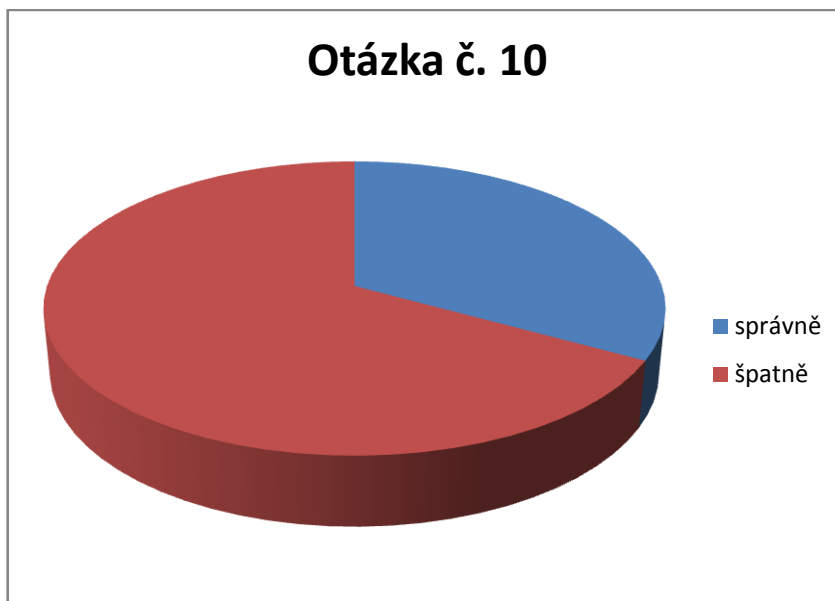
Graf 15 – Odpovědi na otázku č. 9

(Zdroj: vlastní)

Otázka č. 10 – Kolik je u nás přibližně maloobchodních prodejců zaměřujících se přímo na fairtradové zboží?

- a) 2 – 4
- b) 5 – 9
- c) 10 – 15
- d) 16 – 20

Správný počet obchodů vědělo 51 studentů, což je 33%.

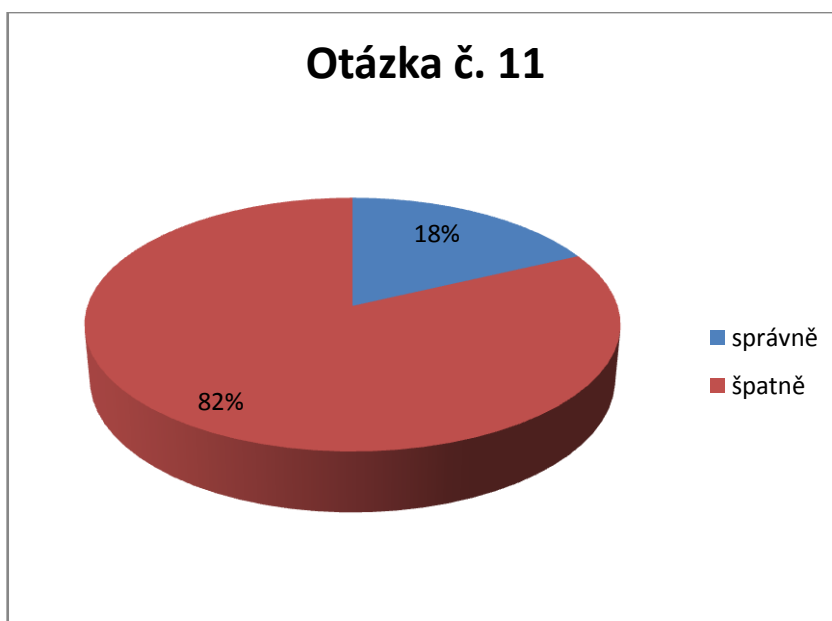
Graf 16 – Odpovědi na otázku č. 10

(Zdroj: vlastní)

Otázka č. 11 – Která dvě města získala v roce 2011 označení jako „fairtradová“?

- a) Praha, Brno
- b) Litoměřice, Hradec Králové
- c) Vsetín, Znojmo
- d) Litoměřice, Vsetín

Správnou odpověď na tuto otázku uvedlo 27 (18%) studentů.

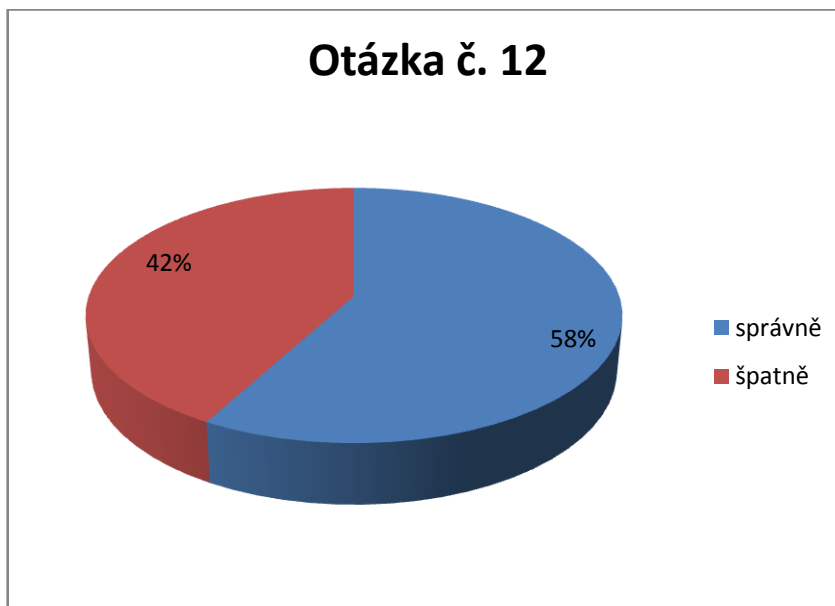
Graf 17 – Odpovědi na otázku č. 11

(Zdroj: vlastní)

Otázka č. 12 – S kterými dalšími oblastmi fair trade nejvíce souvisí?

- a) rozvojová spolupráce, lidská práva, společenská odpovědnost firem
- b) lidská práva, potravinářský průmysl, politika
- c) politika, vzdělávání, výzkum
- d) rozvojová spolupráce, společenská odpovědnost firem, sociologie

Na otázku č. 12 znalo odpověď 89 (58%) respondentů.

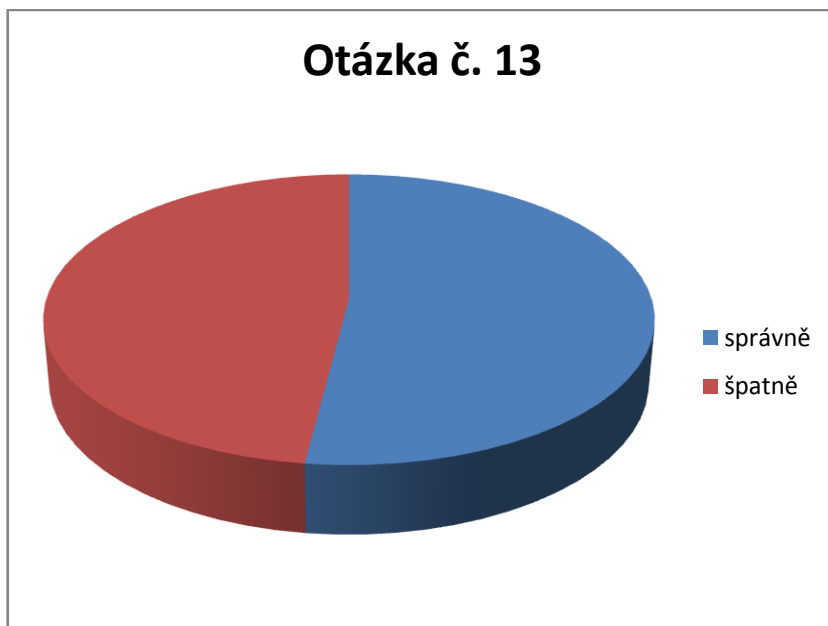
Graf 18 – Odpovědi na otázku č. 12

(Zdroj: vlastní)

Otázka č. 13 – Existují v České republice i školy s označením „fairtradové“?

- a) ano
- b) ne

Správnou odpověď, tedy ano, zvolilo 80 (52%) studentů.

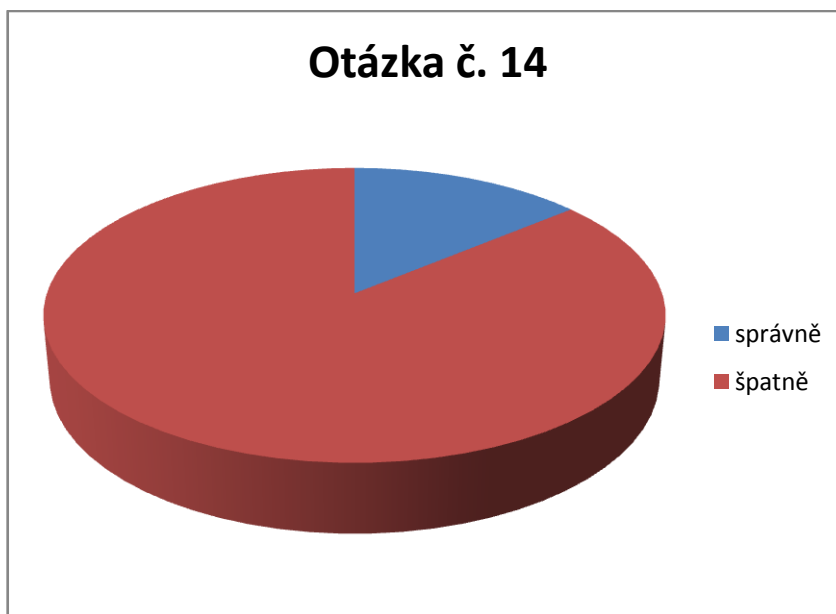

Graf 19 – Odpovědi na otázku č. 13

(Zdroj: vlastní)

Otázka č. 14 – Uveďte název jedné české nebo zahraniční fairtradové organizace.

Tato otázka byla pro studenty jedna z nejobtížnějších. Správně odpovědělo jen 22 respondentů, tedy 14%.

Graf 20 – Odpovědi na otázku č. 14

(Zdroj: vlastní)

Shrnutí správných a špatných odpovědí na jednotlivé otázky je zaznačeno níže v tabulce. Modře je vyznačena otázka, na kterou studenti odpovídali nejlépe a červeně otázka, která činila studentům největší potíže.

Číslo otázky	Správné odpovědi (%)	Špatné odpovědi (%)
1	50	50
2	68	32
3	30	70
4	65	35
5	50	50
6	34	66
7	62	38
8	75	25
9	2	98
10	33	67
11	18	82
12	58	42
13	52	48
14	14	86

Tab. č. 7 – Shrnutí odpovědí na otázky

(Zdroj: vlastní)

6.1 Shrnutí výzkumu

Z výsledků výzkumu vyplynulo, že stanovené hypotézy se nepotvrdily ani v jenom případě a nebyl nalezen žádný statisticky významný rozdíl. Objevily se jen nepatrné rozdíly v průměrech, kde lepší výsledky získaly v souvislosti se studovaným oborem studenti ekonomických oborů, v souvislosti s pohlavím ženy a v souvislosti s místem bydliště studenti žijící na vesnici. Rozdíly jsou však velmi nepatrné, a proto nelze z těchto výsledků vyvozovat nějaké jiné závěry a platí, že ani v jednom případě nebyly hypotézy potvrzeny.

Jedním z důvodů, proč se dané hypotézy nepotvrdily, může být fakt, že studenti mohou přijít do styku s fair tradem velice náhodně a nezáleží na tom, zda studují ekonomický obor nebo nějaký jiný, jaké mají pohlaví a zda pocházejí z města nebo vesnice. Studenti žijící na vesnici musí stejně do školy buď dojíždět do Zlína, nebo zde bydlí přímo na kolejích a s fair tradem se mohou tedy setkat zřejmě stejně pravděpodobně jako studenti bydlící přímo ve městě.

Z výsledků však lze také odvodit, že obecně mají studenti na UTB poměrně nízkou úroveň informovanosti a znalostí o hnutí fair trade. V testu mohli získat maximálně 16 bodů a v průměru dosahovali 6,8 bodů, což je 42,5 %, tedy méně než polovina. Pokud však budeme brát v potaz, že fair trade je u nás poměrně nový pojem, není to zas tak špatný výsledek.

Co se týče otázek v testu, nejlépe uměli studenti odpovědět na otázku č. 8, že obchodování pomocí fair tradu se uplatňuje hlavně v Latinské Americe, Africe a Asii. Největší problém dělala studentům otázka č. 9, kde měli uvést řetězce, které mají v sortimentu zboží zařazené fairtradové výrobky. Poměrně dobře odpovídali studenti dále na otázky č. 2, 4, 7, 12 a 13. Tyto otázky se týkaly obecných informací o fair tradu, fairtradových plodin a výrobků, oblastí, se kterými fair trade souvisí a fairtradových škol. Největší potíže dále činily studentům otázky č. 11 a 14, kde měli uvést fairtradová města a nějakou organizaci.

III. PROJEKTOVÁ ČÁST

7 MOŽNOSTI UPLATNĚNÍ FAIR TRADU NA UTB

Z výsledků výzkumu zaměřeného na znalosti studentů UTB o fair trade bylo zjištěno, že obecně nejsou studenti příliš informovaní a nemají dostatek znalostí o této problematice. Proto by bylo určitě přínosné zaměřit se na zvýšení jejich povědomí o hnutí fair trade.

Jistě by bylo dobré na studenty působit přímo ve výuce v rámci předmětů, které s fair tradem souvisí, ale mnohem efektivnější by bylo využít jejich volného času, který tráví ve škole mezi přednáškami. Studenti rádi využívají k občerstvení, setkávání nebo odpočinku místa jako školní menzy a bufety.

Tato část práce bude tedy zaměřena na zvyšování povědomí studentů o fair tradu prostřednictvím zavedení fairtradových výrobků do nabídky v menzách a školních bufetech na UTB a dále prostřednictvím propagace fair tradu mezi studenty.

7.1 Produkt

Produkt je jedním ze základních prvků marketingového mixu a v tomto případě se jedná o produktový mix fairtradových potravin a výrobků, které jsou vhodné pro umístění do jídelen a bufetů. Některé fairtradové potraviny jsou zároveň i biopotraviny a bývají velmi kvalitní. Jejich cena je samozřejmě o něco vyšší než u běžných potravin, ale spotřebitelé by měli ocenit zejména fakt, že produkty byly vypěstovány nebo vyrobeny za důstojných podmínek a lidé za ně obdrželi náležitou odměnu.

Škála fairtradových potravin není oproti běžným potravinám tak široká, avšak nalezneme je již i v některých řetězcích jako např. Tesco, Makro, Interspar, Kaufland nebo Marks&Spencer. Navštívit můžeme také přímo fairtradové obchody v Praze, Brně, Olomouci a několika dalších městech. V obchodech je možné si vybrat z několika druhů čerstvého i sušeného ovoce, ovocných džusů, kávy, kakaa, čaje, čokolád, rýže, koření a bylinky, cukru, medu a dalších potravin a výrobků.

V menzách a bufetech by bylo možné kromě běžné nabídky také zavedení fairtradového menu. Musíme však brát v potaz, že menzy nemají finanční ani časové možnosti, aby se zde začalo vařit z fairtradových potravin. Jednou z možností, jak začlenit fair trade do menz, by bylo nabídnutí některých cukrovinek, čokolád, ovoce a dalších fairtradových produktů k prodeji přímo u výdejního pultu.

V bufetu je to snadnější a zde by mohlo být nové menu uplatněno. Bufet v budově U2 nebo restaurace na U13 nabízí široký sortiment občerstvení, který by mohl být doplněn o některé fairtradové produkty.

Návrh fairtradového menu:

Teplé nápoje	Káva (mletá/instantní, mléko, cukr)
	Cappucino
	Obilná káva
	Kakao
	Horká čokoláda (různé příchutě)
	Čaj (zelený, černý, bylinkový)
Studené nápoje	Pomerančový džus
	Ledový čaj (černý s malinami, zelený s citronovou trávou)
Snídaně	Pečivo, máslo, marmeláda (mango, limetka)
	Pečivo, arašídové máslo
	Pečivo, nugátová pomazánka
	Domácí kakaový koláč s horkým ovocem a šlehačkou
Pochutiny	Bio čokoládové sušenky
	Bio kokosové sušenky
	Čokoládová tyčinka (mléčná)
	Sezamová tyčinka
	Oříšková čokoláda
	Bio kešu oříšky
	Exotické chipsy

Tab. č. 8 – Návrh fairtradového menu

(Zdroj: vlastní)

Fairtradové menu by bylo na zvláštním jídelním lístku a vyznačeno na tabulích u nákupního pultu nebo baru, aby bylo jasné, že se jedná o speciální nabídku.

7.2 Cena

Je nutné počítat s tím, že fairtradové produkty jsou o něco dražší než běžné potraviny. I z tohoto důvodu by bylo fairtradové menu oddělené od klasického a bylo by už na zákaznících (studentech, zaměstnancích), z čeho si vyberou. Každý by si tak mohl zvolit, zda si podle svých finančních nebo jiných možností objedná např. fairtradovou kávu nebo „obyčejnou“.

Při stanovování cen jsem vycházela z cen výrobků, které lze zakoupit v internetovém obchodě na stránkách www.fairove.cz.

		Cena
Teplé nápoje	Káva (mletá/instantní, mléko, cukr)	35,-
	Cappucino	40,-
	Obilná káva	30,-
	Kakao	25,-
	Horká čokoláda (různé příchutě)	30,-
	Čaj (zelený, černý, bylinkový)	30,-
Studené nápoje	Pomerančový džus (2 dcl)	25,-
	Ledový čaj (černý s malinami, zelený s citronovou trávou) (3 dcl)	30,-
Snídaně	Pečivo, máslo, marmeláda (mango, limetka) (2 ks)	20,-
	Pečivo, arašídové máslo (2 ks)	15,-
	Pečivo, nugátová pomazánka (2 ks)	15,-
	Domácí kakaový koláč s horkým ovocem a šlehačkou (1 ks)	33,-
Pochutiny	Bio čokoládové sušenky (125 g)	70,-
	Bio kokosové sušenky (125 g)	70,-

	Čokoládová tyčinka (mléčná) (45 g)	28,-
	Sezamová tyčinka (20 g)	15,-
	Oříšková čokoláda (100 g)	55,-
	Bio kešu oříšky (100 g)	78,-
	Exotické chipsy (30 g)	25,-

Tab. č. 9 – Ceník fairtradového menu

(Zdroj: vlastní)

7.3 Místo

Ve Zlíně nenajdeme žádný přímo fairtradový obchod nebo kavárnu, a proto je toto město vhodnou lokalitou pro umístění distribučního místa. Jelikož jsou v tomto projektu cílovou skupinou především studenti, distribučními místy budou již zmíněné studentské menzy a bufety v prostorách univerzity (Příloha 2).

Na univerzitě se nachází 3 menzy, dva bufety a jedna restaurace. Studentská a zaměstnanecká menza jsou umístěny na ulici Štefánikova, další menza a bufet je na Jižních Svazích a poslední bufet je v budově Fakulty managementu a ekonomiky v ulici Mostní. V této budově se konají inaugurace, promoce a další akademické obřady a tudíž se zde pohybuje často hodně studentů i z jiných fakult a také určitá část veřejnosti. I z tohoto důvodu se jeví bufet v této budově jako vhodné distribuční místo pro fairtradové potraviny.

Přímo ve Zlíně i v blízkém okolí jsou obchodní řetězce, které nabízí některé fairtradové produkty, proto by jejich dodavatelé mohli přivážet zboží i do bufetů a menz. Rozvozu fairtradových výrobků a potravin po Zlíně se také věnuje prodejce pan Štěpán, kterého je možné kontaktovat e-mailem nebo telefonicky. Zboží je možno si objednat dopředu nebo nakoupit až po jeho příjezdu na smlouvené místo.

Fairtradové produkty je možné ve Zlíně zakoupit také v DM drogeriích. Dalším místem, kde lze pořídit fairtradové potraviny jsou obchody se zdravou výživou. Ne všude se v těchto prodejnách zaměřují na fair trade, ale např. v Přerově lze tyto produkty ve zdravé výživě pořídit. Ve Zlíně jsou dva obchody se zdravou výživou a v obou také nalezneme fairtradové potraviny. Nejvíce se zde zaměřují na prodej čokolády, kávy a sušeného ovoce. Nejbližší specializovaný fairtradový obchod je umístěn v Olomouci.

7.4 Propagace

Tato podkapitola je zaměřena na marketingovou komunikaci, tedy propagaci fair tradu na UTB s cílem zlepšení informovanosti studentů o této problematice. Jedná se o propagaci fairtradových výrobků v menzách a bufetu a dále o rozšíření vědomostí a znalostí studentů o hnutí fair trade ve školním prostředí. K propagaci fairtradových produktů v bufetu a menzách je možné využít prvky komunikačního mixu jako osobní prodej, reklamu a také podporu prodeje. Při rozšiřování vědomostí studentů může být využita také reklama, dále různé přednášky, mohou být pořádány osvětové a jiné akce jako např. již realizovaná fairtradová snídaneň a další.

7.4.1 Osobní prodej

Prodávající v bufetu by byl důkladně proškolen a informován o produktech, které jsou v nabídce a tyto informace by dále předával zákazníkům. Pokud by si chtěl zákazník objednat např. kávu, tak prodávající by se ho zeptal, jestli by si dal raději fairtradovou nebo klasickou a vysvětlil by rozdíl mezi nimi. Dále by prodávající mohl nabízet k nápojům sušenky, koláč nebo jiné cukrovinky a už by bylo jen na zákazníkovi, zda si je koupí nebo ne.

Co se týče fairtradových nepotravinových výrobků, před bufetem nebo v jeho prostorách by se postavil dočasně stánek, ve kterém by prodával nějaký dobrovolník z řad studentů nebo z nějaké fairtradové organizace. Zákazníci by si mohli vybrat z široké škály řemeslných a rukodělných výrobků jako např. šperky, šátky, tašky, různé hračky, dekorační předměty atd. Doba, po kterou by zde stánek fungoval, by závisela na míře prodaných výrobků a projeveném zájmu.

7.4.2 Reklama

Nově zavedenému fairtradovému menu v bufetu je potřeba také udělat reklamu. Vhodné by bylo vytvořit a natisknout reklamní letáčky (Příloha 3), které by studenty upozorňovaly na novinky a změny v menzách a bufetu. Také by byly po budovách UTB a jejich okolí vylepeny na povolená a k tomu určená místa plakáty (Příloha 4).

Efektivní by jistě byla i reklama na webových stránkách univerzitní televize NEON TV, ať už v podobě krátkého videa nebo článku.

Informace o fair tradu na UTB by se mohla objevit i na internetových stránkách univerzity v aktualitách.

7.4.3 Podpora prodeje

Na začátku při zavádění fairtradového menu by se první týden realizovaly ochutnávky před budovou U2. Ve stánku by byl dobrovolník a nabízel by studentům a dalším návštěvníkům školy k ochutnání fairtradovou kávu, čaj, domácí koláč a nějaké další drobné cukrovinky. Zároveň by je informoval o novinkách v bufetu a předal jim natištěné speciální fairtradové menu.

V dubnu 2013 by probíhala akce spočívající v tom, že ke každé kávě nebo čaji by zákazník dostal bio sušenku zdarma. Vybrat by si mohl ze dvou příchutí. Dočasně vždy na nějakou dobu by se také zavedlo snídaňové menu, kdy by se podávala káva s koláčem za výhodnou cenu 55 Kč.

Všechny speciální nabídky a akce by byly vždy uvedeny na tabuli před bufetem a také přímo uvnitř bufetu v nabídce.

7.4.4 Další působení na studenty

Většina studentů v čase mezi přednáškami nebo po škole ráda navštěvuje místa, kde se mohou se spolužáky občerstvit a v klidu si popovídat. S fairtradem se tedy budou mít možnost setkat ve studentských menzách a bufetu přímo na univerzitě.

Mimo to by se každoročně na začátku semestru konaly přednášky, buď v rámci výuky předmětů souvisejících s fair tradem nebo nad rámec výuky. Na školu by byli pozváni zástupci různých organizací, kteří by byli ochotni studentům něco sdělit a následně s nimi vést diskuzi. Zároveň by je informovali o akcích, které organizace pořádají a studenti by se jich mohli zúčastnit i se svými dalšími spolužáky a kamarády.

V květnu 2013 by se už tradičně konala fěrová snídane před budovou U2. Tato akce je velmi přínosná. Prostřednictvím ní se mohou o fairtradu dozvědět další studenti a veřejnost, což je prospěšné i pro naplňování cílů fair tradu. Čím víc lidí se totiž o fair tradu dozví, tím větší šance je, že se o tuto problematiku začnou zajímat, nakupovat „fěrově“ a tím pomáhat lidem, kteří to potřebují.

7.5 Časový harmonogram

V průběhu února 2013 by se rozdávaly reklamní letáky, vylepovaly plakáty, v TV NEON by byla umístěna reklama a na webových stránkách univerzity aktuality upozorňující na novinky v bufetu a menzách. Na začátku března by bylo v bufetu na U2 zavedeno speciální fairtradové menu a před budovou by probíhaly ochutnávky. V průběhu března by byly rozdávány letáky s novým menu a také by probíhaly přednášky. V dubnu by se realizovala výhodná akce pro zákazníky bufetu, kdy by dostali ke kávě nebo čaji zdarma sušenku a v květnu zase „výhodná snídaně“. Ve stejném měsíci by opět probíhala při příležitosti Světového dne pro fair trade férová snídaně. V říjnu 2013 by probíhala další vlna přednášek, kterých by se mohli zúčastnit noví studenti a také by se opět konala akce „výhodná snídaně“.

Aktivita	Průběh
Rozdávání reklamních letáků	Únor 2013
Vylepování plakátů	Únor 2013
Umístění aktuality na webové stránky univerzity	Únor 2013
Umístění reklamy v TV NEON	Únor 2013
Zavedení fairtradového menu a produktů v menzách	4. března 2013
Ochutnávky	4. – 6. Března 2013
Rozdávání letáků s menu	Březen 2013
Přednášky	Březen, Říjen 2013
Akce káva/čaj + sušenka zdarma	Duben 2013
Výhodná snídaně	Květen, Říjen 2013
Férová snídaně	Květen 2013

Tab. č. 10 – Harmonogram aktivit

(Zdroj: vlastní)

7.6 Rozpočet

Finanční plán je sestaven na období od února do května 2013, tedy na období čtyř měsíců. Do rozpočtu jsou zahrnuty pouze náklady na propagaci a nákup fairtradových potravin a

výnosy z prodeje v menzách a bufetu. Výdaje na tisk letáků a plakátů budou činit cca 4000 Kč. Roznášení těchto tiskovin se ujmu dobrovolníci. Výdaje na tisk letáčků s menu budou asi 600 Kč. Realizace ochutnávek vyjde zhruba na 3000 Kč. Nákup potravin by měl přijít na 320 000 Kč na čtyři měsíce a předpokládaný prodej byl odhadnut na 420 000 Kč. Náklady budou tedy činit celkově 327 600 Kč a celkové výnosy by mohly být 420 000 Kč. Rozdíl mezi výnosy a náklady (zisk) by tedy činil 92 400 Kč.

Aktivita	Náklady	Výnosy
Tisk letáků – 1000 ks	3000,-	
Roznos letáků	0,-	
Tisk plakátů – 50 ks	1000,-	
Vylepení plakátů	0,-	
Tisk menu – 200 ks	600,-	
Ochutnávky	3000,-	
Odměny dobrovolníkům	0,-	
Přednášky	0,-	
Nákup potravin	320 000,-	
Předpokládaný prodej		420 000,-
Celkem	327 600,-	420 000,-

Tab. č. 11 – Rozpočet

(Zdroj: vlastní)

ZÁVĚR

Fair trade je jednou z možností, jak se zapojit do pomoci lidem v rozvojových a chudých zemích. Každý, kdo má nějaký příjem a může si dovolit připlatit si za některé potraviny nebo výrobky, může pohodlně a jednoduše přispět na dobrou věc. Výhodou je, že fairtradové produkty jsou i zárukou kvality a mnohé mají stejnou cenu jako běžné ostatní kvalitní produkty dostupné v obchodech. Záleží tedy už jen na spotřebitelích, pro kterou variantu nákupu se rozhodnou.

Cílem diplomové práce bylo zjistit, jak jsou na tom studenti Univerzity Tomáše Bati s informovaností a znalostmi o fair tradu a jestli se jejich výsledky mezi nimi nějakým způsobem liší.

V teoretické části jsem se postupně dostávala k problematice fair tradu přes další související oblasti. Nejprve jsem se zaměřila na lidská práva. Stručně je zde popsána historie, vývoj lidských práv a některé organizace zabývající se dodržováním a ochranou práv. Ve druhé kapitole jsem se soustředila na rozvojový svět a jeho ekonomickou situaci v některých oblastech. Reakcí na problémy rozvojového světa je rozvojová pomoc a spolupráce, kterým byla v této kapitole společně s udržitelným rozvojem také věnována značná část pozornosti. Třetí kapitola pojednává o společenské odpovědnosti organizací a firem ve světě i u nás. V poslední kapitole jsem se již zaměřila na hnutí fair trade, jeho počátky, principy a fungování. Dále jsem se zabývala fairtradovými světovými i českými organizacemi a značkou Fairtrade.

Praktická část je zaměřená na informovanost studentů UTB o fair tradu. Pomocí kvantitativního výzkumu jsem se snažila zjistit, jaké mají studenti o tomto hnutí znalosti a dále jsem hledala souvislosti mezi znalostmi studentů a jejich pohlavím, studijním oborem a místem bydliště. Předpokládala jsem, že lépe budou informovaní studenti ekonomických oborů, ženského pohlaví a ti, kteří bydlí ve městě. Ani jedna z hypotéz však nebyla potvrzena a tudíž se nedá říci, že by mezi těmito kritérii a znalostmi studentů existovala nějaká souvislost. Zároveň bylo zjištěno, že obecně nejsou studenti na UTB o fair tradu moc informovaní.

Na výzkum navazuje projektová část, ve které jsem se zabývala možnostmi uplatnění fair tradu přímo na univerzitě. Navrhla jsem zde zavedení fairtradových výrobků do menz a speciálního menu do bufetu, dále jejich propagaci a další aktivity, které by přispěly šíření fairtradového hnutí mezi studenty. Studenti měli sice již možnost setkat se s fair tradem

prostřednictvím zúčastnění se fairtradových snídaní, které probíhaly loni i v tomto roce, ale tyto navrhované možnosti by jistě také vedly k dalšímu zvýšení povědomí a informovanosti studentů o této problematice.

Zpracování diplomové práce mi přineslo mnoho dalších užitečných informací a zkušeností. Zároveň si myslím, že čas, který jsem problematice fair tradu věnovala, byl strávený smysluplně a v mnohém mě obohatil.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- ADAMCOVÁ, Nicol et al. *Zahraniční rozvojová spolupráce*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů pro Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 2006. 165 s. ISBN 978-80-7419-040-7.
- ATILLA, Josef. *Lidská práva nadnárodní korporace*. In: *Člověk v tísní. Jeden svět*. Praha: Argo, 1999. 113 s. ISBN 80-7203-204-6.
- BARTÁK, Miroslav et al. *Globální problémy a rozvojová spolupráce*. Praha: Člověk v tísní, společnost při ČT, o.p.s., 2005. 255 s. ISBN 80-86961-00-1.
- HODAČ, Jan a Tomáš KOTRBA. *Učebnice globalizace*. Brno: Barrister&Principal, 2011. 307 s. ISBN 80-87474-33-4.
- HORKÝ, Ondřej. *Česká rozvojová spolupráce*. Praha: SLON, 2010. 165 s. ISBN 978-80-7419-040-7.
- HUMAN RIGHTS WATCH. *Práva žen podle Human Rights Watch*. In: *Člověk v tísní. Jeden svět*. Praha: Argo, 1999. 113 s. ISBN 80-7203-204-6.
- CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007. 272 s. ISBN 978-80-247-1369-4.
- JURČÍK, Radek. *Vztah veřejných zakázek a fair trade*. Brno: NaZemi, 2011. 24 s. ISBN 978-80-254-9102-7.
- KRIER, Jean-Marie. *Fair trade in Europe 2005*. Brussels: Fair Trade Advocacy Office, 2005.
- KULDOVÁ, Lucie. *Společenská odpovědnost firem*. Kanina: OPS, 2010. 193 s. ISBN 978-80-87269-1.
- KUNZ, Vilém. *Společenská odpovědnost firem*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2012. 208 s. ISBN 978-80-247-3983-0.
- MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC. *Cesty pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2004. 78 s. ISBN 80-7315-078-6.
- MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC. *Slovník pedagogické metodologie*. Brno: Paido, 2005. 134 s. ISBN 80-7315-102-2.
- PATOČKA, Petr et al. *Rozvojový profil České republiky*. Praha: Glopolis o.p.s., 2009. 56 s. ISBN 978-80-254-67-86-2.

PAVLÍČEK, Václav et al. *Občanská a lidská práva*. Praha: Aleko, 1991. 127 s. ISBN 80-85341-28-X.

PAVLÍK, Marek et al. *Společenská odpovědnost organizace*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010. 176 s. ISBN 978-80-247-3157-5.

PEHE, Jiří. Česká republika a dodržování lidských práv ve světě. In: *Člověk v tísní. Jeden svět*. Praha: Argo, 1999. 113 s. ISBN 80-7203-204-6.

RANSOM, David. *Fair trade*. Brno: Doplněk, 2011. 138 s. ISBN 978-80-7239-258-2.

SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ. Obchodně podnikatelská fakulta v Karviné. MAJEROVÁ, Ingrid. *Rozvojové ekonomiky*. Karviná: Obchodně podnikatelská fakulta, 2008. 166 s. ISBN 978-80-7248-459-1.

TULÁČEK, Jan. *Člověk a lidská práva*. Praha: Albatros, 1992. 31 s. ISBN 80-00-00344-9.

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ. Fakulta humanitních studií. ŠVEC, Vlastimil a Karla HRBÁČKOVÁ. *Průvodce metodologií pedagogického výzkumu*. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2007. 129 s. ISBN 978-80-7318-547-3.

ZADRAŽILOVÁ, Dana et al. *Společenská odpovědnost podniků*. Praha: C.H.Beck, 2010. 167 s. ISBN 978-80-7400-192-5.

Internetové zdroje:

AMNESTY INTERNATIONAL. Amnesty a lidská práva. *Amnesty.cz* [online]. © 2010 [cit. 2012-06-19]. Dostupné z: <http://www.amnesty.cz/str/lidska-prava/>

CATEDRA DE DESENVOLUNPAMENT SOSTENIBLE. World population and the urbanization process. *Desenvolupamentsostenible.org* [online]. © 2012 [cit. 2012-08-25]. Dostupné z:

http://www.desenvolupamentsostenible.org/index.php?option=com_content&view=article&id=51&Itemid=121&lang=en

ČESKÉ FÓRUM PRO ROZVOJOVOU SPOLUPRÁCI. Rozvojová spolupráce. *FoRS.cz* [online]. © 2011 [cit. 2012-08-13]. Dostupné z: <http://www.fors.cz/cs/rozvojova-spoluprace>

FAIRTRADE.CZ. Historie fair trade. *Fairtrade.cz* [online]. © 2010 [cit. 2012-07-06]. Dostupné z: <http://www.fairtrade.cz/cz/36-historie/>

FAIRTRADE.CZ. Seznamte se s fair trade. *Fairtrade.cz* [online]. © 2010 [cit. 2012-07-06]. Dostupné z: <http://www.fairtrade.cz/cz/10-zakladni-informace/>

FAIR TRADE ČESKÁ REPUBLIKA. Základní informace o hnutí fair trade. *Fairtrade-asociace.cz* [online]. © 2012 [cit. 2012-07-06]. Dostupné z: <http://www.fairtrade-asociace.cz/#!co-je-fair-trade/fair-trade>

HNUTÍ DUHA. Fair trade – Spravedlivý obchod. *Hnutiduha.cz* [online]. © 2008 [cit. 2012-07-22]. Dostupné z: <http://www.hnutiduha.cz/olomouc/nabizime/fair-trade/>

INFORMAČNÍ CENTRUM OSN V PRAZE. Lidská práva. *osn.cz* [online]. © 2005 [cit. 2012-03-23]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/lidska-prava/>

MINISTERSTVO OBRANY ČESKÉ REPUBLIKY. Strategie a cíle NATO. *Mocr.army.cz* [online]. © 2004 – 2012 [cit. 2012-06-27]. Dostupné z: <http://www.mocr.army.cz/nato/strategie-a-cile-nato-133/>

NAZEMI. Kdo jsme. *NaZemi.cz* [online]. © 2012 [cit. 2012-07-22]. Dostupné z: <http://www.nazemi.cz/o-nas/kdo-jsme.html>

PENÍZE.CZ Jak chudý (bohatý) je chudý Čech. *Penize.cz* [online]. © 2012 [cit. 2012-08-21]. Dostupné z: <http://www.penize.cz/hdp/54135-jak-chudy-bohaty-je-chudy-cech>

VZDĚLÁVÁNÍ PRO UDRŽITELNÝ ROZVOJ PRO PEDAGOGY ZÁKLADNÍCH A STŘEDNÍCH ŠKOL. Projekt. *Vzdelavanipedagogu.cz* [online]. © 2010 [cit. 2012-08-25]. Dostupné z: <http://www.vzdelavanipedagogu.cz/site/projekt.html>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

AIDS	Acquired Immune Deficiency Syndrome.
Atd.	A tak dále.
BINGO	Business-oriented international non-governmental organization.
BLF	Business Leaders Forum.
CAFTA	Středoamerická dohoda o volném obchodu.
CSR	Corporate social responsibility.
ČR	Česká republika.
DJSI	Dow Jones Sustainability.
DMS	Donors Message Service.
EU	Evropská unie.
FLO	Fair Trade Labelling Organization.
GRI	Global Reporting Initiative.
HDP	Hrubý domácí produkt.
HIV	Human Immunodeficiency Virus.
IFAT	International Fair Trade Association.
NAFTA	Severoamerická dohoda o volném obchodu.
Např.	Například.
NATO	Severoatlantická aliance.
ODA	Official development assistance.
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj.
o. s.	Občanské sdružení.
OSN	Organizace spojených národů.
o. p. s.	Obecně prospěšná společnost.
pb	Počet bodů.
Poč. plat.	Počet platných.

Př. n. l. Před našim letopočtem.

SMS Short Message Service.

Sm. odch. Směrodatná odchylka.

SPARTECA Jihotichomořská dohoda o regionálním obchodu a ekonomické spolupráci.

s. r. o. Společnost s ručením omezeným.

Tzv. Takzvaný.

UK United Kingdom.

USA United States of America.

UTB Univerzita Tomáše Bati.

WFTO World Fair Trade Organization.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 – Vývoj světové populace v letech 1750 – 2050.....	23
Obrázek 2 – Chudoba ve světě v roce 2007.....	23
Obrázek 3 – Udržitelný rozvoj.....	29
Obrázek 4 – Logo Fairtrade ČR.....	50
Obrázek 5 – Logo společnosti NaZemi.....	50
Obrázek 6 – Ochranná známka Fairtrade.....	51

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1 – Pohlaví respondentů.....	61
Graf 2 – Věk respondentů.....	62
Graf 3 – Bydliště respondentů.....	62
Graf 4 – Průměrné počty bodů podle typu studovaného oboru.....	65
Graf 5 – Průměrné počty bodů podle pohlaví.....	66
Graf 6 – Průměrné počty bodů podle místa bydliště.....	68
Graf 7 – Odpovědi na otázku č. 1.....	68
Graf 8 – Odpovědi na otázku č. 2.....	69
Graf 9 – Odpovědi na otázku č. 3.....	70
Graf 10 – Odpovědi na otázku č. 4.....	70
Graf 11 – Odpovědi na otázku č. 5.....	71
Graf 12 – Odpovědi na otázku č. 6.....	72
Graf 13 – Odpovědi na otázku č. 7.....	72
Graf 14 – Odpovědi na otázku č. 8.....	73
Graf 15 – Odpovědi na otázku č. 9.....	74
Graf 16 – Odpovědi na otázku č. 10.....	74
Graf 17 – Odpovědi na otázku č. 11.....	75
Graf 18 – Odpovědi na otázku č. 12.....	76
Graf 19 – Odpovědi na otázku č. 13.....	76
Graf 20 – Odpovědi na otázku č. 14.....	77

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 – Rozkladová tabulka popisných statistik.....	64
Tabulka 2 – Výsledky T-testu.....	65
Tabulka 3 – Rozkladová tabulka popisných statistik 2.....	66
Tabulka 4 – Výsledky T-testu 2.....	66
Tabulka 5 – Rozkladová tabulka popisných statistik 3.....	67
Tabulka 6 – Výsledky T-testu 3.....	67
Tabulka 7 – Shrnutí odpovědí na otázky.....	78
Tabulka 8 – Návrh fairtradového menu.....	82
Tabulka 9 – Ceník fairtradového menu.....	83
Tabulka 10 – Harmonogram aktivit.....	87
Tabulka 11 – Rozpočet.....	88

SEZNAM PŘÍLOH

PI Didaktický test

PII Bufet a menzy na UTB

PIII Reklamní leták

PIV Plakát

PŘÍLOHA P I: DIDAKTICKÝ TEST

Didaktický test – VŠ studenti a fair trade

Vážení studenti,

tento test je zcela anonymní a slouží výhradně pro účely výzkumu, který je součástí mé diplomové práce. Jsem studentka 2. ročníku magisterského studia Fakulty multimediálních komunikací Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a chtěla bych vás požádat o jeho vyplnění.

Děkuji za váš čas.

Zuzana Veselá

Pohlaví: muž

žena

Věk:

Bydliště: město

vesnice

Studijní obor:

U otázek v testu je vždy **jedna správná odpověď**.

---

1. Uved'te, co znamená výraz „fair trade“.

.....

2. Vyber tvrzení, které považuješ za správné.

- e) Fair trade je obchodování, které se řídí heslem: „Dostat co nejvíce výrobků za co nejméně peněz.“
- f) Fair trade je způsob obchodu, který účinně podporuje chudé zemědělce a řemeslníky v rozvojových zemích a nabízí jim možnost užít se vlastní prací za důstojných podmínek.
- g) Fair trade je hnutí, které nabízí chudým zemědělcům práci.
- h) Fair trade se snaží o začlenění pěstitelů a řemeslníků z rozvojových zemí do volného mezinárodního obchodu.

3. Které 3 roviny charakterizují fair trade?

- e) označení produktů – hnutí – bio potraviny
- f) ekologické zemědělství – hnutí – systém pravidel
- g) hnutí – označení produktů – systém pravidel
- h) označení produktů – alternativní obchod – bio potraviny

4. Co je cílem fair tradu?

- e) podporovat drobné producenty v rozvojových zemích
- f) zapojit do alternativního obchodování všechny obchodní řetězce
- g) podporovat volný obchod
- h) podporovat obchod mezi vyspělými státy

5. Do kterého období můžeme datovat počátky vzniku fair tradu?

- e) meziválečné období
- f) období po 2. světové válce po rozpadu koloniálního systému
- g) během 2. světové války
- h) období posledních deseti let

6. Kdy se objevil fair trade v České republice?

- e) po 2. světové válce
- f) v 90. letech 20. století
- g) v roce 2000
- h) po roce 2005

7. S kterými plodinami a výrobky se nejčastěji pomocí fair tradu obchoduje?

- e) káva, čaj, hračky, elektronika, banány
- f) banány, čaj, kakao, rýže, mléko, květiny
- g) čokoláda, banány, luštěniny, rýže, káva
- h) káva, čaj, kakao, banány, bavlna, květiny

8. Ve kterých oblastech se obchodování pomocí fair tradu nejvíce uplatňuje?

- e) Afrika, Asie, Austrálie
- f) Latinská Amerika, Afrika, Asie
- g) Asie, Afrika, Severní Amerika
- h) Asie, Austrálie, Latinská Amerika

9. Zakroužkujte obchodní řetězce, které u nás zařazují do sortimentu zboží fair-tradové výrobky.

Makro, Tesco, Interspar, Kaufland, Billa, Albert, Lidl

10. Kolik je u nás přibližně maloobchodních prodejců zaměřujících se přímo na fairtradové zboží?

- e) 2 – 4
- f) 5 – 9
- g) 10 – 15
- h) 16 – 20

11. Která dvě města získala v roce 2011 označení jako „fairtradová“?

- e) Praha, Brno
- f) Litoměřice, Hradec Králové
- g) Vsetín, Znojmo
- h) Litoměřice, Vsetín

12. S kterými dalšími oblastmi fair trade nejvíce souvisí?

- e) rozvojová spolupráce, lidská práva, společenská odpovědnost firem
- f) lidská práva, potravinářský průmysl, politika
- g) politika, vzdělávání, výzkum
- h) rozvojová spolupráce, společenská odpovědnost firem, sociologie

13. Existují v České republice i školy s označením „fairtradové“?

- c) ano
- d) ne

14. Uveďte název jedné české nebo zahraniční fairtradové organizace.

.....

PŘÍLOHA P II: BUFET A MENZY NA UTB

(Zdroj: http://web.kmz.utb.cz/?id=0_3&lang=cs&type=0)

PŘÍLOHA P III: REKLAMNÍ LETÁK

Fair trade na UTB

Přijďte navštívit
studentský bufet v
budově U2 v ulici
Mostní a ochutnat
fairtradovou kávu
nebo domácí koláč.

Otevírací doba:
Po - Pá 7:45 - 16:00
So 7:45 - 14:00

PŘÍLOHA P IV: PLAKÁT

Podpořte Fair Trade

Využijte jednu z možností, jak pomoci lidem v rozvojových zemích. Od 4. března 2013 si můžete v menzách a bufetu na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně zakoupit **fairtradové potraviny a výrobky**.

Guarantees
a **better deal**
for Third World
Producers